

**İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**METROPOLİTEN BİR ALAN OLARAK İSTANBUL'DA  
KALABALIKLARIN ÜRETTİĞİ MEKANLARIN OKUNMASI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ  
Muna GÜVENÇ**

**Anabilim Dalı: Mimarlık**

**Programı: Mimari Tasarım**

**AĞUSTOS 2005**

## İÇİNDEKİLER

	<b>Sayfa No</b>
<b>ŞEKİL LİSTESİ</b>	i
<b>ÖZET</b>	iii
<b>İNGİLİZCE ÖZET</b>	v
<b>TEŞEKKÜR</b>	vii
<b>1. GİRİŞ</b>	1
<b>2. MEKANIN ÜRETİMİ</b>	7
2.1 Metropolde Gündelik Hayat	12
2.2 Metropolde Mekan Üretimi: Kalabalıklar	15
<b>3. METROPOLİTEN BİR ALAN OLARAK İSTANBUL</b>	27
3.1 Mekanın Okunması	29
3.2 İstanbul' a Ait Okumalar	33
3.2.1 Mekan 1	36
3.2.2 Mekan 2	40
3.2.3 Mekan 3	43
3.2.4 Mekan 4	46
3.2.5 Mekan 5	48
3.2.6 Mekan 6	51
3.2.7 Mekan 7	53
3.2.8 Mekan 8	56
3.2.9 Mekan 9	59
3.2.10 Mekan 10	61

3.2.11 Mekan 11	63
3.2.12 Mekan 12	65
3.2.13 Mekan 13	67
3.2.14 Mekan 14	69
<b>BÖLÜM 4 SONUÇ</b>	<b>72</b>
<b>KAYNAKÇA</b>	<b>75</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ</b>	<b>78</b>

## ŞEKİL LİSTESİ

	<b>Sayfa No</b>
<b>Şekil 1.1:</b> Vitruvius insanı ve Milan Katedrali örneği	1
<b>Şekil 1.2:</b> Vitruvius insanı	2
<b>Şekil 1.3:</b> Halikarnas tasviri	2
<b>Şekil 1.4:</b> Laugier'in ilkel kulübesi.	2
<b>Şekil 1.5:</b> Etienne – Louis Boullée' nin Newton'a anıtı	3
<b>Şekil 1.6:</b> Makine bina ilişkisi	4
<b>Şekil 1.7:</b> Metropolde süregelen zamandan kesit	5
<b>Şekil 2.1:</b> Folie	9
<b>Şekil 2.2:</b> Parc de la villette	9
<b>Şekil 2.3:</b> Alexanderplatz	9
<b>Şekil 2.4:</b> Alexanderplatz	9
<b>Şekil 2.5:</b> Seattle Public Library	10
<b>Şekil 2.6:</b> Seattle Public Library	10
<b>Şekil 2.1.1:</b> Metropolde yürüyen herhangi birisinin algısı	14
<b>Şekil 2.1.2:</b> Metropolde oturan herhangi dilencinin algısı	14
<b>Şekil 2.2.1:</b> Metropolde kalabalıklar	16
<b>Şekil 2.2.2:</b> Metropolde kalabalıklar	16

<b>Şekil 2.2.3:</b> Eylemlerin kesişmesi	18
<b>Şekil 2.2.4:</b> Eylemlerin kesişmesi.	18
<b>Şekil 2.2.5:</b> Örgütlü kalabalık – erk ilişkisi	21
<b>Şekil 2.2.6:</b> Örgütlü kalabalık - erk karşılaşma anı	22
<b>Şekil 2.2.7:</b> Örgütlü Kalabalık – Olay	22
<b>Şekil 2.2.8:</b> Eminönü Meydanı seyyar satıcı tezgahları	23
<b>Şekil 3.1.1:</b> Zaman aralığı	32
<b>Şekil 3.2.1:</b> Sunum sayfa formatı	34
<b>Şekil 3.2.2:</b> İmgenin ifade biçimi	35
<b>Şekil 3.2.3:</b> Mekan 1	39
<b>Şekil 3.2.4:</b> Mekan 2	42
<b>Şekil 3.2.5:</b> Mekan 3	45
<b>Şekil 3.2.6:</b> Mekan 4	47
<b>Şekil 3.2.7:</b> Mekan 5	50
<b>Şekil 3.2.8:</b> Mekan 6	52
<b>Şekil 3.2.9:</b> Mekan 7	55
<b>Şekil 3.2.10:</b> Mekan 8	58
<b>Şekil 3.2.11:</b> Mekan 9	60
<b>Şekil 3.2.12:</b> Mekan 10	62
<b>Şekil 3.2.13:</b> Mekan 11	64
<b>Şekil 3.2.14:</b> Mekan 12	66
<b>Şekil 3.2.15:</b> Mekan 13	68
<b>Şekil 3.2.16:</b> Mekan 14	71

Üniversitesi	:	İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü	:	Fen Bilimleri
Anabilim Dalı	:	Mimarlık
Programı	:	Mimari Tasarım
Tez Danışmanı	:	Yrd.Doç.Dr. Esra FİDANOĞLU
Tez Türü ve Tarihi	:	Yüksek Lisans – Ağustos 2005

## ÖZET

### METROPOLİTEN ALAN OLARAK İSTANBUL'DA KALABALIKLARIN ÜRETTİĞİ MEKANLARIN OKUNMASI

Muna GÜVENÇ

Günümüzde birbirinden farklı mekansal ilişkilerin birbirleriyle etkileşerek ve dönüşerek açığa çıktığı alanlardan biri de metropoldür. Metropolde kalabalıklar farklı zaman ve biçimlenmelerde bir araya gelebilmekte, kimi zaman rastlantısal kimi zaman da kaçınılmaz olarak kendi mekanlarını üretebilmektedirler.

Bu tezde; metropolde kalabalıkların gerçekleştirdikleri eylem ve olaylarla ürettikleri geçici mekanlar; bir okumaya tabi tutulmuştur. İstanbul'da farklı zaman ve yerlerde kalabalıkların izi sürülmüş, ürettikleri mekanlar gözlemlenmiş, deneyimlenmiş, ve mimari bir metin olarak okunmuştur. Okunan her bir mekana, ait mimari metin; program, sınır, hareket bağlamında imge ile beraber sunulmaktadır.

İlk bölüm, mimarlık tarihi boyunca mimarlığın temel konularından biri olan mekan anlayışındaki değişiklikleri kısaca özetlemekte ve bu bağlamda tezin hangi noktalardan ve nasıl ele alındığını içermektedir. İkinci bölümde, mekan ve mekanın üretilmesi gündelik hayat, kalabalıklar ve gerçekleştirdikleri eylem / olaylar bağlamında açıklanmaktadır.

Üçüncü bölümde; metropoliten bir alan olarak İstanbul ele alınmakta ve İstanbul' da kalabalıkların ürettikleri mekanların açığa çıkartılmasına yönelik okumalar gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen okumalar, imge olarak yeniden tasarlanmaktadır. Sonuç bölümü gündelik hayatın dayattığı mekanların

arasında ve/veya içinde kendi mekanlarını üretebilme olanaklarına dikkat çekilerek, kalabalıklar tarafından üretilen mekanların ortak özelliklerini içeren bilgiyi içermektedir.

**Anahtar Kelimeler** : Metropol, Gündelik Hayat, İstanbul, Kalabalıklar, Mekan,  
Okuma

**Bilim Dalı Sayısal Kodu:**

**University** : **Istanbul Kultur University**  
**Institute** : **Institute of Science**  
**Science Programme** : **Architecture**  
**Programme** : **Architectural Design**  
**Supervisor** : **Yrd.Doç.Dr. Esra FIDANOĞLU**  
**Degree Awarded and Date** : **MS – August 2005**

## **ABSTRACT**

### **READING THE SPACES WHICH ARE PRODUCED BY CROWDS IN ISTANBUL AS A METROPOLITAN AREA**

**Muna GÜVENÇ**

The metropolis is one realm where the interaction and transformation between different spatial relationships become manifest. In the metropolis, crowds can gather on different intervals with different formations, producing - sometimes coincidentally and sometimes inevitably- their own spaces. This thesis offers a kind of reading process made up of images open to be read for several times with different backgrounds of the temporary spaces that crowds produce.

The crowds in Istanbul were followed and the spaces produced by them were observed, experienced, read as an architectural text and designed as an image. Collected information was designed as images in the context of program, activity, movement, and border of each read space. deneyimlenmiş, ve mimari bir metin olarak okunmuştur.

First chapter is an introduction covering a short history of architectural theories in the context of the main subject of architecture, coming to the concept of space including thesis' main concept. At the second chapter the production of space is questioned depending on the everyday life in the context of activities/events, motions performed by crowds. Third chapter is the



main part, where İstanbul as a metropolitan area is examined and method, form, readings of the research are actualized.

Fourth chapter is the conclusive one signing the temporary spaces that crowds produce over the spaces imposed by everyday life, through the activities and events they perform and including the knowledge coming out of the research that shows the common principles of the spaces produced by the crowds.

**Keywords** : Metropolis, Everyday Life, İstanbul, Crowds, Space, Reading.

**Science Code:**

## TEŞEKKÜR

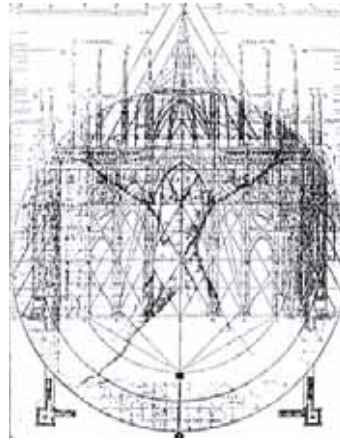
Bu yüksek lisans tezini gerçekleştirmeme olanak sağlayan İstanbul Kültür Üniversitesi' ne, eğitimimde emeği geçen tüm öğretim üye ve yardımcılara, heyecanıma ortak olup bana güvenen okul içinde ve dışında yaptığımız tartışmalarla konu üzerindeki fikirlerimin gelişmesinde yardımcı ve destek olan Sayın hocam Yrd.Doç.Dr. Esra Fidanoğlu'na, tez üzerine yaptığımız tartışmalarla düşüncelerimi geliştirmemi sağlayan Sayın Dr. Murat Uluğ' a ayrıca mimarlık eğitimim boyunca yardımlarını esirgemeyen Sayın hocam Prof.Dr. Koray Gökan'a ve sabrından ötürü Sayın Fatih Sönmez'e teşekkür ederim.

Mimar Muna GÜVENÇ

## 1.GİRİŞ

Tarihin ilk zamanlarından günümüze değin mekan; çeşitli malzemelerle ve farklı yapım teknikleriyle üretilmiş ve mimarlığın alanında toplulukların temel uğraşlarından biri olmuştur. Ancak tarihsel süreçte; mekan ve mekana bağlı olarak gelişen anlayışlarda sürekli değişmiş ve değişmektedir. Bu tezin temel problemi olmamakla beraber mekanı bugünkü içeriğini kavrama bağlamında kısaca bu süreçten söz etmek gerekli görünmektedir.

Klasik dönem boyunca, Marcus Vitruvius Pollio' nun (İ.Ö. 25) işaret ettiği "firmitas, utilitas, venustas" (dayanıklılık, yararlılık, güzellik) ilkelerinin mimarlık alanında geçerli olduğu görülmektedir. Bu ilkeler Antik dönemden gelen mikro kozmosun makro kozmosun bir yansıması olduğu inancına dayanarak insan bedeninde aranan mutlak oranın işaretleri bağlamında geliştirilmesiyle beraber bina ve kent bedeninin temsili olarak görülmüştür. 3. Kitap 1. Bölüm' ün başlığı "Tapınaklarda ve İnsan Vücudunda Simetri" üzerindedir. "Simetri ve oran olmadan hiçbir tapınağın tasarım ilkeleri belirlenemez; yani, öğeler arasında tıpkı fiziği düzgün bir erkekte olduğu gibi belirgin bir ilişki bulunmalıdır". (Vitruvius, 1990)



Şekil 1.1: Vitruvius insanı ve Milan Katedrali örneği (Kruft, 1994)



Şekil 1.2: Vitruvius insanı  
(Kruft, 1994)



Şekil 1.3: Halikarnas tasviri  
(Kruft, 1994)

Antîğin benzetme (mimesis) düşüncesi ile beraber binanın beden olarak tasarlanması durumu Rönesans' ta da görülmektedir. Andrea Palladio ( 1508 – 1580) için mimarlık doğanın taklit edilmesi ile gerçekleşmektedir ve bina kendi bünyesi bağlamında iyi tanımlanmış bir beden olarak tanımlamaktadır. Daha sonra René Descartes'in (1596 – 1650) ortaya koyduğu indirgemeci bakış (reductionism) mimarlığın asli alanını "tip" olarak belirledi ve Marc – Antoine Laugier (1713 – 1768 ) tarafından "ilkel kulübe" (rustic hut) mimari tasarımın temel kriteri haline geldi.

Bu bakışa göre, tipe ait parçalar "güzel"liği sağlamakta, gerekliliği olan parçalar "geçerli" olmakta keyfi olarak eklenen parçalar "hata" olarak kabul edilmekteydi. (Westfall,1991,145) Bu anlamda, ilkel kulübe mimarlığın ilk hali olarak tanımlanmaktadır.



Şekil 1.4: Laugier'in ilkel kulübesi. (Kruft, 1994)

Bina – insan bedeni ilişkisinin kökünden sarsıldığı ilk düşünce Etienne – Louis Boullée ( 1728 – 1850 ) ve Claude – Nicolas Ledoux’ da (1736 – 1806) ortaya çıkmıştır. Boullée, mimarlığı özellikle kamusal binalarda yer alan özel bir karakter olarak görmektedir. (bkz. Şekil 1.3 ) Ona göre “[...] imgeler ancak mükemmel bedenler aracılığıyla sunulurlar.” ( Hitchcock, 1982).



Şekil 1.5: Etienne – Louis Boullée’ nin Newton’a anıtı.([www.cc.gla.ac.uk/courses/](http://www.cc.gla.ac.uk/courses/))

Zamanla seçmeci bir tavra dönüşerek Neo – Klasik bir hal alan mimarlıkta köken arayışı; 19.yüzyıl sonlarına doğru başlayan Art – Nouveau hareketiyle biçimini doğada ve geometride arayan bir bina tasarım yöntemine doğru çatallandı.

Köken arayışı 1960’ larda “süreklilik” (continuity) bağlamında Avrupa’da Aldo Rossi ve Krier Kardeşler ile, Amerika’da Robert Venturi ile yeniden canlandırılacaktır. Çatalın diğer ucu hızla her türlü kökenin ve süslemenin reddedildiği Modernizm dönemine açılmaktaydı.

Luis H.Sullivan ( 1856 – 1924 ) 1896 tarihli, “Sanatsal olarak Tasarlanan Uzun Ofis Binası” makalesinde “form follows function” (biçim işlevi izler ) demektedir. Daha sonrasında, bina – beden ilişkisinin yanında makinede yerini almış, ancak uzun yıllarda insan bedeni ile olan ilişkisinden kurtulamamıştır.

20.yüzyıl başlarında Albert Einstein’ ın enerji ile maddenin ilişkisini yeniden tanımlamasıyla ortaya çıkan evrensel zaman kavramı mimarlığa bakışı değiştirmektedir. Mimarlık teknolojinin temsili haline gelmekte; Le Corbusier (1887 – 1966) konutu, “içinde yaşanan bir makine” olarak tanımlamakta, mimarlığın var oluş nedeninin binanın doğru işlevlendirilmesi olarak belirlenmektedir.



Şekil 1.6: Makine bina ilişkisi ( Papadakis, 1989)

Modernizme alternatif düşünce, tipoloji konusunda çalışan Aldo Rossi; ( 1931 – 1997) tarafından geliştirilmekteydi. Antiğin mimarlık anlayışını kente uygulamak onu yeniden canlandırmak eğilimindeydi. Başka bir deyişle; doğanın düzenini temsil ederek; kentin kalıcı yapısını oluşturan kent nesnelere (artifact) insanların yaşantısını yönlendirecek; insanlar da bu şekilde kenti geliştireceklerdi.

Tüm bu süreç boyunca, mimarlığın alanı olarak görülen bina ve yapı kavramları günümüzde yerini farklı tanımlamalarıyla mekana bırakmaktadır. İşlev ve biçim arasında ki sıradüzensel ilişki değişmiştir.

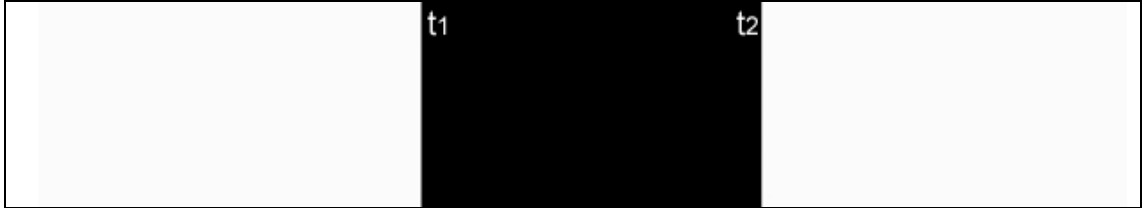
Artık mimari söylemde, uzunca bir süre tercih edilen biçim ve işlev kavramlarının yerinde binaların içinde ve dışında meydana gelen, olaylara duyulan ilgi olmalıdır[...].Üstelik yeni mimari gerçeğin üretiminde; modernizm tarafından biçim işlevi izler ( ya da tersi ) teorisi ile kabul edilmiş olan neden sonuç ilişkisi, program ve mekanların birbirleriyle rastlantısal çarpışmasıyla, adlandırılrsa; birbirinin içine geçmesiyle, bir diğeriyle birleşmesiyle, birbirine karışmasıyla, terk edilmelidir. (Tschumi, Event –Cities praxis 13 )

Günümüzde mimarlığın içinde bulunduğu koşullar ve durumlar karşısında ve aynı zamanda tam da içinde nasıl yer alacağı, onu hangi biçimde değiştirip dönüştüreceği, tekrar tekrar sorulmakta ve farklı disiplinlerle beraber üzerinde çalışılmaktadır. Bu anlamda mimarlığın varlık koşulu olan mekan kavramı da farklı biçimlerde karşısında yeniden ve yeniden şekillenebilen bir durum olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Birbirinden farklı mekansal ilişkilerin birbirleriyle etkileşerek ve dönüşerek açığa çıktığı alanlardan biri de metropoldür. Metropolde kalabalıklar farklı zaman ve biçimlenmelerde bir araya gelebilmekte, kimi zaman rastlantısal kimi zaman da kaçınılmaz olarak kendi mekanlarını üretebilmektedirler. Bu tezde; gündelik hayatın kalabalıklara dayattığı mekanlar üzerinde; gerçekleştirdikleri eylem ve olaylarla ürettikleri mekanlar; mekansal bir okumaya tabi tutulmuştur. Bu okumanın amacı günümüzde hızla değişen; “yeni” olanın yerini sürekli başka bir “yeni” nin aldığı, devinen bir yapı karşısında; mimarlığın asli alanı olan mekan anlamı ve bir girdi olarak yeni imkanlara dönüştürme çabasıdır.

Bugün metropolleşme, geleneksel kent kavramının çözüldüğü, çok merkezli, yoğunluğu sürekli değişebilen ve fragmenter bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda şüphesiz metropol yapısının gereği olarak kendi dinamikleri içinde her şeyin altüst olduğu süreksiz bir yapıda çok farklı biçimlenmelere dönüşebilecektir.

İstanbul metropolünde yapılmış olan bu çalışma da; tezin gerçekleştirildiği zaman aralığına aittir. Bu bağlamda okunan, kalabalıkların ürettiği mekanlarda metropolde süregelmekte olan bir kesiti içermektedir. Şekil 1.7’ te görüldüğü gibi öncesi ve sonrası olan t1 ve t2 zamanları arasında kalan alan tezin gerçekleştirildiği zaman aralığını ifade etmektedir. İlerleyen bölümlerde; üretilen şekil ve imgeler; söz konusu olan t1 ve t2 zaman aralığından açıklanmaktadır.



Şekil 1.7: Metropolde süregelen zamandan kesit.

Bu tez her ne kadar, bölümlere başlıklara ve alt başlıklarına ayrılıyorsa da, içinde yer alan kavramları kendi yapıları bağlamında, sıradüzensel bir biçimde açıklamak mümkün olmayacaktır. Mekan, sosyal mekan, kalabalıklar, üretim, metropol, gündelik hayat, eylem, olay ve imge sürekli birbirlerinin içine geçmekte, çakışmakta, çatışmakta, birbirlerinin üzerine eklenmekte veya eksilmektedirler. Birbirleriyle var olmaktadır.

Tüm bu kavramları tek başlarına tanımlayıp, iki nokta üst üste koymak, bu tezin kapsamıyla ve anlatmak istedikleriyle ters düşmektedir. Bu bağlamda tez okunurken

numaralandırılmış sayfalar sırasıyla çevriliyor olsa bile, algının aynı anda her yerde (ubiquitous) olması amaçlanmaktadır.

Bu nedenle, anlatmak istenilenler aktarılırken, anlatım; sıradüzensel bir biçimden kaçınarak, mümkün olduğu kadar kavramlar arasındaki – dokuya - geçişlere, çakışmaya, eklenmelere yer verilerek birbirleriyle ilişkili ve eş zamanlı olarak sunulmaya çalışılmaktadır.



## 2.MEKANIN ÜRETİMİ

Mimarinin asli elemanı olan mekanı tanımlamak, ona sabitlenmiş bir anlam yüklemek onu kendinden uzaklaştırmak, onun niteliğini sabitlemek olacaktır. Mekan, kendisine ilişkin yapılan dondurulmuş tanımlamalardan çok, onun üzerinden yapılan anlatımlarla ve bu anlatımların birbirine geçişiyle, dönüşmesiyle anlaşılacaktır.

Mekan sunulmuş, ya da bizim üzerinde çalışmamız gereken bir şey midir? Ya da sosyal ve tarihsel konular tarafından belirlenmiş ve böylece bizim mekan hissimiz, mekan anlayışımız, mekan kullanımımız ve mekanın nesnelere ilintide olma biçimi [...]. Bizim her zaman bildiğimiz ve inandığımız tarafından mı belirlenmiştir? (Peat, 16)

Mekan kavramını sorgulayan Bernard Tschumi, 1975'de yayınladığı, "Questions of Space: The Architectural Paradox of the Pyramid and the Labyrinth" adlı makalesinde yer alan sorularla, mekan kavramı üzerine düşündürür:

Mekan, içine tüm nesnelere yerleştirileceği yine nesnel bir şey midir? Eğer mekan nesnel bir şeyse, sınırları var mıdır? Eğer mekanın sınırları varsa, bu sınırlar dışında başka bir mekan var mıdır? Eğer mekanın sınırları yoksa, o zaman her şey sınırsızca yayılabilir mi? Mimarlık, mekan kavramı, mekan ve mekanın tanımı mıdır? (Tschumi, Architecture and Disjunction 53 )

Henri Lefebvre'e göre ise, mekan. "kendindedir", mekan ne "hiçbir şey ne de birşey", hatta şeylerin toplamından veya onların toplamının biçiminden daha az bir durumdur; mekan gerçekte "fark edilmez olandır" ( Lefebvre, Production of Space 169). Mekan bildik üç fiziksel anlayışlarının dışına taşmaya başlamıştır. Tschumi 'nin "Architecture and Disjunction " kitabında söz ettiği, 1915'de Alman estetikçiler tarafından ortaya konulan , "raum – empfindung" ya da "felt volume" yaşanmış mekan kavramı, ölçülebilir üç boyutlu oluşum düşüncesiyle birleşerek, akademik platformlarda yerini almaya başlamıştır. Böylece artık mekan, farklı yönleriyle modellenebilen bir durum haline almıştır. (Tschumi, Architecture and Disjunction 30)

Mimari kavramlarla zamanın felsefi düşünceleri arasında her zaman bir paralellik kurulmuş olsa da, bu 1930'lardaki kadar güçlü olmamıştı. Giedion, Einstein'in "Görecelik Kuramı"nı kübist resim ile ilişkilendirmiş ve bu durum Le Corbusier'in Garches'deki Villa Stein 'inde mimarlığa aktarılmıştır. Bu mekan – zaman kavramlarına rağmen mekan nosyonu, onun fiziki sınırlarınca tanımlanan basit bir oluşum olarak kalmıştır. (Tschumi, Architecture and Disjunction 30)

Günümüzde mimarlar tarafından tasarlanan mekanlar bilinen fiziksel sınırlarının dışına çıktığında ve tartışılmaya başlandığında, aynı zamanda toplumsal ilişkiler dahilinde düşünüldüğünde mimarlığın mekansal pratikte ve mekansal formda basit bir düzenleme olmanın ötesine geçerek, etkin bir biçimde önceden var olanı değiştirip dönüştürme gücüne sahip olmaya başladığı düşünülmektedir.

Yapının, aynı zamanda bir olayın ve bir programın izlerinden oluşabileceğini savunan Tschumi, Parc de la villette örneğinde olduğu gibi; mekan kavramını yeniden sorgulamaktadır. Parc de la villette, gridel dokusuyla mekanı düzenlemekle aynı zamanda harekete geçirmektedir. Amaçlarından biri, kentin ve mimarlığın yeni bir kavramını anlamak olduğundan, tasarladıklarının yeni kavramlara götürebileceği inancındadır.

Tschumi, Parc de la villette de daha önce mekan üzerine sorguladığı kavramlar olan, yinleme (repetition), kopma (disjunction), çarpıtma (distortion), üst üste bindirmeler (superposition) gibi işlemlerle kendi deyişiyile başlangıcı ve sonu olmayacak bir biçimde tasarlanmıştır.

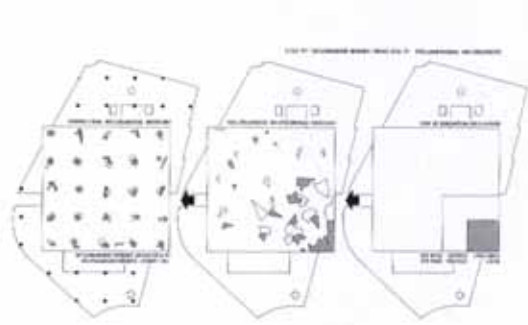
Aynı zamanda Parc de la villette, düzen fikrine eleştirel bir bakış açısına bürünmüştür. İçinde yer alan "Folie" <sup>1</sup>ler: " Sembolün ve gerçeğin mekan diyalektiğini yeniden tanıtarak, sanalın inşasına izin verdiği, düğüm noktaları yaratmaktadır." (R. Bidault, 10 aktaran:Tschumi Tschumi, Architecture and Disjunction,) Tschumi folie' yi tüm tarihsel çağrışımlardan uzak tutarak, daha geniş kapsamlı ve soyut bir düzlemde, gelecekte yeni anlamlar kazanabilecek, bağımsız bir nesne olarak amaçlamıştır. (Tschumi, Architecture and Disjunction, 175 ) (bkz. Şekil 2.1, 2.2 ).

---

<sup>1</sup> Folie Fransızca "delilik" anlamına gelmektedir. Folie: 18. yüzyıl konutlarında "küçük ev" lere verilen genel isimdir. O dönemde akıl hastaları Hopital des Petits Maisons ya da Küçük evlerde ( Little Houses) tutulmaktaydı. Bu ismin verilmesinin nedeni, sadece küçük olduğu için değil aynı zaman da dönemin mizah anlayışından türetilmiş bir kelime oyunundan kaynaklanıyordu. Michel Gallet'ten, Paris Domestic Architecture of the 18th Century. (London: Barrie and Jenkins, 1972), aktaran Tschumi, Architecture and Disjunction, 266.



Şekil 2.1: Folie (Tschumi, Architecture and Disjunction, 226)



Şekil 2.2: Parc de la Villette (Tschumi, Architecture and Disjunction, 172)

Daniel Libeskind ise Berlin'de 1993'de tasarladığı; Alexanderplatz Kentsel Tasarım Projesi'nde bütünlük ve sonluluk kavramlarını eleştirdiği, aynı zamanda açık ve değişebilir bir düzeni sunmaktadır. Mekansal örgütlenmesiyle kentliyi tasarıma ve deneyimlenmeye dahil etmektedir. Alanın çevresindeki binaları yıkmamış, onları olduğu gibi bırakmış ancak buna rağmen projenin etrafı kapalı bir kentsel mekan olmasını da engellemiştir. Trafik cadde ve binalar arasında ki ağırlıklı etkileşime dayalı olan bu tasarımda, yeni toplumsal ilişki biçimlerine ve kentsel deneyimlere imkan vermektedir. (bkz. Şekil 2.3, Şekil 2.4 )



Şekil 2.3: Alexanderplatz

(Boyut Kitapları, Çağdaş Dünya Mimarları 12, 58 )



Şekil 2.4: Alexanderplatz

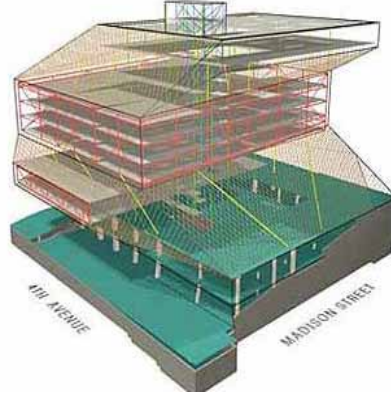
(Boyut Kitapları, Çağdaş Dünya Mimarları 12, 58 )

Rem Koolhaas Seattle'da tasarladığı kütüphanede (Seattle Public Library) , kütüphane kavramını eylem bağlamında yeniden yorumlamıştır. Kütüphane programını oluşturduğu özgün organizasyonel diyagramı ile üst üste bindirdiği katlarını farklı biçimlerde geçişlerle yeniden kurgulamıştır. Kütüphaneyi çoklu sorumluluklarıyla beraber bir okuma mekanından, sosyal bir merkeze dönüştürmüştür.



Şekil 2.5: Seattle Public Library

(OMA' dan aktaran :<http://www.arcspace.com/architects/koolhaas/Seattle> )



Şekil 2.6: Seattle Public Library

(OMA' dan aktaran :<http://www.arcspace.com/architects/koolhaas/Seattle> )

Mekan, yapı yapma eyleminin bir sonucu olarak fiziksel bir nesnedir. Ancak mekanı sadece yapı yapma eyleminin sonucu olarak düşünmek mekanı tanımlayabilmek için eksik kalmaktadır. Çünkü mekan aynı zamanda içinde birden fazla ve farklı kurguları barındırır; ancak kullanıcıları tarafından gerçekleştirilen ilişkiler bütünüyle anlamlandırılabilir. Bu bağlamda, mekan fiziksel yapısının ötesinde, içinde farklı biçimlerde toplumsal olayların gerçekleştiği sosyal bir olgudur.

Henri Lefebvre 1974'de yayımladığı “ La production de l' espace “ (Mekanın üretimi) kitabında, mekan üretimini, tüm mekan türlerini bir araya getirerek tek bir teori olarak açığa çıkartmayı amaçlamaktadır. Ona göre üretim, bütün bileşenleri tarafından simültane ve senkronize bir biçimde gerçekleşir. Bütün üretim eylemleri, sabit ve değişmez faktörlerden çok, mekansallık ve geçicilik arasında ve/veya önünde tarif edilir. Lefebvre'e göre “(Sosyal) mekan (sosyal) bir üründür ve her toplum, kendi mekanını üretir.” (Lefebvre, Production of Space 26, 31) .

Bu bağlamda mekan üretiminin de, içinde birden fazla ve farklı işlemleri barındıran bir süreç olduğu düşünülmektedir. Üretim birbirleriyle ilgili eşsürelî eylemler üzerinden, geçici ve mekansal bir düzen dayatır.

Mekan üretiminin toplumsal ilişkiler ve örgütlenmeler dahilinde gerçekleştiği düşünülmektedir. Böylece, kullanıcıdan ayrı düşünülemez mekan, farklı biçimlerdeki örgütlenmelerinde farklı biçimlerde üretilebilmektedir. Lefebvre Mekan üretiminin süreci için; “Etkinliğin başlamasıyla beraber, mekansal elemanlar hem maddeyi (taş, ahşap, iskelet, deri vb.) hem de materyali (araçları, kolları, komutları, ajandaları ) dahil ederek, - beden, uzuvlar, gözler – harekete geçer. “ (Lefebvre, Production of Space 71).

Üretim ilişkileri, beraberinde güç ilişkilerini getirir. “Üreten kimdir?” Sorusunun cevabının içinde mutlaka “güç” vardır. Bu kelimenin başına hangi ön bir kelime veya ek gelirse gelsin, üretici olan; güçtür. Bu güçlerden biri olarak görünen devlet, toplumun üzerinde etkiye sahiptir. Toplumun planlar, yönlendirir ve organize eder. Aynı zamanda toplumsal pratiklerin gerçekleşebilmesi içinde gereken şey güçtür. İnsanların bir arada buldukları yerlerde, bir güç olarak, iktidar karşısına çıkar.

İktidarın uygulanması kimi zaman saklanabilecek bir şiddet olmadığı gibi, dolaylı olarak sürdürülen bir mutakabat da değildir. Olanaklı eylemler üzerinde uygulanan bir eylemler toplamıdır; eylemlerde bulunan öznelerin davranışlarını içeren olanaklar alanında işler: Kışkırtır, teşvik eder, ayartır, kolaylaştırır ya da zorlaştırır, genişletir veya sınırlar; daha az veya daha fazla olanaklı kılar; uç noktada mutlak olarak bastırır ya da yasaklar. Ancak her zaman, bir ya da birden fazla eyleyen özne üzerinde, bu özne / özneler eylemde buldukları ya da bulunabilecekleri ölçüde gerçekleştirilen bir eyleme türüdür. Eylem üzerine bir eylemdir. “ ( Foucault 151)

Metropol, gündelik hayat ve kalabalıklar, birbirlerini var eden, karşılıklı etkileşim içinde olan olgulardır. Metropolde; mekanın üretilmesi, üreticinin ve üretilenin, pozisyonlarını hiç değiştirmeksizin karşılıklı durdukları bir faaliyet değildir. Üretimi başlatan, oluşum “güç” metropolün ve kurallarının kendisi gibi gözükürken, o sadece bir başlangıç yapmaktadır.

Yaratıcı etkinliğin (en geniş anlamıyla üretimin ) incelenmesi, bizleri yeniden üretimin çözümlenmesine, yani nesnelere veya yapıtları üreten etkinliklerin kendilerini yeniden ürettikleri, kendilerini kuran ilişkilere yeniden başladıkları, bu ilişkileri yeniden ele aldıkları, ya da tam tersine kademeli değişiklikler veya sıçrayışlarla dönüştükleri koşulların

çözümlemesine götürür. (Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat 25)

Metropolde, kalabalıklar tarafından mekanın üretilmesi, kalabalıklar ve metropolün, gündelik hayatın içinde gerçekleşen karşılıklı, değişimli ve dönüşümlü bir faaliyettir. Metropolde, güç zaman zaman kalabalıkların eline geçer. Var olan dinamikler arasında gidip gelirken, yüzeyleri, zeminleri, hacimleri, akışları yeniden üretirler. Tüm güçlerin dinamiklerini kapsayan gündelik hayat kalabalıkların bir güç olarak yeniden üretimlerinin ortamıdır. Bu bağlamda kalabalıkların ürettiği mekanın anlaşılması, her ikisinde birbirlerine olan etkileri üzerinden gerçekleşeceği düşünülmektedir.

## 2.1 Metropolde Gündelik Hayat

Mimarlığın çalışma alanlarından biri olan metropol, içinde farklı durumların yan yanılığı ve üst üsteliğinde hem geçici hem de kalıcı yapıları bir arada barındırmaktadır. Bununla beraber metropol yalnızca inşa edilmiş, bina ve bunların arasındaki yol gibi fiziksel donatılardan oluşan bir yapı değil; kalabalıklardan, onların bıraktığı izlerden ve akışlardan oluşan bir bünyedir.

Metropolleşme, kentsel yoğunlaşmanın birden fazla merkeze kayması işlevselliğinin ayrışması ve yaşama biçimlerinin parçalanması (fragmented) sürecini barındırmaktadır. Bu bağlamda, metropoliten alanlar değişken çözünebilir bir yapıya sahiptirler. Çok merkezli özellikleriyle, kendi içlerinde ve birbirleriyle etkileşim içinde olan kendilerine özgü alt mekansal yapılanmalara sahiptirler.

Metropoliten alanlar, içindekilerin sınırlarını dağıtır, iç ve dış ayrımını ortadan kaldırır. “Sosyal mekan, ne diğer şeylerin arasında bir şey, ne de diğer ürünlerin arasında bir üründür. O üretilen şeyleri, parçalarına ayırır, onların bağlı olan düzen (görelî) veya düzensizlikte eşzamanlı olarak birbirleri ile olan ilişkilerini kuşatır.” (Lefebvre, Production Of Space 73). Ancak aynı zamanda da kendi sınırları ve tek bir merkezi yoktur ya da birden çok merkezi vardır. “

Metropolde bütüncül bir yaşamın izlerine rastlanmaz. Ne yaşam ne de nesne bütündür.” (Ahıska 19). Metropol, parçalanmış bir bünye, parçalı eylemlerin, akışların, yolculukların, bir yerden diğer bir yere gitmelerin yeridir. Agrest’ e göre , “kendini şeylerin ve dilin düzeninden kaçan parçalı (fragmentary) bir metin halinde sunar. Bu metin, daha sonra çok sayıda metinlere ayrışması (decomposed) için, patlatılmış (exploded), parçalara ayrılmıştır. “ (Agrest 368) Toplumsal hayatın elemanları,

metropolde gündelik olanı oluşturur. Gündelik olan ise bir yerden diğer bir yere hareketi, yolculukları, eylemleri ve olayları oluşturur.

Eylem metropolde bedenın adım atmasıyla başlar, bir yerden diğer bir yere gidilir, bu gidişte veya bu gidişin sonunda eylem ve / veya olay gerçekleştirilir. Gerçekleştirilen eylem ve olayların başını bulmak veya sonuna ulaşmak, bedenleri başlangıçtan sonuna kadar takip etmek imkansızdır. Çünkü metropolün zamanı “şimdi” ve “burada”lık özelliklerini taşır. Broadbent, Derrida ‘nın şimdilik ve buradalık kavramlarına ilişkin yorum yaparken şunları söyler:

Her şey duyularımızla algılayamayacağımız kadar hızlı geçiyor. Şimdiyi fark ettiğimiz an bitmiş oluyor. [...] Derrida için, mutlak buradalık, tamamen kesin bir şimdi yoktur. O an, o dakika, şimdi çok muğlaktır. Sadece yaşayan için geçerlidir. (Broadbent 51)

Metropolde kişi her nerede her ne yapıyorsa zaman onun olduğu yerde, onunla birlikte. “ Yaşamın, yaşayanlarla birlikte bir ve bütün olarak sürüp gittiği zamanlar yok olmuştur. Şimdi ki zaman geçmiş ve geleceğe bağlayan tarihsel bir alan değildir artık.” (Yıldırım, Mimar Anlam Beğeni 260).

Metropolde olup bitenler; daha ötesine geçmeyen bir fiil olarak kalabalıkların ancak gözlerine çarpar. Anlık olarak gerçekleşir, öncesi ve sonrası söz konusu değildir. Göze çarpma eylemine; kullanıcı kendi eylemine devam ederken, kendi bedenini ve beş duyusundan birini etkileyecek her şey ya da herhangi bir şey sebep olabilir. Örneğin, yakınından geçen herhangi birinin düşen anahtarının sesi, yanından koşarak geçen adamın çarpan omzu, karşısındaki tabelanın neon yazıları... Vb. Dikkati çekilir, yönelir, kafasını çevirir, bakar. İçine girer sonra çıkar, herhangi bir nesneyi tutar sonra geri bırakır.

Sonrasında o yöne veya kendi yönüne devam eder. Hangi yöne devam ettiğinin çok ta bir önemi yoktur, görüntüleri – gördükleri - parça parçadır. Bir an sonrasında, bir adım sonra yeni bir göze çarpan durumda, yeni bir işaretle bir öncekini hatırlar mı? Ya da gözüne çarpan şeyleri unutmaması için, bir sonraki şeyin gözüne çarpması mı gerekir? Gün bitiminde, eylemleri tamamladığında -söyleneni yaptığında – gözüne çarpanlardan geriye ne kalır? Tüm gün gördüğü yüzlerce imajdan, ifadeden kimi, hangisini hatırlayabilir? Herşey çok parçalı (fragmented) ve geçicidir.



Şekil 2.1.1: Metropolde yürüyen herhangi birinin algısı

Metropolde algılanan nesnelere çok parçalılığı gibi, kalabalıklar da parçalıdır sürekli değişir ve/veya sürekli farklı görünür. Yürüyenin algısıyla, dilencinin algısı farklı olduğu gibi, bir yürüyenle diğer bir yürüyenin de algısı farklıdır. Yürüyen biri etrafını ayakta durduğu seviyeden algılayabilirken, oturan bir dilencini göz hizası yürüyen birinden çok farklı bir seviyedir. Dolayısıyla her ikisinin gördükleri farklılaşacaktır. (bkz. Şekil 2.1.1 ve Şekil 2.1.2 ) Dahası, yürüyenin de dilencinin de bir önceki anla bir sonra ki an arasında ki algısı farklı olacaktır.



Şekil 2.1.2: Metropolde oturan herhangi bir dilencinin algısı

Gündelik hayat, farklı sosyal biçimlenmelerin yer aldığı bir düzlemdir. Lefebvre tarafından; “...(günün, haftanın, ayın, yılın saatleri), (mesleki işe ayrılan) zorunlu zaman, (eğlenceye ayrılan) serbest zaman, (ulaşım, yürütülecek işlem, formaliteler, vs. gibi iş dışındaki çeşitli gereklilere ayrılan) zoraki zaman“ (Lefebvre Modern Dünyada Gündelik Hayat 59 ) olarak zaman bölümlerine ayrılmış gündelik hayat, metropolde; kalabalıklara nerede ne yapmaları gerektiğini söyler onları yönlendirir. Örneğin çalışan bir birey için, sabah işe gidiş, çalışma, dönüş, tatil günleri zaman aralıkları belirlidir ya da gündüzleri uyuyan, gecelerini sokakta geçiren bir birey için de, farklı bir zaman aralığı, tanımlanabilir. Böylece gündelik hayat bir güç olarak zamanı dolayısıyla



eylemleri kontrolü altına alır. Gündelik hayat bağlamında birbirine yakın zaman aralıklarında, yaşayanlar ve eyleyenler kesişme ve çakışmalarıyla beraber kalabalıkları oluşturur. “Madde (matière) kalabalıklardır (ya da moleküller, hücreler), bu bir bedendir. Kalabalıklar bir bedendir, beden bir kalabalıktır.(hücrelerden, sıvılardan, organlardan)”. (Lefebvre, Rhythmanalysis, 42) Bu bağlamda, metropol kalabalıkları üretirken, aynı anda kalabalıklarda bir güç olarak - metropolü- metropolde mekanları üretir.

## 2.2 Metropolde Mekanın Üretimi: Kalabalıklar

Toplumsal oluşumlarda, önce her bir birey mekanla tek başına deneyimlenir. Ancak bir arada olma hali, mekansal pratik; üretim ve yeniden üretimi ve aynı zamanda devamlılığı kapsar. Metropolün çok merkezli dokusunda tüm bu değişimli ve dönüşümlü, tekrarlardan oluşan kalabalık hareketleri, birbirlerinin içine geçerler, koparlar farklı biçim ve zamanlarda tekrar bir araya gelirler, çakışmalar birbirleriyle farklı biçimlerde kesişirler, yine ayrılırlar.

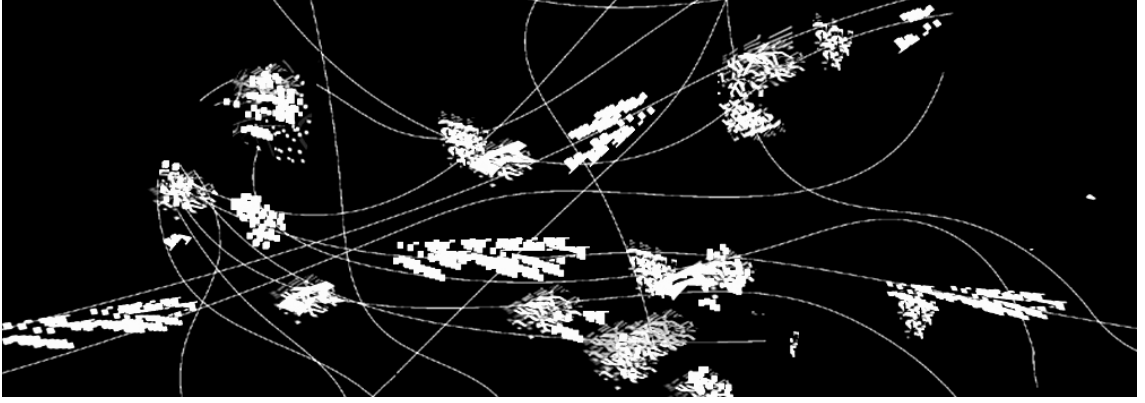
Bütün sıradanlığı içinde gündelik hayat, tekrarlardan oluşur: İşteki ve iş dışındaki tavırlar, mekanik hareketler (ellerin ve vücudun hareketleri, aynı zamanda parçaların ve tertibatların hareketleri, rotasyon veya gidiş gelişler), saatler, günler, haftalar, aylar, yıllar; çizgisel tekrarlar ve döngüsel tekrarlar, doğal zaman ve akılcı zaman, vs. (Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat 25)

Kalabalıklar tarafından gerçekleştirilen, metropolün kendisini oluşturan, hareketler, ayrılmalar, kopuşlar, bir araya gelmeler, üst üste binmeler, katmanlaşmalar, çakışmalar, iç içe geçişler ve bunların da kendi içindeki tekrarı ve farklı kalabalık türü arasında ki farklı biçimdeki tekrarı hepsi -akışlar- metropolün ritmini oluşturur.

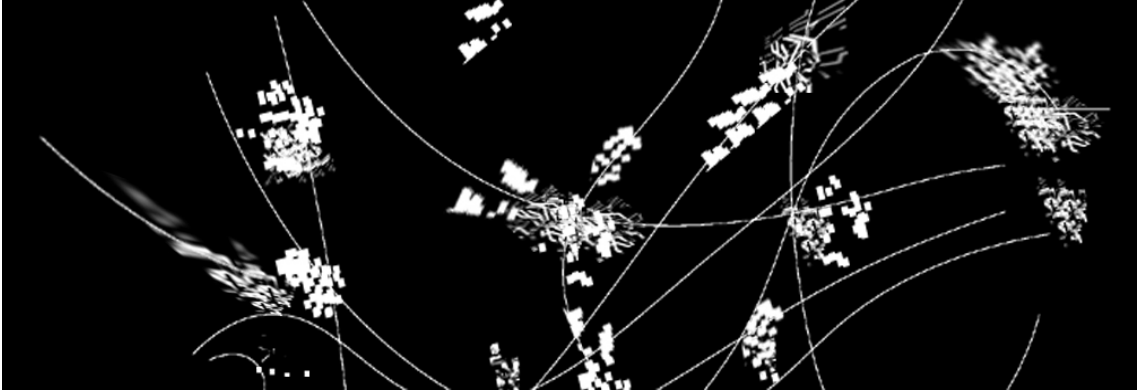
Büyük hareketler, geniş ritimler, uçsuz bucaksız dalgalar, hepsi birbirleri ile çatışmalar ve çakışmalar, diğer taraftan daha küçük hareketler birbirinin içine geçerler.(Lefebvre,Production of Space 87)

Her şey, kalabalıklar, birbirine akar bir diğerinin açtığı boşluğu bir başkası doldurur, biri diğerinden koparken, diğeri başkasıyla birleşir. Aynı anda farklı ritimlerde bir araya gelerek birbirleriyle etkileşirler. Kenti ritimler üzerinden okuyan Lefebvre' e göre “ Farklı ve tekrarlayan ritimlerin birbirleriyle etkileşimi, sokağı ve çevreyi meydana getirir. (Lefebvre, Writings on Cities 221). Ritim ve tekrarlar kalabalıkların, aynı zaman dilimlerinde benzer biçimlerde bir araya gelişlerini sağlar. Kalabalıklar, metropolde,

gerçekleştirdikleri eylemleri farklı zaman ve yerlerde, farklı biçimlerde, birbirleriyle yer değiştirerek gerçekleştirirler. Aynı anda kalabalıklar ve eylem yer değiştirir. Tüm bu oluşumlara beraber kalabalıklar varlıklarıyla, bedenleriyle, eylemleriyle ve eylemi gerçekleştirirken kullandıkları araçlarla metropolde mekanlar üretme gücüne sahiptirler.



Şekil 2.2.1: Metropolde kalabalıklar



Şekil 2.2.2: Metropolde kalabalıklar

Şekil 2.2.1 ve Şekil 2.2.2 'de, birinci bölümdeki şekil 1.7'de ki kesitten aktarılmaktadır. (bkz. Şekil 1.7) .Şekil 2.2.1' de görülen, metropolün herhangi bir yerinde kalabalıklar tarafından eşzamanlı gerçekleştirilen eylemler (farklı biçimlerdeki gri ve beyaz dokular) ve bu eylemlerin bir aradalığı, bir süre sonra – bu sürenin uzunluğu veya kısalığı bilinemez, metropole ait tarifiyle anlaktır – aynı alan için; Şekil 2.2.2'de farklı eylemler ve farklı kalabalık biçimlenmelere bürünüyorlar. Her iki şekilde metropolün herhangi bir yerinden her hangi bir zaman dilimin ifadesidir. Kalabalıkların birbirlerine farklı zaman ve biçimlerde ki akışlarını göstermektedir. Şekillerde görüldüğü gibi farklı biçimlerdeki kalabalık öbekleri farklı bir araya gelişlerle ve ayrılımlarla, metropolde hareket etmektedirler.

Bu biçimlenmeler, gerçekleştirdikleri eylemin niteliğine, yapılış biçimine ve gerçekleştirilme süresine göre değişmektedir. Lefebvre'e göre, " Toplumsal mekanlar birbirlerinin içine geçerler (interpenetrate) ve / veya kendi kendilerine birbirlerinin üzerine eklenirler (superimpose). " (Production of Space,86 )

Metropolde kalabalıklar, iki ana farklı biçimlenmede izlenebilirler: Örgütlü Kalabalık ve Örgütsüz Kalabalık. Sonraki bölümlerde aktarılacak olan şekiller, yukarıdaki, Şekil 2.2.1 ve Şekil 2.2.2' nin içindeki farklı biçimlerdeki kalabalık dokusundan açıklanmıştır.

"Örgütsüz Kalabalıklar", metropolün çoğunlukta olan kalabalıklarıdır. Metropolün her an her yerindedirler. Birbirlerine akarlar. Bireyleri farklı zaman ve yerlerde, farklı eylemler gerçekleştirirler. Aynı anda birbirleriyle çakışan bu eylemleri gerçekleştiren bireyler, farklı zamanlarda rollerini değiştirirler, farklı eylemleri farklı biçimlerde gerçekleştirip birbirleriyle kesişirler.

Örneğin, gündelik hayat bağlamında, hafta içi çalışma, işe gitme ve gelme eylemlerini gerçekleştiren bir birey, kendisine boş zaman olarak ayrılmış süre olan hafta sonunda, kendi boş zamanında, bilet satıcısının çalışma eylemini gerçekleştirdiği süre içinde, sinemaya gider; eğlenir. Kalabalıkların bir bölümünün çalıştığı zaman diliminde, başka bir bölümü eğlenme zamanındadır.

Örneğin, geceleri restoranda çalışanlar ya da gecelerini eğlenceye ayıranlar gündüzleri ofislerinde çalışanlardan iş çıkışı eve gitmeyi tercih edenlerle ve aynı zamanda eve gitmeyi tercih etmeyip akşam yemeklerini dışarıda yemek isteyenler herhangi bir metro istasyonunda kesişebilirler.

Ofislerinden çıkıp hızla, evlerine gitmek için hareket eden kalabalık, tam da istasyon alanında, akşam yemeğine randevusu olanlarla, gece mesaisine yetişeceklerle, eğlenmeye giden gençlerle karşılaşır, birbirinin içine geçebilirler. Hızla istasyondan ayrılanlar, bir yarım saat sonra, konser kapısının önünde, sıra bekleyen, gece mesailerine yetişenlerde, hızla işyerlerine giden, yürüyen kalabalıklar olarak karşımıza çıkabilir. (Bu senaryo, aynı kişilerle sonsuz farklı biçimlerde ya da farklı kişilerle aynı biçimlerde tekrar tekrar gerçekleşebilme olanağına sahiptir.) Aynı kişi farklı zamanlarda, gezen, yürüyen, çalışan, eğlenen, bekleyen kişi oluyor bedenleri takip etmek olanaksızlaşır.

Her şey sürekli değişir; yarım metrelik kaldırımın illegal kiraya verildiği seyyar satıcının kirasının ne zaman üç katına çıkarılacağı, kimin kime dikkat edeceği ve insanların bir başkasının zaafından ne zaman

yaralanacağı gibi. Bunlar, “başkalık” teriminin ifade ettiği karmaşıklık türünden, her günlük işaretlerdir. (Sennett, Gözün Vicdanı 192)



Şekil 2.2.3: Eylemlerin Kesişmesi.



Şekil 2.2.4: Eylemlerin Kesişmesi

( ■ Eylem 1, ■ Eylem 2 , ■ Eylem 3. )

Şekil 2.2.3 ve Şekil 2.2.4, Şekil 2.2.1 ve 2.2.2 'te görünen metropole yayılmış kalabalıkların gerçekleştirdiği eylemlerin kendi içlerinde gerçekleştirdikleri kesişmeyi ve birbirine dönüşmeyi göstermektedir. Şekil 2.5, görünen üç farklı eylemi (eylem1 eylem2 ve eylem3) gerçekleştiren kalabalıklar, Şekil 2.2.3' te (aynı eylemler), kendi içlerinde farklı zaman aralıklarında, rol değişiminden dolayı farklı biçimlere bürünmüştür. Kalabalıkların bir aradalığı ile gerçekleştirdikleri eylemler, farklı zamanlarda farklı biçimlerde birbirleriyle kesişebilmekte ve birbirine dönüşebilmektedir. Metropolde, gerçekleştirilebilecek sonsuz sayıda eylem, aynı zamanda, sonsuz farklı biçimlerde oluşmaktadır.

Örgütsüz kalabalıklar hem rastlantısal hem de bilinçli bir araya gelirler. Bu durum, çelişkiymiş gibi gözükse de değil; bize aksine örgütsüz kalabalığın yapısını anlatmaktadır. Örgütsüz kalabalıklar, rastlantısal bir araya gelirler: Kimin nasıl nerede ne zaman bir araya geleceği konuşulmamıştır, söylenmemiştir. Diğerleriyle anlaşma yoktur. Kimlerle bir araya geleceklerini bilmezler. Örgütsüz kalabalıklar, bilinçli bir araya gelirler: Hangi eylemi nerede nasıl gerçekleştireceklerini, bilirler. Bu, metropolün onlara söylediği bir bilme halidir. Bir başkası tarafından söylenmemiştir, kendi bilinçlerindedir.

Örgütsüz kalabalıkların, gerçekleştirdiği ve içinde buldukları başka bir oluşum da “olay”dır. Olay, beklenmediklik, kendindenlik, şaşırtıcı ve şok yaratıcı özelliklere sahiptir. Etrafında olanı, hızla etkileme gücüne sahiptir.

Olay öte yandan bir organizmadır. Parçaları yalnızca birbirinin yanında bulunmaz, her bütünleyici parçanın etkilediği bir bütün oluşturur ve bu bütün de parçaları belirler. Böylelikle, sözgelimi bir elektron bir atoma ve bir atom da bir dokuya sızarsa derin dönüşümlere uğrar. ( Bochenski, Çağdaş Avrupa Felsefesi 270)

Metropolde örgütsüz kalabalığın gerçekleştirdiği olaylardan biri kavgadır. Örneğin, gündüz üzerinde çok yoğun bir kaldırımda, beklenmedik bir anda gerçekleşen kavga (olay) etrafındakileri (orada bulunanları, oradan yürüyenleri) hızla etkisi altına alır. Kavga edenlerin, beklenmedik ani hareketleri, itişmeleri, vuruşları, yumak oluşturmaları, kaldırımda süregelen çizgisel akışı bozar. Kaldırımdan yürüyenlerden bir kısmı, rotalarını değiştirerek, ya karşı kaldırıma geçerler ya da caddeye taşarlar. Diğer bir kısmı, yürüme eylemlerini duraksatarak (yürüme eylemi durma ve bakma eylemine dönüşür) , kavga edenlerin etrafında toplanır ya da kavga edenlerin arasına karışır (olayın içine karışır) . Örgütsüz kalabalığın içinde, gerçekleşen olay, akışlarını etkiler, değiştirip dönüştürür. Her durumda, olay gerçekleştiği çevreyi bozar, onu gerçekleşmesinden bir önceki halden farklı kılar.

“Örgütlü kalabalık”; ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelen topluluğun oluşturduğu durumdur. Örgütlü kalabalıklar, var olan düzeni bozar değiştirip dönüştürürler. Bozma; kimi zaman düzen üzerine yeni bir düzen getirerek, kimi zaman da yeni düzen getirmeksizin, “olay “ halini alarak gerçekleşir. Örgütsüz Kalabalıkta da aktarılan burada da beklenmedik ve şaşırtıcı bir yapıya sahiptir. Bu özellikleriyle, yine gerçekleştiği an, etrafındakileri dağıtma, bozma özelliği taşır. Bozmak, bir değiştirme dönüştürme faaliyetidir. Örgütlü kalabalıklarda olay; örgütlü olma halinin var olan düzenle çatıştığı noktada dağılma ve kendi iç düzenlerinin bozulma anında gerçekleşir. Bir çatışma halidir.

Lefebvre’ e göre olay, kendi bünyesinde karmaşık bir düzenliliğe sahip olsa da, önceden tahmin edilemez ve kontrol edilemezliği dile getirmektedir. Bildiğimiz düzen ise mutlak kontrol edilebilme ve önceden tahmin edilebilmenin konusudur. Olay ise bu durumu hep bozmaktadır. [...] Bu nedenle de Lefebvre olay kavramına bağlı olarak kendiliğinden “erk“ in düşmanı olduğunu söylemektedir. (Uluğ 95 )

Örneğin, gösteri amacıyla bir yerde bir durumu protesto etmek için düzenlenen mitingün (kelime grubu yapısıyla da miting ve düzen kelimeleri bir arada kullanılmaktadır.) Tarihi, yeri ve saati bellidir. Kimlerin katılacağı, nereden nereye

yürüneceği, hangi pankartın açılacağı, o pankartları kimin tutacağı, hangi bildirin okunacağı gibi daha birçok ayrıntı önceden, düzenlenir ve bilinir. Toplanan kalabalıklar, tek bir amaca yönelmişlerdir, bireysellikten eser yoktur. "Le Bon' a göre yığınlar, bir bireyin aile yaşamında ya da savaşta bir ordunun disiplini altında görülen şiddet duygularından tümüyle farklı tipte şiddet duyguları yaratırlar. (Sennett, Otorite14)

Heyecanlı bir kalabalığın en çarpıcı özelliği şudur: Bu kalabalığı oluşturan bireyler kimler olurlarsa olsunlar, yaşam tarzları meslekleri, karakterleri ya da zekaları birbirine benzesin ya da benzemesin, bir kalabalığa dönüştürülmüş olmaları, onlara her bireyin yalnız başınayken hissedeceği, düşüneceği ve davranacağından epey farklı bir tarzda hissetmelerine, düşünmelerine ve davranmalarına neden olan bir tür kolektif zihniyet kazandırır[...].Bir kalabalığı oluşturan topluluk, ne öğelerinin basit bir toplamı ne de ortalamasıdır. Tıpkı, kimyada belirli öğelerin – örneğin bazlar ve asitler – birbirleriyle temas ettirilmesi durumunda, eski özelliklerinden oldukça farklı özellikleri olan yeni bir bütün oluşturması gibi, burada gerçekleşen de yeni özelliklerin doğmasına neden olan bir bileşimdir. (Sennett, Otorite 14)

Örgütlü kalabalıklar toplandıklarında, hareketlerinde ki bütünlük, aynılık, yoğunluk onları metropolde örgütlü kalabalığın dışında kalanlardan (diğerleri) farklılaştırır. Bedenlerin oluşturduğu sınır oluşur. Örgütlü kalabalıklar bir araya geldiklerinde, sınırlar kesindir. "Toplumsal bir sistem uğruna adını yitirirken, politikada yok olmaktadır. Toplumsal artık anonimleşmiştir. O artık kitledir. Kitlelerdir."(Baudrillard. J. 1991, 18) Örneğin, iktidardan izin alınmış bir mitingde, mitingin yapılacağı alan, iktidar (erk) tarafından boşaltılır. Metropolün diğer alanlarıyla keskin sınırlar çizilir. Miting erkin oluşturduğu sınırlar dahilinde miting gerçekleştirir. İktidarla beraber yürünür, diğerleri sadece gösterinin izleyicileridirler. Önleri ve arkaları onlar için boşaltılmış kitledirler. Miting için toplanan (örgütlü) kalabalıklar, etrafında (dış kısmında) iktidar onun dışında da metropolde yaşayan diğerleri (örgütsüz) yer alır.

Olayın gerçekleştiği bir örnekte ise, izinsiz gerçekleştirilen bir mitingde görülebilir. Mitingin gerçekleşeceği alan önceden bildirilmediği için, örgütlü kalabalık örgütsüz kalabalıktan ayrılmamıştır. Örgütsüz kalabalığın içine bir anda dahil olan, örgütlü kalabalık, etrafındakileri dağıtır dışlar bu kez sınırlarını kendi kendine çizer. Örn: mağazaların olduğu bir caddede gerçekleşen mitingde örgütsüz kalabalık, mağazaların içine girer, mağazalar kepenklerini yarıya indirir, dışarıda kalanlar, miting alanından uzaklaşır. Bu aynı zamanda erkin müdahalesine karşı, bireylerin kendini

örgütlü kalabalıktan ayırma yöntemidir.) Ancak örgütlü kalabalığın örgütlü olma hali, izinsiz olduğu için, yasadışı sayılır ve uzun süremez. Erkin müdahalesiyle karşılaşır. “olay” gerçekleşir. Bu müdahaleyle, parçalanmalar başlar, bu sırada erkle birbirinin içine geçer, dağılır. Medyanın tabiriyle “ halkın arasına karışır ”.

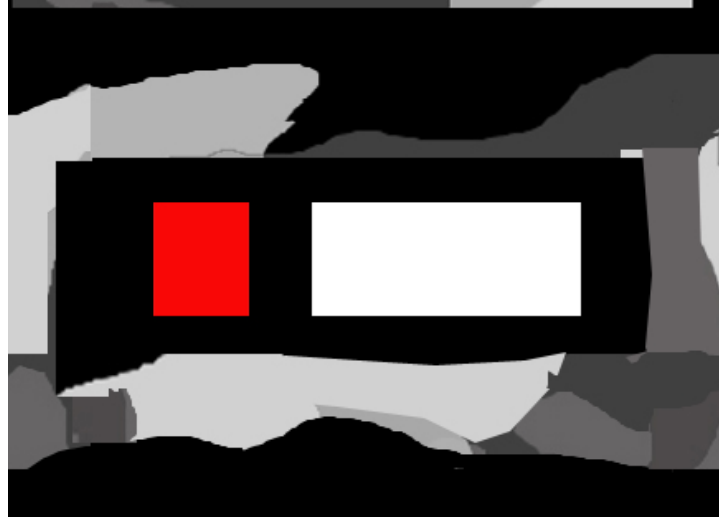


Şekil 2.2.5: Örgütlü kalabalık - erk ilişkisi

( ■ Erk,  Örgütlü kalabalık,  Örgütsüz kalabalık )

Şekil 2.2.5 ‘de örgütlü kalabalık, örneği miting, önce dış kısmı boşaltılmış, erkle (iktidar) çevrelenmiş, dış kısmında da örgütsüz kalabalık bulunmaktadır. Şekil 2.8 ‘de izinsiz mitingin etrafının kendiliğinden boşalması ve iktidarla karşılaşması, Şekil 2.9 ‘da ise bu karşılaşmanın “olay”a dönüşmesi, örgütlü kalabalığın hem kendi iç düzenin bozulması, aynı anda dağılması, etrafının iyice boşalması, örgütsüz kalabalığın içine sızması aynı anda onu da değiştirip dönüştürmesi görülmektedir. Olay ve sızma anında, “Halkın arasına karışma” kalabalığının hareketleri, örgütsüz kalabalığının hareketlerinden daha hızlıdır. Dağılma anında, iki farklı hız bir aradadır, (örn: koşan miting eylemcisi ile oradan geçmekte olan birey ) . Bu farklılık örgütsüz kalabalığın beklemediği bir durumdur; Şoktur (shock).

“Böylelikle beklenmedik, şaşırtıcı, önceden kestirilemeyen ve riskli yapısıyla değişimin asli gücünü oluşturmaktadır.” (Uluğ, 96 ). Bu durumda örgütsüz kalabalık, ya duraksar, ya da örgütlü olanının hızına uyar. Bu durum, örgütsüz olanın içinde, yarı ve boşlukların doğmasına sebep olur. Örgütsüz kalabalıklar bir birine akarlar kendi içlerinde kendilerine akarlar. Örgütlü kalabalıklar ise, olay anında (erkin kendilerine müdahalesi anında) bir dağılma yolu olarak örgütsüz kalabalığın içine karışırlar. Öteki halde, bütünlüklerini yitirirler.





Şekil 2.2.6: Örgütlü kalabalık - erk karşılaşma anı

(  Erk,  Örgütlü kalabalık,  Örgütsüz kalabalık )



Şekil 2.2.7: Örgütlü Kalabalık – Olay

(  Erk,  Örgütlü kalabalık,  Örgütsüz kalabalık )

Başka bir örgütlü kalabalık örneği, tezgâhlarını, geniş bir alanda, sırayla yerleştiren seyyar satıcılardır. Bu alan, başka bir zamanda farklı bir amaç için kullanılıyordur ve seyyar satıcıya ait herhangi bir iz yoktur. Örgütlenmiş ve nereye ne zaman geleceğini bilen seyyar satıcılar, sanki zeminde tezgahların izi çizilmişçesine, belli saatte gelir tezgahlarını kurarlar ve yine belli bir saatte kaldırırlar. Herkesin yeri bellidir. Birbirlerinin yerine müdahale, kendi içlerinde “olay” a sebep olur. Kurdukları düzen, örgütsüz kalabalık için var olduğundan (satış eylemi), aralarında ve etrafında



dolaşılabilir. Aralarına giren, örgütsüz kalabalık, tezgahların arasına girdiği an, o da örgütlü olanın içine dahil olmuş olur. Bu durumda, diğerleri ( arada olmayanlar ), o alanı kurulmuş olduğu amacın dışında (örneğin bir yerden bir yere geçmek için kullanmak isteyenler), ya aralardan geçerken zorlanırlar ya da bu örgütlü durumun etrafından dolaşmak durumunda kalırlar. Yine, erkin müdahalesi, dağılmalarına ve etrafındakileri de dağıtmalarına sebep olur.



Şekil 2.2.8: Eminönü Meydanı seyyar satıcı tezgahları

Şekil 2.2.8, ilk iki fotoğraf 10 Nisan 2004 Cumartesi günü, sırasıyla saat 12.00 ve 14.30 da çekilmiştir. Erk tarafından, cumartesi ve pazar günleri, kurulmasına izin verilen seyyar satıcı tezgahları, Cumartesi sabahı, tezgahının yerini bilen, seyyar satıcılar tarafından 9.00 – 10.00 arası kurulmuştur. Akşamüzeri, 16,00 ve 17.00 arası yine aynı şekilde satıcılar tarafından kaldırılmıştır.

Bu aynı zamanda örgütlü kalabalıklarla örgütsüz kalabalık arasındaki uzlaşmış bir faaliyettir. Örgütsüz kalabalığın, o alana gelip – aynı zamanda geçip Mısır Çarşısı, Kapalı Çarşı, Tahtakale ve Mahmut paşa 'ya gideceğini bilen Örgütlü Kalabalık, tüm bu faaliyetlerin kesiştiği noktaya, bu bölgelerin giriş noktasına, tezgahlarını kurmuşlardır. Aynı zamanda, onların orada tezgah kurduğunu bilen, örgütsüz kalabalık gelip buradan alışveriş yapmıştır. Alışverişin en yoğun olduğu zamanda, ( 14.00 – 15,30 arası, örgütlü kalabalığın örgütsüzle en yoğun iç içe geçtiği zaman aralığı ) bu bir aradalık yığındır.

Sirkeci tarafından gelip, alışveriş yapmaksızın, sadece, Mısır Çarşısı'na veya Tahtakale' ye ulaşmak isteyenlerden yığının içinden geçenler, bedenleri bekleyerek ve itekleyerek geçmişlerdir. Bu durumun bir yığın olduğunu kanıksayanlar ise, etrafından dolaşarak, ulaşmak istedikleri yere ulaşmışlardır. Saat 17. 30 bu uzlaşmış faaliyetin sona erdiği saattir ve geriye sadece, erkin elemanları tarafından (çöpçüler) toplanmak üzere, çöpleri kalmıştır. Ertesi gün, 11 Nisan 2004 Pazar sabahı saat 9.00 'da üçüncü fotoğraf çekilmiştir. Yağmur yağdığı için, yine uzlaşmış bir faaliyet olarak, örgütlü bir

kalabalık, olan Seyyar Satıcılar, tezgahlarını kurmamış, aynı zamanda, örgütsüz kalabalık da alışveriş için bölgeye gelmemiştir.

Seyyar Satıcıların Eminönü Meydanı'ndaki faaliyeti, seçimlerle iktidara gelen erkin aldığı kararla, yasaklanmasıyla son bulmuştur. Mitingde kendini polis (çevik kuvvet) olarak gösteren erk, bu alanda kendini zabıta olarak göstermiştir.

Hem örgütlü hem de örgütsüz kalabalıklar, gerçekleştirdikleri eylem ve olaylarla çevresindekileri değiştirip dönüştürme gücüne sahiptirler, mekanı üretirler. " Eylemin olmadığı, olayların olmadığı, programın olmadığı bir mimarlık yoktur. Dahası şiddetin, bozmanın olmadığı bir mimarlık yoktur." (Tschumi, Architecture and Disjunction121)

Foucault'nun gözünde olay, sözcüklerin ya da eylemlerin mantıksal bir biçimde art arda dizilmesi değildir, tersine olay, içinde dramın yer alabileceği bir ortam varsayımının aşındığı, çöktüğü sorgulandığı ya da sorunlaştırıldığı –başka, değişik bir ortamın peşinden koşulmasını ya da olanaklılığını gündeme getiren – andır. [...] Foucault'dan sonra Derrida, 'olay'ın tanımını genişletti. Parc de la villette'deki "folies" üzerine yazdığı bir metinde onu ' kopuk çok katlılığın ortaya çıkışı ' diye adlandırdı. (Tschumi, Architecture in Transition: Between Deconstruction and New Modernism 126)

Kalabalıklar metropolde mekanı; gerçekleştirdikleri eylem ve olay bağlamında, hem kendi bedenleriyle hem de gerçekleştirirken, kullandıkları, oluşturdukları araçlarla üretirler.

Karıncalar gibi kaynaşan, adımlar, sayısız tekilliğin bir koleksiyonudur. Kesişen yolları mekanları biçimlendirir. Mahalleri bir araya getirerek örürler.[..] Kentin tikel mekanları hepsi insanların niyetlerinin damgasını taşıyan sayısız eylem tarafından yaratılır. (De Certau 97)

Kalabalıkları meydana getiren bedenler, gerçekleştirdikleri eylem ve olaya bağlı olarak, farklı biçimlere bürünürler. Kimi zaman sınırlarını kaybederler, birbirine geçerler, kitle gibi davranırlar. Örneğin: Stadyuma girmeye çalışan yığınlar ya da miting eyleminde bulunan kalabalıklar. Mitingde bedenler, kendi davranış ve hareket biçimlerini bir kenara bırakmış, bütünün bir parçası olmuşlardır. Bir arada slogan atarlar, bir arada ellerini kaldırırklar, bir arada yürürler.

Mekanda kendi kendini uyumlandırmaya ve diğerleriyle ilişkilendirmeye yoğunlaşan beden, artık kendi kendine ve kendi dilini konuşmamaktadır;

ancak bunun yerine bir başkasının söyleminde yalnızca bir sözcük veya bir harfe dönüşür. (Misler, 156 )

Kimi zamanda erk tarafından ya da kendiliklerinden sıraya girmişlerse; bir arada çizgisel bir biçimde dururlar, duvar etkisi yaratırlar. Örneğin: Bilet sırasında bekleyen düzenli kalabalık ya da otobüse binmek için sıraya geçmiş kalabalık. Birilerini bekleyen tek tek bedenler ise, oldukları alanda kolon etkisi yaratırlar. Bu örnekler kalabalıkların gerçekleştirdiği eylem bağlamında, çoğaltılabilir. Örneğin, düzenli mimari bir yapının bedenler tarafından işgalinin kaçınılmaz olduğundan söz eden Tschumi' ye göre binaya giriş, kesin olarak belirlenmiş düzenli geometriyi bozma fiilidir.)

Beden, akışkan ve düzensiz hareketleriyle her türlü yeni ve kullanılmamış mekanı bölümler. Böylece mimarlık, dikkatlice sabitlenmiş kuralları olan mimari düşüncenin karşısında bedenleri ile hamle yapan kullanıcısı ile sürekli ilişkide bulunan tek organizmadır. (Tschumi, Event – Cities 16. )

Bu durum metropolün bütünü için geçerlidir. Bedenler, eylemde buldukları her alanı bozar (değiştirip dönüştürür) ve hacimsel anlamda, gerçekleştirdikleri eylemlere göre farklı biçimlere bürünerek ve tekrarlayarak, bir aradalıkla, mekan üzerine mekanı üretirler.

Beden, cismani alanda (araçlar ve nesnelere) işleri üretmeden önce, bu alandan beslenerek kendi bedenini üretmeden ve diğer bedenleri oluşturmadan önce, her canlı beden mekandır ve kendi mekanına sahiptir: Mekanda kendi kendini üretir ve aynı zamanda mekanı üretir. (Lefebvre, Production of Space 170 )

Kalabalıkların ürettiği mekanlar, bedenlerin metropolde gerçekleştirdiği oluşumların arasında ve üzerinde gerçekleşir. Oluşumların üzeri olarak tanımlanan alan gerçekleştirdikleri eylem ve olayların bütünüdür. Arasında olma hali ise, farklı biçimlerde kalabalıkların birbiriyle kesiştiği ve çakıştığı, eylemler arası oluşan dokularda gerçekleşmektedir. Her iki durumun bir aradalığı, üretilen mekânın kendisini tariflemektedir.

Örneğin, masasını kalabalıkların geçiş için kullandıkları bir noktaya (alt geçit çıkışı ile köprü merdivenleri arası) koyan kör şarkıcı, o şarkıcının etrafında toplanan kalabalıkların, şarkıcıyı ayakta durup dinleme hali, onların durduğunu gören diğerlerinin de yürüme eylemine ara verip kalabalığın artması ve bu artan kalabalığın arkasında,

hiç bir şeye aldırmaksızın yürüyenler, mekanın kendisini üretirler. Bu durumda üretim, yürüme ve ayakta durma eylemleri – bu eylemi gerçekleştiren bedenlerde – aynı zamanda iki farklı kalabalığın arasında, oluşturduğu gerilimde gerçekleşmektedir.

### 3.METROPOLİTEN BİR ALAN OLARAK İSTANBUL

Metropoliten bir alan olarak İstanbul' da, kendisine özgü mekansal örgütlenmelerine sahiptir. Diğer metropollerde olduğu gibi İstanbul'un çok merkezli ve kaygan yapısı; superpozisyon (birbirinin üzerine eklenen) bir özellik taşır. Başka bir deyişle, İstanbul birbirinden farklı durumları yan yana, üst üste, bir arada barındırır.

Büyük ölçekli sanayi, Tem ve E5 otoyolları ile bağlantılı olarak, Yenibosna, Topkapı ve Merter bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Küçük ölçekli sanayi ise daha dağınık bir yerleşme niteliği göstermekte, kimi zaman kent merkezleri ile çakışabilmektedir. Hizmet sektörü ise kent merkezinde ve İstanbul' un Bayrampaşa, Kartal gibi yeni gelişen alt kent bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. İşyerleri ve plazalar ise kent merkezine yakın yerleri tercih etmektedir. Özellikle her iki yakada Boğaz köprülerine yakın bölgeler ve buna bağlı otoyol sistemlerinin düğüm noktaları tercih edilmektedir. Yeni konut alanları ise kent merkezinden uzak ve daha korunaklı bölgeleri tercih etmektedir. [...] Alışveriş merkezleri ise yine otoyol sistemlerinin düğüm noktalarında ve çekim alanlarında yeterli tüketici kitlesinin bulunması kriterine bağlı olarak İstanbul metropoliten alanında homojen bir dağılım göstermektedir. (Yırtıcı, 91)

Ancak tüm bu alanlar, İstanbul'daki mekansal örgütlenmenin sadece bir parçasını ifade edebilmektedir. İstanbul, mekansal örgütlenmelerinin netlikle birbirinden ayırt edilemeyeceği bir metropoldür. Farklı yerleşme gruplarını bölgesel olarak ayırmak ve isimlendirebilmek neredeyse imkansızdır. Farklı işlevsel yoğunlaşmalar, farklı biçimlerde birbirinin önünde veya ardında bulunabilmektedir.

Kentin merkezi bölgelerinde büyük ölçekli, fordist üretim süreçlerinin uygulandığı sanayi kuruluşları bulunabildiği gibi, kent merkezinden uzaklarda, normal koşullarda fordist fabrika komplekslerinin yer almasını bekleyeceğimiz konumlarda küçük sanayi komplekslerine rastlanabilmekte. Tüm bu özellikleri nedeniyle İstanbul, ilk bakışta hemen her tür etkinliğin – değişik yoğunluklarda da olsa – herhangi bir

yerde gözlenebildiği kompleks bir morfolojiye sahip görünüyor. (Işık, Güvenç 14)

Aynı zamanda, hem işlevsel yoğunlaşmalarıyla dikkat çeken alanlar hem de bunların dışında kalanlar, kendi içlerinde ve birbirleriyle olan ilişkilerinde birden çok alt mekansal oluşumların bir aradalıklarına sahiptirler. Örneğin, büyük ölçekli sanayinin yoğun olarak görüldüğü Merter; bu sanayi yoğunluğunun altında, konut ve alışveriş dokusunu da barındırabilmektedir. Böylelikle, kalabalıkların akışları tek bir yönde ve zamanda olmak yerine, birden fazla zamanlarda ve farklı yönlerde gerçekleşebilmektedir. Bu bir aradalığın sonucu olarak, Merter' de; kendi içindeki bu akışların yanı sıra, İstanbul' un farklı alanlarından buraya akışlar ve bu alandan diğer alanlarına akışlar görülebilmektedir. Aynı zamanda, Merter yakınındaki sanayi bölgelerine ara bağlantı yerlerine geçiş alanı olma özelliğine sahiptir.

Örnekte anlatılmaya çalışıldığı gibi, bu durum, farklı biçimlerdeki kalabalıkların, İstanbul' un mekansal örgütlenmelerinde, farklı çekim alanlarının arasında hareket etmesine sebep olur. "Bilindiği gibi metropoliten alan, farklı alan ve nüfus büyüklüklerindeki birimlerden oluşur (ilçeler, mahalleler, vb.) " (Işık, Güvenç 15). Bu bağlamda kalabalıklar bir yerden diğer bir yere yolculuk ederler. Buldukları yerlerde gerçekleştirdikleri eylem / olaylar ve yolculuklarıyla metropolün farklı zaman aralıklarında farklı bölgelerde yoğunlaşmalar ve akışlar oluştururlar. Kalabalıklar, birbirlerine akar, birbirinden ayrılır, geçişir, kesişir ve çakışır. Kalabalıklar tarafından üretilen mekanlar, farklı çekim alanları arasında ki hareketler ve bu alanlarda gerçekleştirilen eylem ve olaylarla oluşur.

Bu tezde, İstanbul'daki örgütlenmelerin dağılımları ve yerleşmelerin biçimlerini ortaya koymak amaçlanmamaktadır. Gerçekleştirilen çalışmada bir haritalama çalışmasından çok; aylağın (flaneur / flaneuse) kalabalıkların izini sürerken karşısına çıkan, kalabalıklar tarafından üretilen mekanların; imgeleştirilerek okunması ile ve mimarlık ortamına bir girdi olarak sunulmasını amaçlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bu çalışmanın temel problemi mimarlığın varlık koşulu olan mekanın, farklı durumlarda ve biçimlerde üretilebilme koşullarının oluşturulmasına yönelik araştırmalara katkıda bulunmaktır.

### 3.1 Mekanın Okunması

R.Barthes'a göre, kent mekanı bir söylemdir, bir dildir. (Barthes,1993). Bu söylem, o mekanda yaşayanlara konuşan aynı zamanda yaşayanlarında konuştuğu bir dildir. Lefebvre'e göre:"Her bir dil bir mekanda konumlanır. Her bir söylem mekan (mahal veya mahaller bütünü) hakkında bir şey söyler ve her söylem mekandan yayımlanır."(Production Of Space 132)

Metropol okunabilen bir metin olarak görüldüğünde; bu metnin yazarları da metropolde yaşayanlar, metropolü tasarlayanlar, yönetenler, inşa edenler olarak farklı biçimlerde ve konumlarda karşımıza çıkabilmektedir. Dolayısıyla içinde farklı metin yazarlarını farklı konumlarda ve biçimlerde barındırabilen metropolü tek anlamlandırma biçimiyle okumak mümkün değildir. Bu tezde gerçekleştirilen okuma, en doğru ve tek gerçek okuma savında değildir. Milyonlarca kişinin yaşadığı bir metropoliten alan, çok farklı biçimlerde okunabilme kapasitesine sahip olup ve şüphesiz aynı zamanda okunmaktadır da. Ancak, daha önceki bölümde belirtildiği gibi; mekanın, farklı durumlarda ve biçimlerde üretilebilme koşullarının irdelenmesine ve farklı görme biçimlerinin geliştirilmesine dair araştırmalara katkıda bulunabilmeyi amaçlamaktadır.

Metropolün okunacak bir metin olarak görülmesi ve okunması; aynı zamanda onu anlamının yolu olarak mekansal pratiklerinin açığa çıkartılması anlamına da gelebilmektedir. Mekansal pratiklerin açığa çıkartılması ise, ancak onu gözlemleyerek, deneyimleyerek aynı zamanda üreterek gerçekleşir. Lefebvre'e göre: "basitçe mekanı okumak onu tercüme etmek demek değildir: Daha çok, o mekanın içinde yaşamak, onu anlamak ve üretmektir. " (Lefebvre, Writings on Cities 47) .

İstanbul'da mekanın izini mekanın ancak kalabalıkların hem içinde hem de dışında olabilen, izleyen aynı zamanda kendi, izlenimlerini ortaya koyabilen bir göz olarak "flaneur" ( aylak) sürebilir.

O kalabalıklar arasında sıkışmış, önüne değil de etrafına bakınırken rahatça savurduğu kol ve bacaklarıyla, Poe'nun hikayesindeki "kalabalığı yarmaktan başka bir şey düşünmeyen " insanların ortasında, bir yere varacakmış gibi değil de, bir dönem Paris'te moda olmuş olan kaplumbağalarını gezdirenlerin hızına kendisini uydurarak ilerleyen kişi olarak resimlendirilebilir. Ama diğer yandan da kalabalığın sıkıştırmasından kolayca sıyrılabilir.[...] Flaneur'un kalabalığın

karşısındaki ruh hali (etat d'ame) onun çiçek dürbünüdür; karartı halinde üzerine gelen kalabalığı, saf renkleriyle görmeye çalışırken, kırık fırça vuruşlarıyla kalabalığı kafasında yeniden çizer. (Taburoğlu 1996)

Benjamin'nin tanımlamasında flaneur, Paris sokaklarında dolaşırken aynı zamanda, gözlemde yapmaktadır. Kalabalıkların hareketlerini sürekli incelemektedir. Onun için dış mekan, bulunabileceği herhangi bir iç mekandan farksızdır.

Cadde Flaneur için konuta dönüşür; sokaktaki adam, kendini dört duvarının arasında nasıl evinde olduğunu duyumsarsa, Flaneur de bina cepheleri arasında kendini evindeymiş gibi duyumsar. Onun gözünde emaye kaplı parlak firma tabelaları, aşağı yukarı bir burjuva salonundaki yağlıboya tablo gibi bir duvar süsüdür; duvarlar, not defterini dayadığı yazı masasıdır; gazete kulübeleri kitaplıklardır; kafelerin balkonları da, işini bitirdikten sonra eğilip sokağa baktığı cumbalardır. (Benjamin, Pasajlar, 131)

Flaneur yürür. Her bir adımında, etrafında bulunan kalabalığı gözlemler. Ancak aynı zamanda; Benjamin' e göre Flaneur; kalabalık içersinde yaşayan terk edilmiş bir kişidir.

Kalabalığa karışıp sıkışan yayalar vardı; ama hareket alanı gereksinen ve getirici yaşamından vazgeçmek istemeyen flaneur de vardı. [...] 1840'larda pasajlarda kaplumbağa gezdirmek, bir süre için kibarlığın gereklerinden sayılmıştı. Flaneur, kendini kaplumbağaların temposuna uydurmaktan hoşlanırdı. Eğer ona kalsaydı, ilerlemenin böyle adımlarla sürmesini isterdi. ( Benjamin, Pasajlar 148)

Flaneur' un gözü, metropolü gündelik hayat bağlamında okuyabilen bir gözdür. Bu görme biçimi, metropolde, kalabalıkların izini sürerken, onların hem içinde hem de dışında olabilen, tarafından üretilen mekanları da okuyana aittir. İçeride olmak, aynı zamanda başka bir şeyinde dışında olmayı gerektirebilir. Sadece dışında olmak, eylemin birebir deneyimlenilmesinden, sadece içinde olmak ise, içeride gerçekleşenlerinin bütünü görmekten, diğer içlerle veya dışlarla karşılaştırılmasından yoksun bırakabilir. Okuma, aynı anda hem içeride hem de dışarıda olmakla gerçekleştirilebilmektedir.

Dışarısı tamamen kaplanabilen veya doldurulabilen bir yer olamaz. Çünkü her zaman bulunduğumuz yere göre öteki, farklı ve belirli bir



mesafededir. Kişi her şeyin dışında ve her zaman dışarıda olamaz. Bir şeyin dışında olmak her zaman başka bir şeyin içinde olmayı gerektirir. Bir şeyin dışında olmak, o şeyin içine yukarıdan bakış olanağı sağlar ki, bu durum içerideyken neredeyse imkansızdır. Bu dışarıdalığın nadir ve beklenmedik hazzıdır: İçerideyken görünemeyecek şeyleri görebilmek, belirli bir mesafeye gücü yetmeyen içe dalışın dolaysızlığından kurtulmak. Fakat bunun her zaman bir bedeli vardır. Görünmeyi görebilmek, içini kendine ait durumlar bağlamında deneyimlenmek demektir. Bir şey kaybedilmiştir. İçeridelik durumunun doğrudan mahremiyeti. Bir şey kazanılmıştır; durumu eleştirel değerlendirme ve diğerleri ile karşılaştırma olanağı. (E. Grosz, 15 )

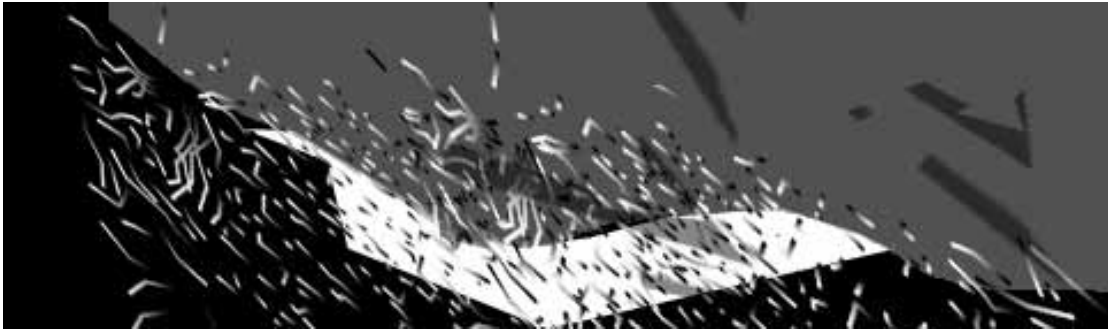
Bu bağlamda, o mekanı deneyimlenmek, kalabalıkların, eylem ve / veya olayın içinde, ortasında bulunarak, bedensel hareketlerini izleyerek, birbirleri ile olan ilişkilerini, aralarında konuştuklarını dinleyerek, kısacası içinde olarak gerçekleşecektir. Bu birebir, eylemin / olayın yani mekanın yaşanmasıdır. İçinde olma durumudur. Örneğin: Kalabalık bir pazar yerinin deneyimlenmesi, pazaryerinin kalabalığının, alışveriş yapanların, satıcıların bağırımlarının, itiş kakışların, “bu kaç?” sorularının, diğer bedenlerin birbirine sürtünmelerinin, sorduğu malın fiyatını pahalı bulan ancak bunu dile getirmeyen kafasını çevirip yüzünü buruşturanların, yabancıların birbirlerine dokunmalarının, yanlışlıkla birilerine çarpmalarının, açıkta satılan peynirin kokusunun arasında gerçekleşir.

Ritmi yakalamak için, onun tarafından yakalanmış olmak gerekir. Kendisini ona bırakmış olmak. Bu nedenle, kayıp giden, aslında tamamen nesne olmayan, bu nesneyi tutmak için aynı zamanda hem içeride hem de dışarıda olmak gerekir. (Lefebvre, Writings on Cities 219 )

Mekanın okunması, aynı zamanda dışarıda olmayı gerektirir. Üretilen mekanın, çakışmalarının, metropolle ilişkisinin kurulması kalabalıkların diğer kalabalıklarla kesişmelerinin, dağılımların, akışların görülmesi demektir. Dışarıda olmak, sadece gözlemlenen mekanın geometrisinin dışında olmak demek değildir. Kalabalığın geometrik anlamda içindeyken bile, seslerini dinlemek, gözlemlemek demektir. Bu nedenle, hem içeride hem de dışarıda olmanın farkındalığındaki göz, bu bilinçte olduğu andan itibaren, gözlemlediği mekanların, geometrik anlamda her neresinde olursa olsun, aynı anda o mekanın hem içinde hem dışarıda olacaktır. Mekansal pratiği

yaşarken, aynı anda, gözlemleyecektir ve okuyacaktır. Bu tez bir okuma çalışmasıdır. Okumanın süreci; okumanın yapıldığı zaman aralığı boyunca; hem içinde hem de dışında olma hali ile, kalabalıkların gerçekleştirdikleri eylem ve olayları deneyimlenme, yer – zaman aralığı – süreç bağlamında kaydetme, gerçekleştirilen eylem ve olayı fotoğraflama, okunan mekanı soyutlayarak imge olarak ifade etme bölümlerinden oluşmaktadır. Buna göre, tezin diğer bölümlerinde, İstanbul’da yapılan okumaların, yer, zaman aralığı, süreç, deneyimlenme ilişkisinde ki ifadelendirilmenin netleştirilmesi açısından, kalabalıkların ürettikleri mekanları okuyan “okuyucu” olarak tanımlanacaktır.

Okumanın yapıldığı, mekan üretiminin gözlemlendiği ve eylem / olayın gerçekleştiği “zaman aralığı” olarak tanımlanan alan, okuyucunun gözlem yaptığı zamanla, kalabalıkların ürettikleri mekanların dinamiklerini yerine getirdikleri zamanın kesişim noktasında yer almaktadır.



Şekil 3.1.1: Zaman aralığı

Şekil 3.1.1’ e göre; siyah kısım kalabalığın zamanını, gri kısım okuyucunun zamanını, beyaz kısım okuyucunun kendi zamanının kalabalıkların zamanına değdiği, (aynı anda hem içeride hem de dışarıda) bulunduğu anı, üretilen mekanları okuduğu anı tanımlamaktadır. Çünkü metropolde, kalabalıkların izini süren okuyucu, kalabalıkların ürettiği mekanın içine girdiği an; kendi zamanı kalabalıkların zamanına dönüşmektedir. Ancak aynı anda hem içeride hem de dışarıda olmanın bilinciyle; bir yandan okumalarını gerçekleştirilebilmesi için o aynı anda kendi zamanını da deneyimlenmeye devam etmektedir. Zaman aralığı, kimi zaman kalabalıkların gerçekleştirdikleri eylemlerin gerçekleşip, bitirilip tekrarına başlanıldığı süre ile sınırlıyken, kimi zaman o ana ait, bir kerelik gerçekleşen olayın süresini ifade etmektedir. Bazen de, yapıla gelmekte olan eylemden, alınmış bir kesidin aralığıdır.

### 3.2 İstanbul' a Ait Okumalar

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi; elbette ki İstanbul gibi bir metropolde; her gün çok fazla sayıda; kalabalıklar tarafından mekanlar üretilebilmektedir. Bu tezde; kalabalıklar tarafından üretilen mekanların, akışın, sadece bir kesitini kapsamaktadır. Bu bağlamda bölüm, 3.1'de aktarılan yöntemle, kalabalığın izi sürülerek İstanbul'da farklı on dört yer üzerinden eylem ve olaylar ilişkisinde üretilen mekanlar ve mekanların birbirleriyle hacimsel ve eylemsel ilişkileri okunmuş ve sunulmuştur.

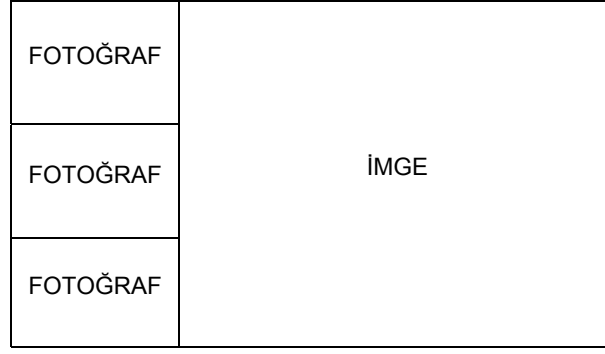
Derrida'ya göre bilinç bütüncül ve durağan değildir. Oyun anlayışı içinde okur da tıpkı metin gibi durağan değildir. Bu bağlamda sabit bir anlam ya da doğrudan söz etmek imkansızdır. Tek bir merkez, durağan bir özne, öncelikli bir gönderme noktası yoktur. Aşkın veya ayrıcalıklı gösterilenin yok olduğu alanı ve anlamın oyununu sonsuza dek yayar. (Yıldırım,S. Doğay, A.,294 )

Okuma, kalabalıklar tarafından gerçekleştirilen eylem ve olaylar bağlamında, gözlemlenen mekanların, yeniden okunmak üzere imge olarak metinleştirilmesi ile gerçekleştirilmektedir.

Kalabalıkların ürettiği mekanlar gözlemlendikten sonra var olan mekan elemanları ve aralarındaki ilişkiler belirlenmiştir. İmgeler okuyucunun deneyimlendiği süreci ifade eden metinle beraber sunulmaktadır. Bu metin, kalabalıklar tarafından üretilen mekanı, (okuyucunun deneyimlenme süreci içinde) yer, zaman aralığı, mekanın elemanları, gerçekleştirilen eylemler kapsamında aktarmaktadır. Mekan okunurken, metropolde daha önce inşa edilmiş olan hiç bir zaman yadsınmamaktadır. Bu bağlamda, imge üretirken ve okuyucu tarafından okunurken de, tüm bu oluşumların, inşa edilmiş olanın üzerinde gerçekleşiyor olduğu hiç bir zaman göz ardı edilmemiştir.

Okunan her bir mekanın sunumu; okumanın yapıldığı yer ve zaman aralığı belirtilerek imge fotoğraf, okuyucunun "flaneuse"un gözüyle yazdığı mekanın üretim sürecini anlatan yazılı bir metni içermektedir.

Fotoğraf; süregelmekte olan eylem ve olayın yazılı metinde belirtilen, belirtilen yer ve zamanda sabitlendiği anları ifade etmektedir. İmge ise, fotoğrafta ki anların okuyucu tarafından bilgisayar ortamında üç boyutlu yeniden üretilmiş bilgisidir. Şekil 3.2.1 görüldüğü gibi, yapılan okumanın genel sunum düzeninde fotoğraf ve imge bir arada bulunmaktadır. İmge, okuma sonucu belirli biçimde yeniden bilgi olarak üretilmek üzere sunulmaktadır.



Şekil:3.2.1: Sunum sayfa formatı






Üretilen imgeler, yapılan eylem ve olayların dondurulmuş biçimlenmeleri değildir. Okumanın yapıldığı zaman aralığı boyunca, olan akışın bir sunumudur. Ancak aynı zamanda, okunanların ifadelendirildiği imgenin bir “gösteri” ye dönüşmesinden sakınılmıştır. “Gösteri dilinin, övdüğü nesnelere düzenlediği davranışlara kadar her seviyede uğradığı aleni nitelik kaybı, gerçekliği dışlayan gerçek üretimin temel özelliklerinden başka bir şeyin ifadesi değildir.” (Debord 25).

Bilgisayar ortamında üretilen imgelerin ifadesini daha kolay anlaşılır hale getirmek amacıyla belirli bir dil birliğinin oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Kalabalıklar tarafından üretilen mekan, eylemin yapılış biçimi, eylemin programı, eylemin sınırları ve eylemin hem diğer eylemlerle hem de var olan fiziksel elemanlarla olan ilişkisi bağlamında okunmuştur.

Okunan mekan sunulurken, belirli ifade biçimleriyle; - renk, gölge ve saydamlıkla - sunulmaya çalışılmıştır. Şekil:3.2.2.’de görüldüğü gibi, kalabalıkların eylem ve olayları üzerinde gerçekleştirdikleri, var olan yatay zemini siyah renk, var olan düşey zemini ise gri renk ifade etmektedirler.

Siyah ve gri metropolün fiziksel yatay ve düşey zeminleridir. Örneğin siyah renkle ifade edilen; bir ara sokak ya da kaldırım; kimi zaman geniş bir cadde kimi zamanda bir meydan olabilmektedir.

Gri renk ise; kalabalıkların yanından geçtikleri bir bina; ya da önünde bekledikleri bir durağı vb. ifade etmektedir. Kalabalıkların gerçekleştirdikleri eylemler ise yeşil, mavi ve açık mavi renklerle ifade edilmektedir.

İFADE BİÇİMİ		İFADE EDİLEN
RENK		Konumunu değiştirmeden gerçekleşen eylemler
		Konumunu değiştiren, hareketli eylemler.
		Konumunu değiştiren, hareketin farklı yönünde gerçekleşen eylemler.
		Düşeyde var olan fiziksel zemin (hacim) .
		Yatayda var olan fiziksel zemin.
GÖLGE(İZ)		Eylemin Programı; eylemin alt eylemleri ile beraber görünmesi.
SAYDAMLIK		Eylemin sınırları, eylemlerin kendi aralarında ve fiziksel zeminle olan etkileşimi.

şekil:3.2.2: İmgenin ifade biçimi

Yeşil renkle; kalabalıkların, konumunu değiştirmeden buldukları yerde gerçekleştirdikleri eylemdir. Örnek: Oturma yemek yeme eylemi veya ayakta durarak bekleme eylemi. Mavi renk, kalabalıkların konumlarını değiştirerek, bir yerde diğer bir yere hareket ederek gerçekleştirdikleri eylemlerdir. Açık mavi ise, mavinin hareketinden farklı yöndeki eylemleri ifade etmektedir. Örnek: Yürümek, bir yerin içine girmek, bir yerden dışarı çıkmak. Yeşil ve mavi renklerinin gölgelendirilmesi eylemin programı ifade edilmektedir. Kalabalıklar tarafından, gerçekleştirilen eylemler, kendi içlerinde de alt eylemler oluştururlar.

Eylemin programı; eylemin alt eylemleri ile beraber görünür hale geldiği durumdur. Alt eylemler, kalabalığın içinde eylemi gerçekleştiren her kişi tarafından farklı biçimlerde gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin; yemek yeme eylemi içinde, atal ve bıçakla yemek yeme, su içme, biraz uzaktaki ekmeğe uzanma, bıçağı yere düşürme, ekme bitince ekmeğe tekrar uzanma, tabağını bir başkasına uzatma gibi kendi içinde tekrarları olabilen alt eylemler içerebilmektedir ve bu alt eylemlerin gerçekleştirilme biçimleri de gerçekleştirilme sırasında kişiye göre değişebilmektedir. Yemek yeme eylemini gerçekleştiren beden, bulunduğu yerde kısa süreli küçük hareketler, farklı yönlerde salınımlar gerçekleştirebilmektedir. İmge sunumunda, eylemin bütününe ait alt eylemlerinden kaynaklanan hareketlilik gölge ile ifadelendirilmiştir.

Renklerin birbirine geçirimsizliği ve saydamlığı ise eylemin sınırlarını tanımlamaktadır. Eylem / olay, zemin ve hacim ilişkilerinin birbirleriyle olan etkileşimi geçişi bağlamında, görünür hale gelmesi saydamlıkla sağlanmıştır. Saydamlıkla, farklı eylemlerin birbirini etkileme, birbirine dönüşme hallerinin yanı sıra, eylemin fiziksel hacimlerle olan ilişkisi de ifadelendirilmiştir. Örneğin; bir caddede gerçekleşen yürüme eylemi, zaman zaman o caddede bulunan pasajların içine taşabilmektedir. Buna göre, mavi ile ifadelendirilen yürüme eyleminin ve gri ile ifadelendirilen fiziksel hacmin, (bina) içine geçişi, grideki saydamlıkla gösterilmiştir.

İmge; kalabalıkların ürettiği mekanın ifadesidir. İstanbul'da gerçekleştirilen okumalara ait, imge ve fotoğrafla beraber, okumanın gerçekleştirildiği zaman aralığı, yer, bir "flâneuse"un gözüyle üretilen mekanın gerçekleşen eylem veya olaylar bağlamındaki süreci ve sonuca dair yazılı bir metin bulunmaktadır. "Hikaye dinleyen kişi, hikaye anlatıcısının misafiridir; hikaye okuru bile bu mecliste yerini alır " (Benjamin, Son Bakışta Aşk, 92) Bu metnin devamında yukarıda yazılmış olan parametreler bağlamında üretilen mekan yeniden okunmaktadır.

Bu tezde, okunmuş olan on dört mekanın bir sırasının önemi olmadığı gibi, isimlerinin de bir önemi yoktur. Çünkü okunan mekan; var olan fiziksel hacimleriyle, eylem ve olaylar, alt eylemlerle tüm bu eylemlerin yapılış biçimi ve birbirine geçişiyle bir bütündür. Bu bütünlük okunmuş olan mekanı tanımlayan cümlelerin yapısında yansımış, cümleleri bölünemez parçalanamaz bir hale getirmiştir. Başka bir deyişle, mekanı üreten faktörlerin bir aradallığı, metinde kelimelerin de bir aradallığına sebep olmuştur.

Ayrıca okunan mekanların bazı özelliklerini ön plana çıkartmak, özelliklerine göre isimlendirmek, sıfatlandırmak, sınıflandırmak bu bütünlüğü bozabilmekte aynı zamanda sınırlandırabilmektedir. Ancak, tez yönetmeliği gereğince, belirli bir düzende ifade edilmeleri ve başlıkları olması gerektiğinden, okunmuş olan mekanlar, "Mekan1" , " Mekan2 " ...vb. isimlendirilmişlerdir.

### **3.2.1 Mekan 1**

Yer: İstiklal Caddesi' nin Galatasaray Lisesi ile Taksim Meydanı arasında kalan, herhangi bir bölümü.

Zaman Aralığı: 8 Mayıs 2004, 16.30 – 16.55

Sıcak ve oldukça kalabalık bir gündü. Elinde hırkasıyla kalabalığın arasından koşan bir çocuk, hızla bir kızın yanından geçerken, kıza arkadan çarptı ve kız sadece

çocuğun koştuğu yöne bakabili. Caddeye bakan, mağaza veya kitapçıların vitrinlerinden çok, tramvayın arada bir duyulan sesiyle beraber, her birinden çıkan ayrı bir müzik dolduruyordu ortalığı. Cadde; farklı yönlere ve farklı biçimlerde yürüyen, aralarında duraksamış grupları da barındıran birbirine karışmış kalabalıklardan oluşuyordu. Birbirini tanımayan insanlar, gruplar halinde ilerliyordular.

O gün o kadar kalabalıktı ki, tramvay veya polis otomobili geçtikçe yarılan, bölünen ortasında bir araçlık boşluk doğan kalabalık, araç, o anda buldukları yerden geçip gittikten sonra, boşluğu tekrar dolduruyorlardı. Aynı zamanda, kalabalığın bölümlenmiş grupları da kendi içlerinde birbirlerinin girintisine çıkıntısına göre, boşlukları dolduruyor veya kenara çekiliyorlardı. Yürüyenlerin kendilerine has bir ritmi vardı. Acelesi olanların ise bu ağır aksak gruplara çarpmadan yürüyebilmek veya koşabilmek için, bedeninin pozisyonunu hızla ve sürekli değiştirip ilerlemek gerekiyordu veya en ortadan tramvay yolundan yürümeleri.

Yürüyenlerden bazıları, civardaki kafe veya restoranlara yönelirken, bazıları da pasajların içine veya içinde ne olduğu belirsiz bir ara sokağa giriyorlardı. Bazen de o dakikada, hangi ses, hangi koku içeri çekerse, o yöne doğru yöneliyor, içeri giriyor yürümenin yönünü değiştirebiliyorlardı. Bazıları da tam bir yerden içeri girecekken başka bir şey tarafından dikkatleri çekiliyor, o yöne savruluyorlardı. Karşıdan gelen ve diğer yöne doğru gidenler veya bir binanın önünde bekleyenlerle karşılaşma anlarında yol vermek amaçlı bedenlerini yan çevirirken aynı anda birçoğu birbirlerini süzüyorlardı. Sanki beraber yürüdükçe, birbirine baktıkça, birbirine daha çok benzeyen bir kalabalık...

Bazı yerlerde, yürüme eylemi, belirli bir yere gitmekten çok gezme ve gezinmeye dönüşmüştü. Aceleleri olmaksızın, kah duraksayarak, kah dükkanların içine girip çıkarak, ilerliyorlardı; bir tanıdıkla karşılaşıp da duraksamaya dönüşene dek. İlan dağıtıcısının onlara uzattığı ilanı almak için, ilanının ne hakkında olduğunu bilmeye veya durup incelemeye gerek yoktu.

Yürüyenler, anketörler, ilan dağıtıcıları, ayaküstü şiir yazıp karikatür çizenler, seyyar çorap satıcıları, rozet satıcıları, ellerinde küçük köpek satıcıları, yürüyüş boyunca benzerleri; tekrarları, hemen hepside kalabalığın içinde kendi yerlerini bulmuşlardı. Hemen hepsinin de bir alıcısı vardı. Yürüyenler kimin nerede durduğunu biliyordu sanki. Karşılıklı bir bilme haliydi sanki. Caddede, aktörler yürüdükçe önünden arasından geçilen binalar değiştiyse de, bir aradalığın biçimi değişmiyordu, olmakta olan herşey kendi ritminde devam ediyordu.

Mekanın Elemanları: Yürüyenler, birbirine dönük yüzler, şakalaşan, elleri birbirlerinin omuzlarında bedenler, sokağın ortasında durmuş kavga eden çiftler,

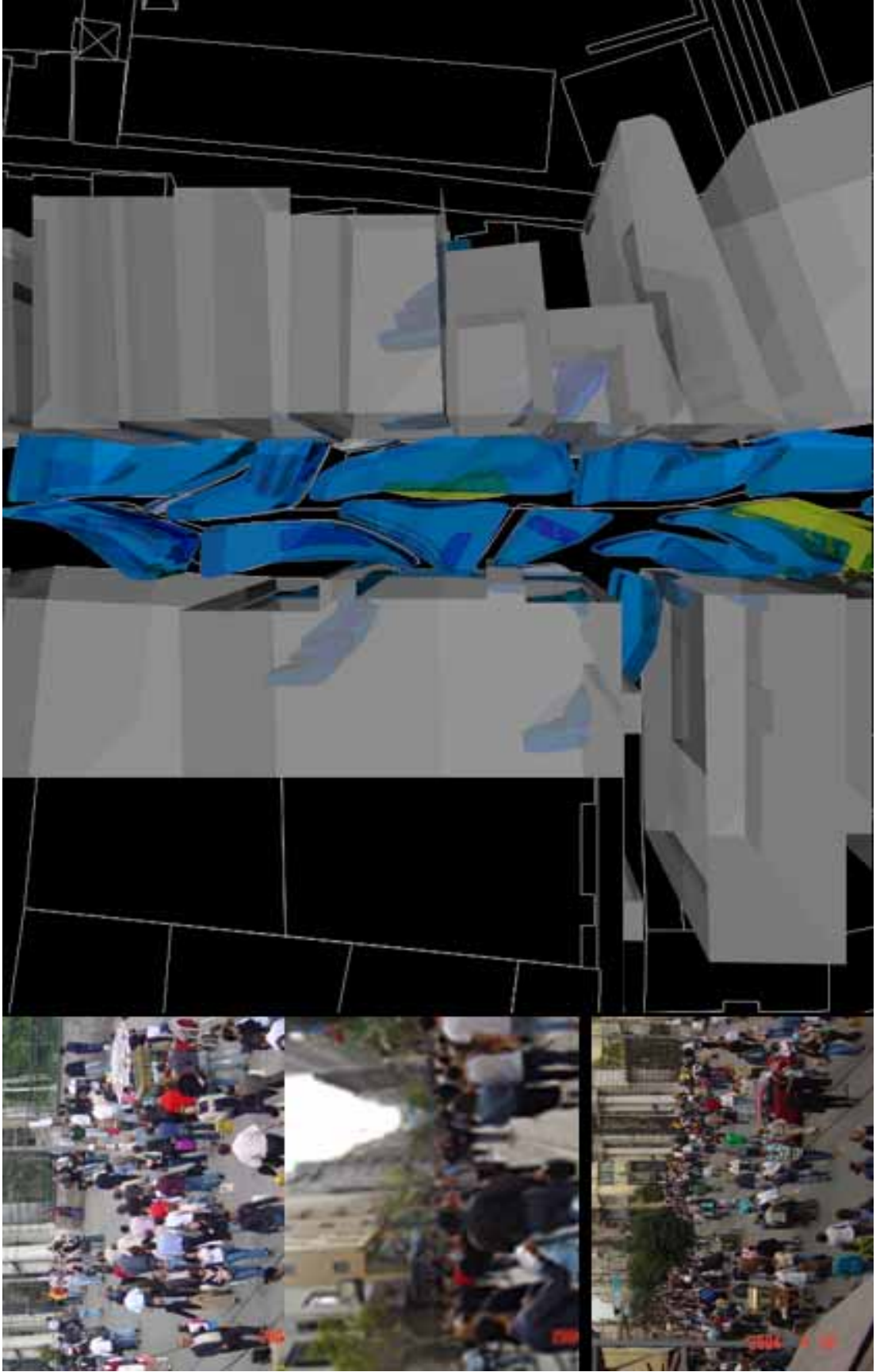
dilenciler, şiir okumak için gelen bir adam, ilan dağıtıcısı, seyyar satıcı, sokağa veya dükkanlara girip çıkanlar, pasajların önünde bekleyenler, hızlıca geçen bir çocuk, uzaylı kostümü giymiş biri ve beraberindekiler.

Eylemin Programı: Mekanın üretiminde gerçekleştirilen eylemler, yürüme, Buluşmak üzere bekleme, ayakta durma, koşma, gezinme, ara sokaklara veya pasajlara girip çıkma, turist kafilesinin geride kalan turistleri beklemesi, anket yapma, ilan dağıtma çorap satma, duraksama, telefonda konuşma ve bireysel olarak farklılaşan alt eylemleri eylemin programını oluşturmaktadır.

Eylemin Sınırları: Kalabalık tarafından üretilen mekan, içinde bir çok farklı eylemi barındıran, birbirine göre şeklini değiştirebilen geniş çok parçalı bir dokudan ve her bir parçanın da kendi içindeki çok parçalı dokusundan oluşmaktadır. Bedenlerin farklı yönlerde ve biçimlerde gerçekleştirdiği yürüme eylemi ile konumlarını değiştirmeden gerçekleştirdikleri bekleme, durma, duraksama eylemleri bir aradadır. Yürüme eylemi, yer yer durma ve duraksamaya dönüşebilmektedir. Pasajların, dükkanların veya ara sokakların içine taşabilmekte, aynı zamanda duran veya birilerini bekleyenler de bekleme eylemi sona erdikten sonra yürüme eylemine geçebilmektedirler.

Bedenler bir araya gelerek birbirine göre şekil alabilen geniş gruplar, parçalar oluşturmaktadırlar. Bu parçalılığı, caddenin aşağısından ve yukarisından gelenlerin, karşılaşma anlarında, seyyar satıcılar için duraksadıklarında, birbirlerini gördüklerinde yön değiştirmeleriyle ve aynı zamanda bu eylemlerinde bir aradalığı sağlamaktadır.





Şekil 3.2.3: Mekan 1

### 3.2.2 Mekan 2

Yer: Mecidiye köy Metro İstasyonu'nunda metronun bulunduğu kat.

Zaman Aralığı: 20 Nisan 2004, 14.40 – 14.47

Metro az önce gitmişti. Bu tarafta, elinde poşetiyle sırtını duvara yaslamış bir adam ve bir güvenlik görevlisinin dışında kimse yoktu. Yürüyen merdivenlerin üzerindeyken, merdivenin kendi hızında aşağıya inmesini bekleyemeyip de, kendi adımlarıyla aşağıya inenler, koşup tam köşeyi döndükleri anda, az bir farkla metroyu kaçırdıklarını görünce, yavaşlıyorlardı. Biraz sonra, diğer gelenlerle beraber, istasyon alanı dolmaya başlamıştı.

Metroyu bekleyenlerden bazıları bir kaç metre içinde gelip gidiyor, volta atıyor, bazıları öylece duruyorlardı. Volta atanların dışında kalan, ayakta duran ve bankta oturanların bedenleri, metronun geleceği yöne doğru çevriliydi. İstasyon alanında bekleyenler birbirleriyle göz göze gelmemeye çalışıyordu. Kimisi gözünü dikmiş duvarda asılı duran saate, kimisi boş tünele, kimisi de muhtemelen içeriğini bile hatırlamayacağı duvardaki yazıya bakıyordu. İstasyon alanında ki diğer tarafın metrosunun sesi gelince, bekleyenlerin bulunduğu tarafta bir hareketlilik başladı. Diğer bölümün yolcuları metrodan inmekte ve bekleyenlerde binmekteydiler. Bu tarafta, volta atanlar, gidip geldikleri mesafeyi kısaltmaya, bankta oturanlar ayağa kalkmaya başlamışlardı. İstasyonda her eylem, hem birbirinden bağımsız aynı zamanda bir arada yapılmaktaydı.

Metronun kendi sesi gelince, bekleyen kalabalık her ne yapıyorsa onu bırakıp, sarı çizginin diğer tarafında yerlerini almaya başladı. Metro gelip durduğu an, konumlarını kapıya göre yeniden ayarlayan bekleyenler, kapıların açılmasıyla her bir kapının başında metrodan çıkanlar tarafından ikiye bölündüler. Gelenler,(metrodan inenler) sanki kim daha önce yeryüzüne çıkacak diye yarışıyor gibi, acele ediyordu. Hızlı adımlarla yürüyor, birbirinin önüne geçmeye çalışıyorlardı.

Az önce boş olan yürüyen merdivenlerin bulunduğu alan, koşuşturan bedenlerle dolmuştu ve muhtemelen bu bedenlerin, yukarı çıktıkları caddede hızları kesilecekti. Bekleyenler metronun boşalmasıyla beraber, sanki kapılar kapanacakta onlar dışarıda kalacakmış gibi, aceleyle içeri girdiler.

Bekleme zamanında, gerisinde durulan sarı çizgi, metro geldiği an, işlevini yitirdi. İstasyon alanı boşaldı. Yürüyen merdivenlerden inip köşeyi dönünce açık metro kapılarını görenler, koşmaya başladılar. Kapılar kapandı ve metro gitti. Güvenlik yine görevlisi yine ordaydı, ve yetişemeyen, metronun gittiğini görünce hız kesen biri daha!.

Aradan dört dakika geçmişti. Az önce elinde poşetiyle duran adam gitmişti. İstasyon alanı yine dolmaya başlıyordu.

Mekanın elemanları: Güvenlik görevlisi, volta atanlar, duranlar, yürüyenler, koşanlar, inenler-binenler, oturanlar, ayakta duranlar, bank, kola otomatı, metro.

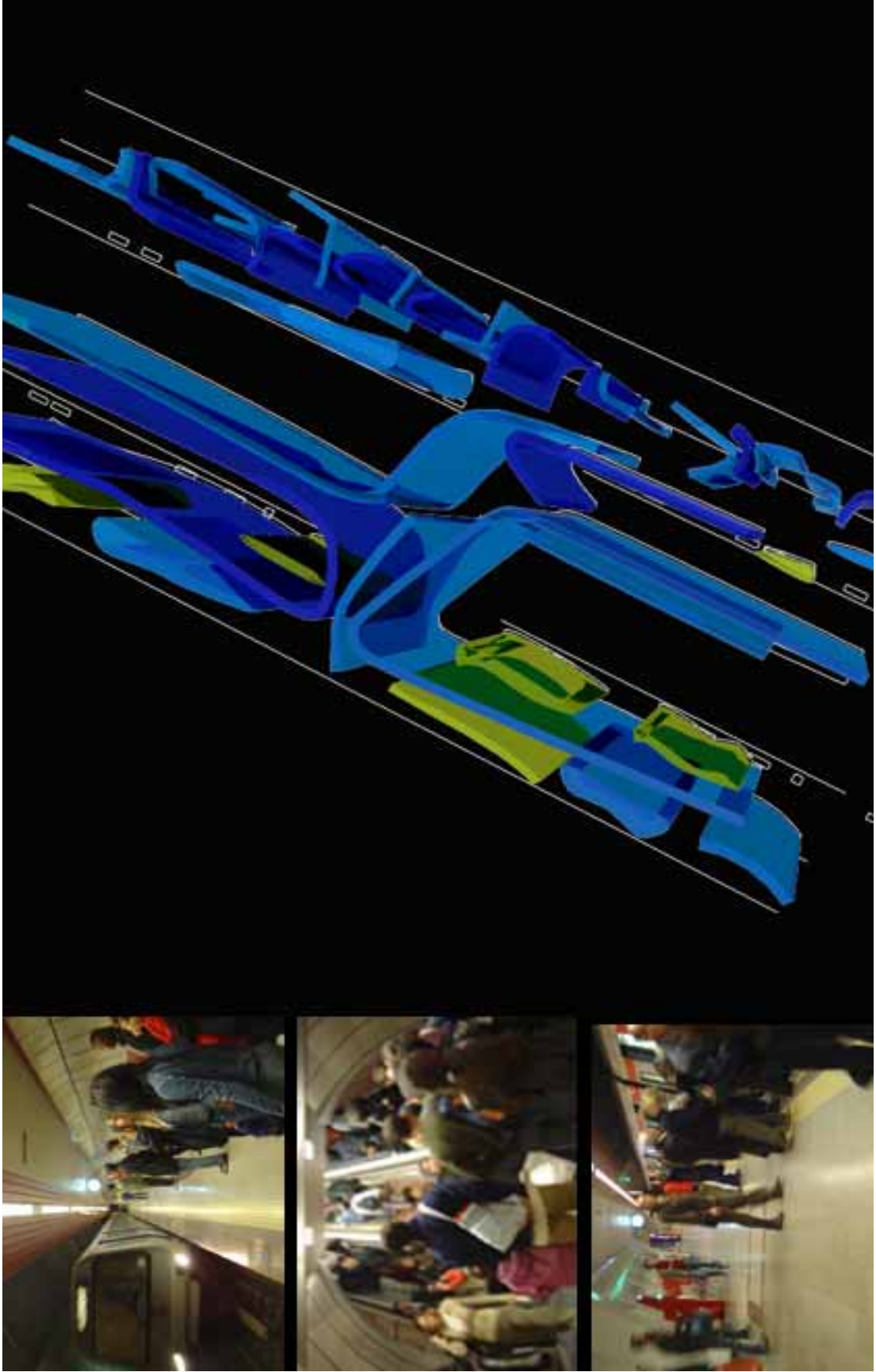
Eylemin programı; Bekleme, volta atarak bekleme, bankta oturma, makineden otomattan herhangi bir şey satın alma, otomatın başında durma, ayakta durma, metroya yetişmek üzere koşma, metrodan inme, metronun kapısının yanında inenleri bekleme, metroya binme ve beraberindeki alt eylemleri eylemin programını oluşturmaktadır.

Eylemin sınırları: Mekan, kalabalığın içinde ancak birbirinden bağımsız zamana bağımlı bedenlerin farklı pozisyonlarda, tek başlarına gerçekleştirdikleri farklı eylemlerin, bir aradalığıyla üretilmektedir. Belirtilen her bir zaman aralığında, mekan eylemleri aynı aktörleri ve alt eylemleri farklı bir biçimde dört dakikada bir yeniden üretilmektedir.

Bekleme eyleminin kapsamında gerçekleşen, volta atma, bankta oturma ve ayakta durma eylemleri kendi alt eylemlerini içermekle beraber kendi aralarında da değişip dönüşebilmektedirler. Örneğin, volta atma eylemi kişinin bankta oturma eylemine, aynı şekilde bankta oturma eylemi de metronun gelmesiyle, ayakta durma eylemine dönüşebilmektedir.

İstasyon alanında kalabalıklar tarafından gelenler ve gidenler ana farklı eylemler gerçekleştirilmektedir. Üretilen mekan, bekleme ve metroya inme - binme eylemlerinin bölümlenmiş zaman dilimlerinde kendi alt eylemleriyle beraber oluşmaktadır. Bölümlenmiş zamanlar: Metronun beklendiği an (dolma zamanı), Metronun yaklaştığı, durduğu an (hazırlanma zamanı). Metroya inme binme anı , (gelenlerin gidenlerin birbirine geçiş zamanı) Metronun gittiği an (boşalma zamanı).

Bölümlenmiş zamanlar beraberinde, programladığı bölümlenmiş eylemleri getirmektedir. Bu zamanlamaya bağlı, eylemler tek tek ön plana çıktıkları durumlarda bile, diğer eylemler geride devam etmektedir. Örneğin, metronun yanaşmasıyla yoğunlaşan, inme – binme eyleminin gerisinde, merdivenlerden inme, istasyon alanına gelme eylemi devam etmektedir.



Şekil 3.2.4: Mekan 2

### 3.2.3 Mekan 3

Yer: Taksim Meydanı, Burger King' in önü.

Zaman Aralığı: 9 Nisan 2004, 21.25 – 21.50

Burger King' in cam cephesinin hemen önündeki alan, birilerini bekleyenler tarafından doldurulmuştu. Restorana girip çıkanlar olduğu için, kapı tarafının önünde duran yoktu. Cam cephenin hemen önünde bekleyenlerin çoğu sırtını cam yüzeye dayamıştı. Bekleyenlerin bir kısmı da, cam yüzeyden biraz daha uzakta, gruplar halinde veya tek başlarına bekliyordular. Onlar erken gelmişti. Belki de gelecek olan kişi veya kişiler sözleştikleri saatte gelememişti. Bir kaç kişi bir arada bekleyenler, sanki bekledikleri gelince sohbetleri bölünmesinden korkar gibi, kısa ve kesik cümlelerle konuşuyorlardı.

Bazıları da ilerleyen saatlerde beraber yapacakları gidecekleri yer konusunda tartışıyorlardı. Aralarında uzun zamandır birbirini görmeyip, buluşunca çığlıklar atarak birbirine sarılanlar vardı. Kimisi de cep telefonuyla, bir yandan caddeye gözetleyip sanki telefondaki onu görüyormuşçasına el kol hareketleriyle o an bulunduğu yeri tarif ediyordu. Tek başına bekleyenlerden bazıları bir yandan cep telefonlarıyla konuşurken, diğer yandan etraflarını diğer bekleyenleri, oradan gelip geçmekte olanları süzüyorlardı. Bazıları da arada bir saatlerine bakıp, meraklı bakışlarla, bekledikleri kişinin geleceğini tahmin ettikleri yöne bakıyorlardı. Kalabalık o kadar artmıştı ki, restorana girmek veya restorandan çıkmak isteyenler; caddeye çıkabilmek için, kalabalığın arasından sıyrılmak zorunda kalıyorlar bazen de yönlerini değiştiriyor yollarını uzatıyorlardı.

Kalabalık daha da arttıkça, bekleme eylemi, Burger King' in hemen yanında ki büfelerin önüne doğru kaydı. Tek başına bekleyenler bekledikleri geldikçe daha bir kaç kişiyi daha bekliyorsa, gruplaşıyor, toplanıyor genişliyorlardı. Bekleyen kalabalıklar arttıkça, sadece restorana girip çıkanlar ve farklı yönlere dağılanlar değil, İstiklal Caddesi'nden gelmekte olan veya caddeye giden yürüyen kalabalıklarda, yürüyüş yönlerini değiştiriyor, bekleyenlerin aralarından veya etraflarından dolaşıyorlardı.

Zaman aralığı boyunca, eylemi gerçekleştirenler değişti ancak yapılan eylemler, eyleme biçimi değişmedi. Bazı bekleyenlerin yerini başka bekleyenler aldı; bazen de beklemeye devam edenler başka kalabalık grupların gelmesiyle yer değiştirdiler. Onların arasından ve etrafından dolaşıp yürüyenlerde, yerleri değişen gruplara göre, yönlerini, bedenlerinin hareketlerini değiştirdiler.

Mekanın Elemanları: Tek birini veya birilerini beklemek üzere ayakta duranlar, toplananlar, grup halinde bekleyenler, birbirine dönük bedenler, oradan gelip geçmekte olanlar, restorana girip çıkanlar.

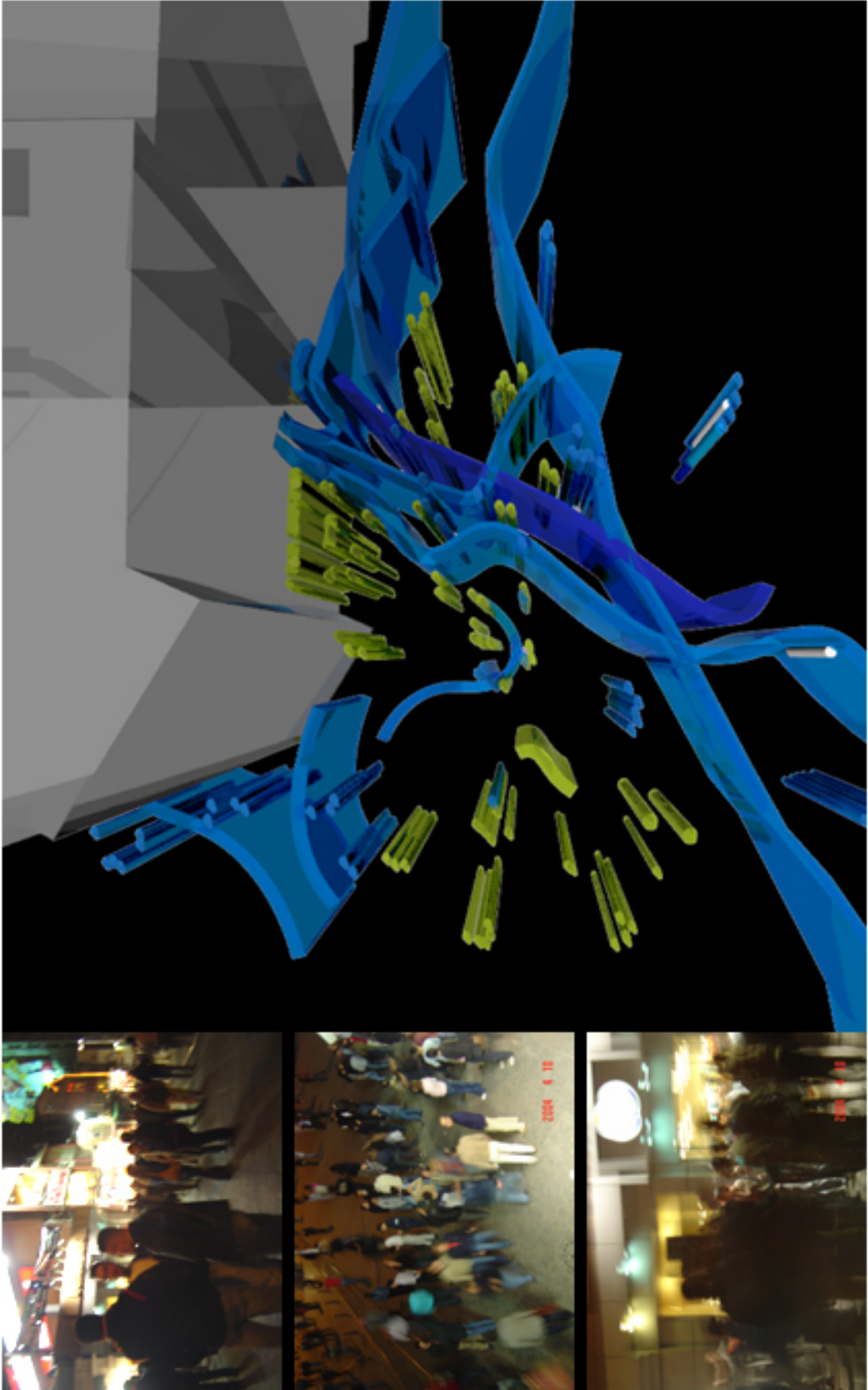
Eylemin Programı: Bekleme ve alt eylemleri: Buluşmak üzere bekleme, ayakta durma, cep telefonu ile konuşma, elini diğerinin omzuna koyma, kollarını bedeninin ön tarafında bağlama. Yürüme ve alt eylemleri: Restoranın içine girip çıkma, buluşma yerine gelme, buluşma yerinden dağılma, caddeden gelip geçme. Aynı zamanda tüm bu eylemlerinde farklı kişiler tarafından farklı biçimlerde ve zaman aralığının içinde farklı anlarda gerçekleşiyor olması eylemin programını oluşturmaktadır.

Eylemin Sınırları: Bekleyenlerin oluşturduğu dairesel hacimler ve aralarından dolaşanların, sıyrılanların, eğrileri sürekli yer değiştirmektedir. Mekan, birilerini beklemek üzere, tek tek veya grup halinde konumunu değiştirmeden ayakta duran bedenlerle, restorana girip çıkan, farklı yönlere yönelen, konumlarını değiştiren, duranların etrafından dolaşan, akan, durma eylemlerini yürümeye dönüştüren ya da yürümeyi beklemekle sonlandıran kalabalıklar tarafından üretilmektedir.

Eylemlerin birbirine dönüşmesi, kesişmesi ve geçişi gözlenmektedir. Kalabalıklar tarafından gerçekleştirilen bekleme eylemi beklenenler geldikçe yürüme eylemine dönüşmekte, aynı şekilde yürüme eylemi de ayakta durma eylemine dönüşebilmektedir.

Mekan bekleme, buluşmaya (bekleyen öbeğe yaklaşma) ve bekleme eyleminin yürüme eylemine dönüşmesi ya da bekleyenler öbeğinin yeni bir bekleyen katılmasıyla büyümesi ile biçim değiştirmektedir. Bekleme / durma, yürüme eylemine dönüştükçe, yerini başka bekleyenler almaktadır. Aynı yerde olmasalar bile, dairesel hacimler sürekli yer değiştirmektedir.

Bu durum kendi aralarında 10 – 15 dakikalık periodlarda gerçekleşmektedir. Duruşlar ve akışlar sürekli birbirine değişiyor, kesişiyor ve birbirini sıyırmaktadır. Yürüme ve bekleyenlerin konumuna göre, yön değiştirmekte, kalabalığın yoğunluğuna göre, yan taraflara kaymaktadır. Bekleme bazen de yan taraftaki büfelerin önünde ayakta yemek yeme eylemine dönüşmektedir.



Şekil 3.2.5: Mekan 3

### 3.2.4 Mekan 4

Yer: İstiklal Caddesi, bir ara sokak

Zaman Aralığı: 10 Nisan 2004, 20.05 – 20.15

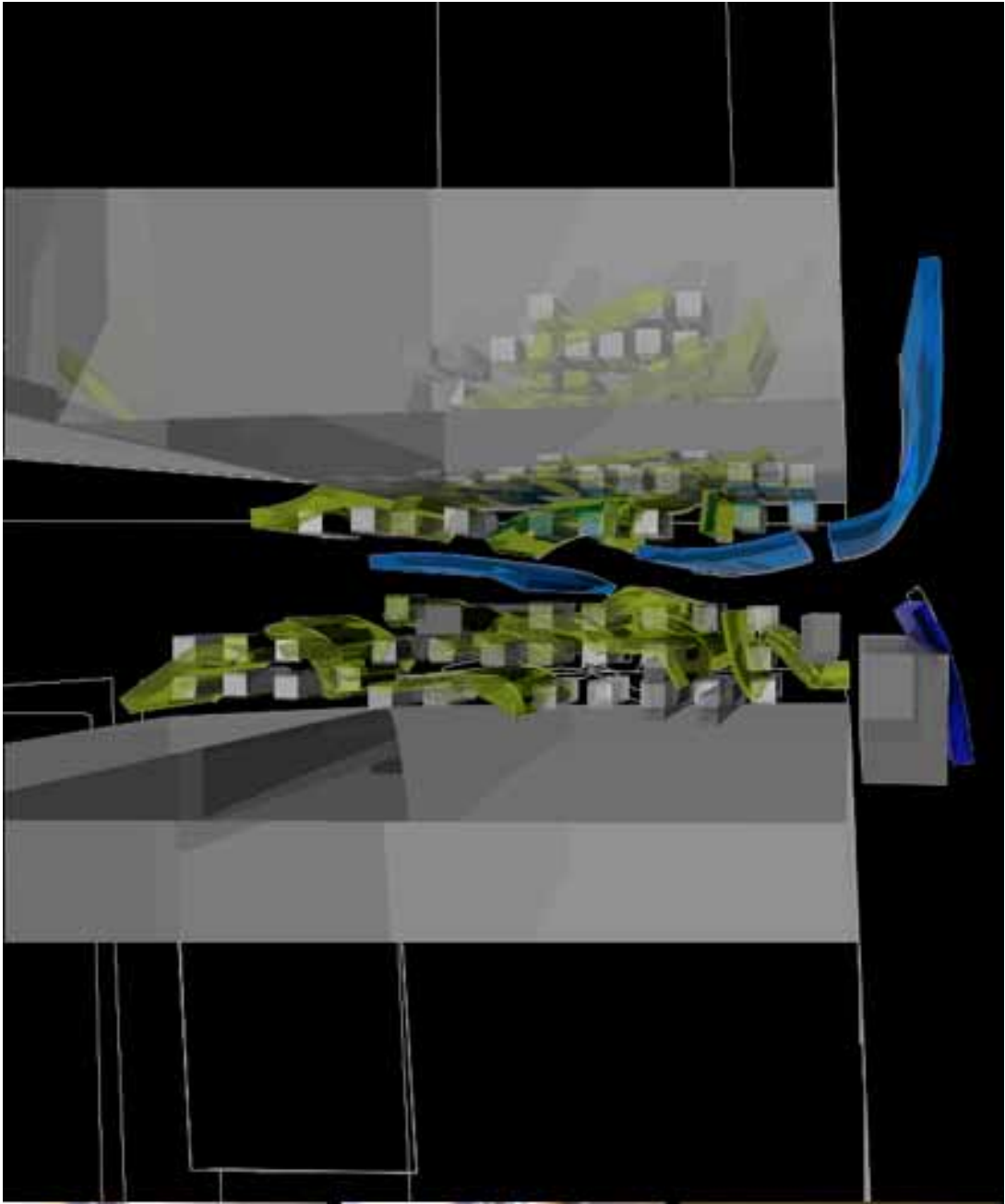
Sokakta var olan kafeler, küçük masalarını ve alçak sandalyelerini sokağa çıkartmış ve o gün kapalı olan işyerlerinin (bankalar) önüne kadar genişletmişlerdi. Masaların arasında bulunan, çöp bidonu, ağaç, tabure ve beraberindeki kalabalık öyle dip dibe duruyordu ki bu nesnelere aralarından seçmek, tanımlamak olanaksızlaşıyordu. Garsonlar oturanların arasında ilerleyip servis yapmakta zorlanıyorlardı. Kafenin içindeki eylem, sokağa taşınmıştı. Kimisi çay içiyor, karşısındakiyle hararetle bir biçimde sohbet ediyor, kimisi de tavla oynuyordu. Oradan geçip sokağın arka tarafına doğru ağır ağır ilerleyenlerin nereye gittikleri belli değildi. Oturanların bedenleri var olan nesnelere bütünleşmişti. Oturanlar kendi isteklerine konumlarına göre, tabureleri, masaları, çöp bidonlarını sürekli bir yerlere itekliyorlar, yan masaya beraberlerinde taşıyorlar ya da kaldırıp başka yerlere koyuyorlardı. Kalabalığın arasında daha biri zorlukla ayağa kalkarken, diğeri boş bulunduğu yeri dolduruyordu.

Mekanın elemanları: Düşeyde ve yatayda var olan zemin, Sokak, etraftaki binalar, yürüyenler, oturanlar, servis yapanlar, tabureler, çöp bidonu.

Eylemin Programı: Yürüme ve alt eylemleri; sokaktan gelip /geçme, masada oturmak üzere yürüme, sokağın eni boyunca masalardan servis yapma, masalara servis yapma vb. Masada oturma ve alt eylemleri; tavla oynama, yeme / içme vb. sohbet etme. Masadan kalkma, Masaya oturma aynı zamanda tüm bu eylemlerinde farklı kişiler tarafından farklı biçimlerde ve farklı anlarda gerçekleşiyor olması eylemin programını oluşturmaktadır.

Eylemin Sınırları: Mekan, ara sokakta bulunan kafeler tarafından çıkarılan küçük masa ve taburelerin üzerinde dip dibe, sırt sırta oturan kalabalıkların salınımları ile sokakta yürüyenler, (garsonlar veya öylesine gelip geçenler) masalara oturup kalkanlar arasındaki etkileşimden ve birbirine farklı biçimlerdeki değişim geçişinden üretilmektedir. Sokakta ki küçük masa ve sandalyeler diğer objeler, bedenlerin arasında kaybolmakta ve bedenlerin gittiği yere beraberinde taşınmaktadırlar. Kalabalıkların bedenleri ve nesnelere birbirleriyle sürekli yer değiştirmektedir. İlk başta, kafelerin içinden sokağa çıkmış olan oturma eylemi, sokakta yer kalmayınca tekrar kafelerin içine taşmakta, binanın içine geçmektedir.





Şekil 3.2.6 : Mekan 4

### 3.2.5 Mekan 5

Yer: Eminönü Galata Köprüsü ile Yaya Alt Geçidi arasında kalan alan.

Zaman Aralığı: 10 Nisan 2004, 16.50 – 17.05

Hava kararmak üzereydi. Eminönü Meydanı yaya alt geçidinin; Galata Köprüsü tarafına açılan çıkışının hemen yanı başında kör şarkıcılar şarkılarını söylüyorlardı. Alt geçitten çıkarlar, çoğu ellerinde siyah büyük poşetleriyle merdivenlere, köprüye veya otobüs durağına doğru yürüyorlardı. Aynı zamanda başka bir kalabalıkta, köprüden gelip alt geçide doğru ilerliyordu. Yürüyenlerden bazıları da, alandaki tek tük kalmış seyyar satıcıdan son alışverişlerini tamamlamaya çalışıyorlardı. Kör şarkıcıların, arka tarafında, önceden inşa edilmiş olan, platformun üzerinde bölük pörçük kalabalıklar oturuyordu. Kimisi bir şeyler yiyor, kimisi denizi izliyor, kimisi de öylece etrafına bakınıyordu.

Kör şarkıcının yanına gelip peş peşe farklı açılardan fotoğraflarını çeken bir turist, fotoğraf makinesinin flaşlarıyla beraber, şarkıcı şarkısını daha yüksek sesle ve hareket ederek söylemeye başladı. Onun yüksek sesi ve karanlıkta patlayan flaşlar, etrafında kalabalığın artmasına sebep oldu. Alanda bir arada olan yürüme, boş oturma, denizi izleme, yemek yeme eylemlerinin büyük bir kısmı, şarkıcının etrafında ayakta durma ve şarkıcıya yakın oturma eylemine dönüşüyordu.

Geriye kalan kısmın yürüme, satma – satın alma, alt geçitten çıkıp, köprünün merdivenlerine doğru akışı halen sürmekteydi. Kalabalık, kör şarkıcıların etrafında dairesel bir şekilde toplanıyordu. Kalabalığın alkışlaması ve devam eden fotoğraf çekme, şarkı söyleme eylemi, süregelen yürüme eyleminin bir kısmının daha durma ve izleme eylemine dönüşmesini sağlamış, şarkıcının etrafında bedenler tarafından oluşturulmuş olan dairesel mekanı genişletmişti.

Genişleyen mekan ve kör şarkıcının sesi, arkasından akmakta olan akışa değdiği noktalarda, başka eylemlerde bulunanları da kendine dahil ediyordu. Ayakta duran kalabalık daha da genişlemişti. Oturanlarda şarkıcıya daha yakın oturuyorlardı. Şarkıların biri bitip biri başlıyordu. Her şarkının sonunda, şarkıcı kalabalıklar tarafından uzun uzun alkışlanıyordu. Kalabalık sanki gidecek yetişecek yeri, taşınacak poşeti, satın alınacak eşyası yokmuşçasına ve sanki daha önce hiç duymamışçasına her ne yapıyorsa durmuş şarkıcıyı dinliyordu. O an ne yapmakta olduklarının ya da ne yapacaklarının pek bir önemi yoktu sanki.

4–5 dakika sonra, ezan okundu. Şarkıcı şarkısını yarıda bıraktı. Şarkıcının susması, turistin fotoğraf çekiminin durmasına ve aynı anda kalabalığın dağılmasına sebep oldu. Bu andan itibaren, durma ve şarkıcıları izleme eylemleri, yeniden, yürüme,

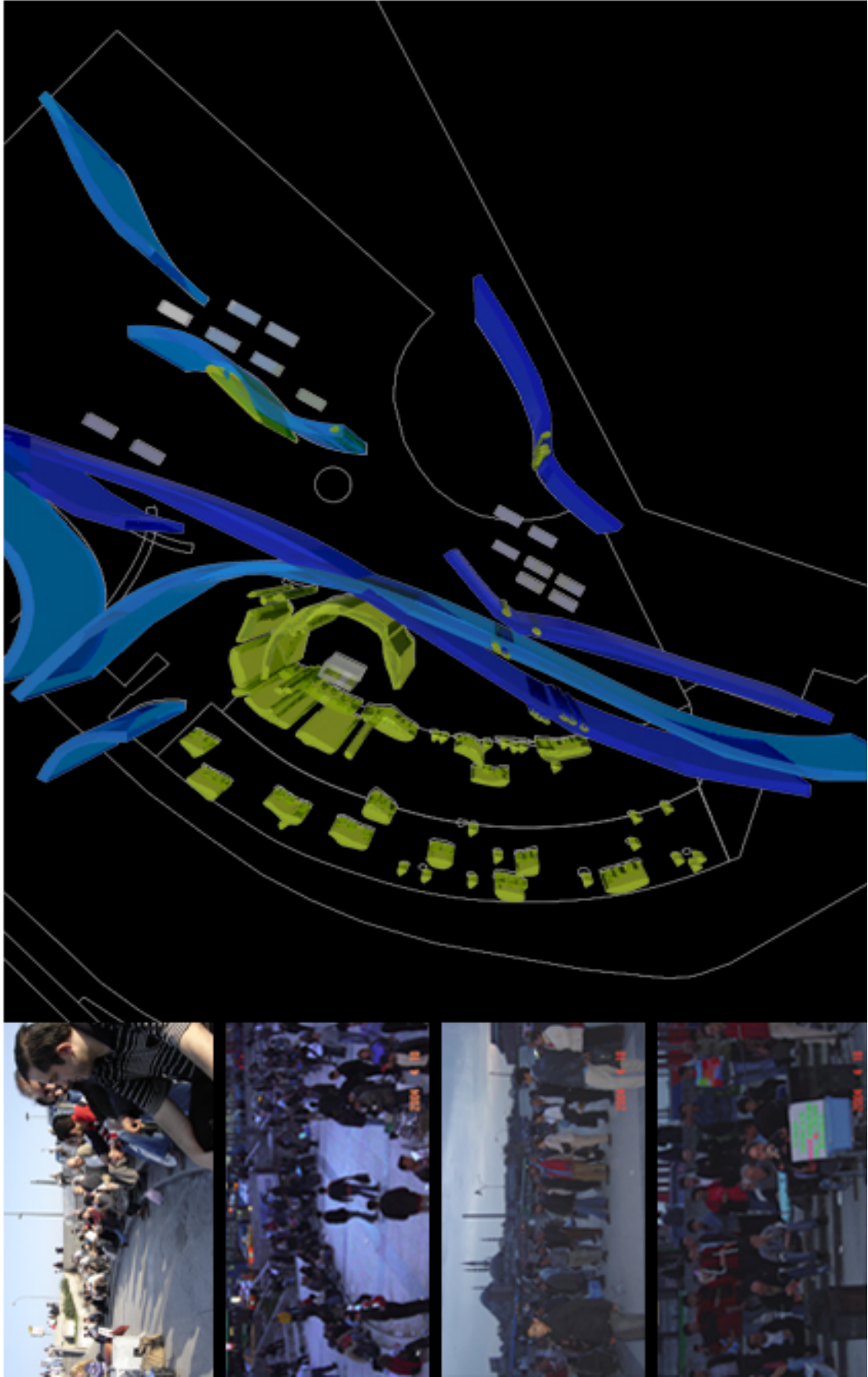
denizi izleme eylemlerine dönüştü. Az önce yaptığı eylemleri yarıda bırakıp yeni bir eyleme geçmiş olan kalabalık, daha önce ne yapıyorsa o eylemine geri döndü.

Mekanın elemanları: Kör şarkıcılar, fotoğraf çeken turist, gelip geçenler, alanda oturanlar, seyyar satıcılar, yer tezgahları, ayakta duranlar, alış veriş yapanlar.

Eylemin Programı: Oturma eylemi ve alt eylemleri: Bir şeyler yeme, denizi izleme, etrafa bakınma. Şarkı söyleme, fotoğraf çekme. Kör şarkıcının etrafında toplanma ve alt eylemleri: alkışlama, şarkıya eşlik etme. Yürüme, dağılma, satma, satın alma eylemleri ile oluşmaktadır. Özellikle şarkıya eşlik etme ve alkışlama eylemleri farklı kişiler tarafından yapılıyor olsa da aynı anda yapılmaktadır.

Eylemin Sınırları: Üretilen mekan, kör şarkıcının etrafında toplananların ürettiği gittikçe genişleyen dairesel mekanla, inşa edilmiş platform üzerinde oturup dinleyenler ve tüm bu duruşların arkasından akıp gidenler ve aynı zamanda bu dairesel duruma değipte katılanlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bir turistin fotoğraf çekmesi ile başlayan olay, alanda süregelmekte olan yürüme eylemini ayakta durma eylemine dönüştürmektedir. Eylemlerin birbirleri ile olan ilişkisi – fotoğraf çekildikçe, loş ışıkta flaşın görünür hale gelmesi, kalabalığın artması, şarkıcının yüksek sesle şarkı söylemesi, kalabalığın daha da artması, kalabalık arttıkça, şarkıcının daha yüksek sesle şarkısını söylemesi, turistin fotoğraf çekme eylemine devam etmesi - yürümekte veya başka bir eylemi gerçekleştirmekte olan kalabalığa değdiği noktalarda onu da içine çekmiş etki alanını, üretilen mekanı genişletmektedir. Eylemin bozulmasına, sebep olan dış bir etmen eylemin biçimini değiştirmekte aynı zamanda sadece değiştirmekle kalmamış, üretilmiş olan mekanı dağıtmaktadır.



Şekil 3.2.7: Mekan 5

### 3.2.6 Mekan 6

Yer: Galata Köprüsünün üzeri

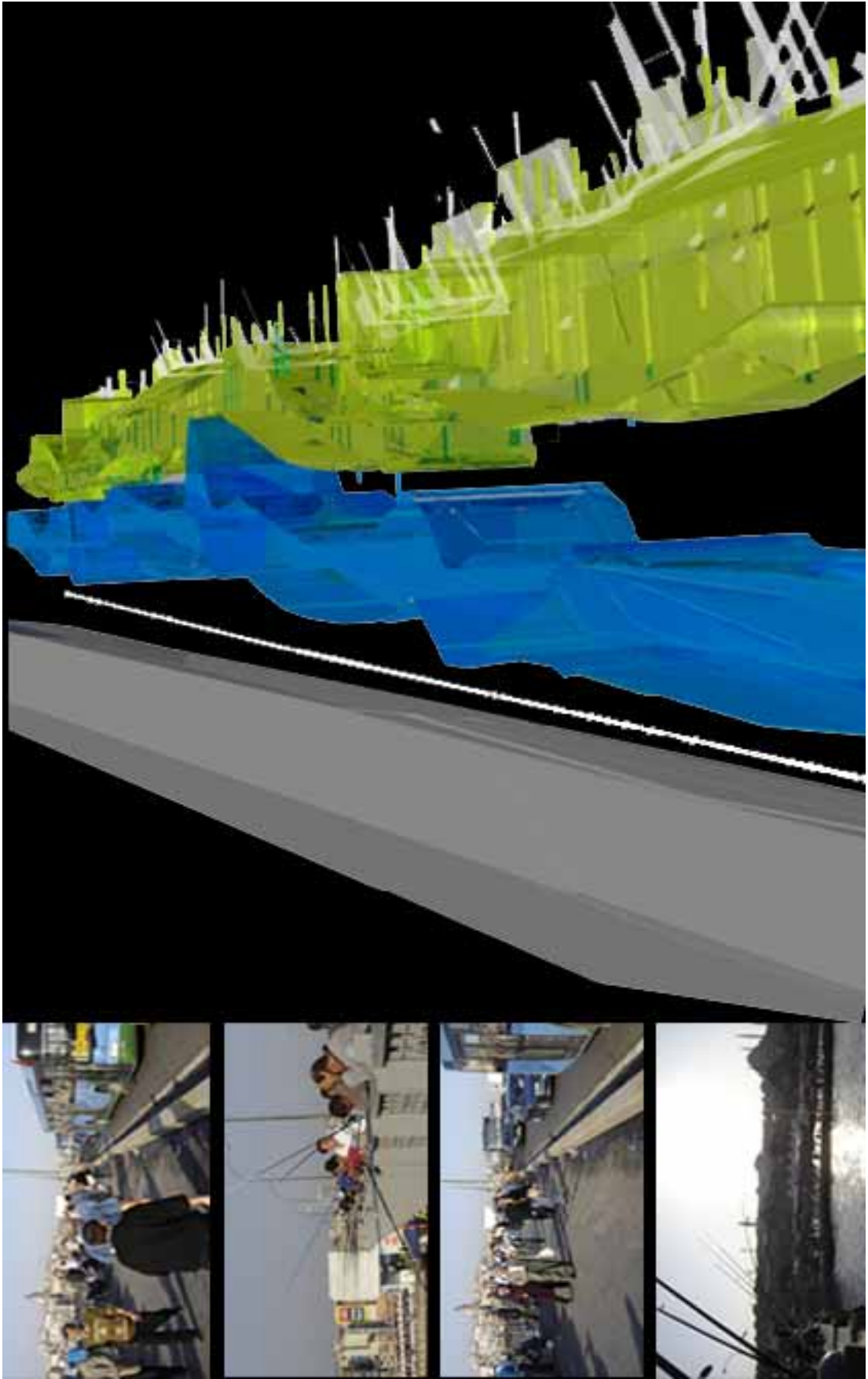
Zaman Aralığı: 18 Eylül 2004, 14.20 – 15.40

Köprünün her iki yanı da balık avlayanlarla doluydu, kimisi oltalarını ellerinde tutuyor kimisi de oltalarını köprünün korkuluklarına dayamış bekliyorlardı. Oltalarında ki misinayı denize bırakmadan önce arkadan yayanın geçip geçmediğini kontrol ediyor, bekliyor ve atıyorlardı. Eğer kontrol etmeden gerçekleştiriyorsa, yayada misina bana gelir mi takılır mıyım endişesiyle duraksıyor, bedenini belinden geriye çekiyor, balık avlayanla bakışıyor sonra yürüyüşüne devam ediyordu. Oltalar ne kadar sabit duruyorsa, balık avlayanlarda onların yanında o kadar sabit duruyorlardı. Bekliyorlardı. Ara sıra, ucuna ip takılı boş yoğurt kabıyla denizden su alıyor, birbirleriyle sohbet ediyorlar, av malzemesi satıcısının yanına gidiyor, birbirlerinin balıklarına bakıyorlardı. Galata Köprüsünün üzerinden geçmekte olan kalabalıklardan bazıları bir yerlere yetişmişçesine hızlı, bazıları da, gezinir gibi, yavaş yürüyorlardı. Yavaş yürüyenlerden bazıları, yürürken balıkçıların yerde duran kaplarına bakıyor, duraksıyor, oltaların arasından etrafı izliyor, balık tutanları seyrediyor, oltasını denizden çekmekte olanın etrafında toplanıyor, bazıları fotoğraf çekiyor, çok balık yakalayan varsa onun etrafında toplanıyor, bir iki dakika sonra tekrar yollarına devam ediyorlardı.

Mekanın elemanları: Balık avlayanlar, oltalar, balıkçı kovaları, ucuna ip bağlı kovalar, simitçi ve malzeme satıcıları, yoldan gelip geçenler satıcılar, duraksayanlar, yoldan geçen otomobiller.

Eylemin Programı: Balık avlama ve alt eylemleri: Oltayı tutma, başında bekleme, gerilip misinayı denize bırakma, oltanın makarasını sarma, oltadan balıkları alma, oltaya yem takma, boş kovayı denizden su alarak doldurma, balıkları kabın içine bırakma... Yürüme, duraksama, durma, malzeme veya simit satın alma – satış yapma eylemleri ile oluşmaktadır.

Eylemin Sınırları: Mekan köprünün bütününde gerçekleşen eylemlerle beraber aynı zamanda; balık avlama eylemi ve alt eylemlerinin yürüme, durma duraksama eylemlerinin birbirinin içine geçişi sızma kesişmesi ile üretilmektedir. Balık avlama eyleminin sınırları, olta ve misinanın denizde kurduğu yapı ile balık avlayanların köprü üzerindeki eylemleri gerçekleştirdikleri alan arasındadır. Yürüyenler, durma ve duraksama eylemleri ile yer yer ve zaman zaman balık avlayanların arasına sızmaktadır.



Şekil 3.2.8: Mekan 6

### 3.2.7 Mekan 7

Yer: Tem bağlantı yolu, Bağcılar, Esenler Yönü.

Zaman Aralığı: 14 Eylül 2004, 07.10 – 08.15

Sabahın erken saatlerinde evlerinden çıkıp, geldikleri otobanın kenarında, onları işlerine götürecek servis araçlarını bekliyorlardı. Kalabalık olmalarına rağmen, hepsi tek tek yalnız başlarına duruyorlardı. Otoban kenarına ulaşmak için her gün kullandıkları, üzerinden geçtikleri çimlerin arasındaki patikanın izi görülebiliyordu. Tıpkı her gün çömeldikleri, üzerine çömeldikleri, yerdeki izler gibi, yerlerde çok az çim kalmıştı. Daha uyanamamışlardı. Birazdan onları işyerine götürmek için gelecek olan araç emniyet şeridine girecek, her gün durduğu yerde duracak ve onlarda araçlarına binecekti. Aracın nerede duracağını ne zaman geleceğini biliyormuşçasına; ne gelen nede giden araç yönüne bakmaksızın, yorgun gözlerle öylece yola bakıyor, hiçbir yeri izliyorlardı.

Hareket çabuk olabilir, bu onun hızlı olduğunu göstermez; hız yavaş olabilir veya kımıldamaz olabilir, ama buna rağmen o hızdır. Hareket genişleyendir, hız şiddetlendiricidir. Hareket ' tek ' olarak kabul edilen bir beden görece karakterini belirler ve bir noktadan diğer noktaya gider; tersine hız indirgenemez kısımlarının (atomların) çevrintisel (kasırgamsı) bir kaygan mekanı dolduran işgal eden ve herhangi bir noktadan ortaya çıkabilen bir bedenin mutlak karakterini oluşturur. ( Deleuze, Guattari 83)

Çoğu çömeldiği durduğu pozisyondan kımıldamıyor, yanındakilerle tek kelime etmiyorlardı. Konuşanların ise cümleleri kesik kesikti, sesleri belirsiz kelimeleri dolduruyordu. Konuşurken bakışları değişiyor, bir kaç cümle sonra tekrar dalıyorlardı. Olağan bir gündü onlar için, tıpkı, otomobillerin emniyet şeridinde durmasının ve emniyet şeridinden tekrar yola çıkarken oluşan trafikteki aksamada, yavaşlamanın olağan olduğu gibi.

Oluşturdukları kalabalığın içinde, kimisi çömeliyorlar ellerini toprakla dizleri arasındaki boşluktan sarkıtıyor ya da gazete okuyordu. Yanların belli ki defalarca kullanılmaktan yıpranmış, rengi solmuş, tutma yerleri aşınmış, içi bir şeylerle dolu poşetleri vardı.

Ayakta duranlardan bazıları da, önlerinden hızla bir sürü araç geçerken, bariyerlere dayanmışlardı. Diğerleri gibi onlarda, otobanda hızla giden otomobillerin önünde öylece duruyorlardı. Bazıları da hiç bir yere dayanmaksızın ayaktaydı. Onlarda bir arada duruyor ama yine birbirleriyle pek konuşmuyorlardı. Araç geldiği anda

buldukları kalabalığın içinden aceleyle fırlayıp koşup biniyorlardı. Tıpkı zamanı gelen araçların biri gidip diğeri geldiği gibi, sürekli patikadan farklı insanlar gelip araçlarını beklemeye, başka insanlarda gelen araçlarına binmeye devam ediyorlardı. Kalabalıklar birikiyor, boşalıyor, sonra yerlerini başkaları alıyordu. Birikintinin, kalabalığın sürekli yüzü değişiyordu. Belki az önce, bariyerin vidalı kısmına dayanmış birinin yerini, o kısmın bir metre ötesinde başka biri almıştı ya da bir diğeri onu işe götürecek araca binerken, başka bir patikayı tırmanıyordu.

Bu görüntü, zaman aralığı boyunca beklemeler, çömelmeler, dayanmalar, oturmalar, koşmalar şeklinde biçim değiştirerek sürüyordu, saat sekize yaklaştıkça, gelen araçlarda onları bekleyenlerde azalmaya başladı. On beş dakika içinde, geriye kimse kalmamıştı.

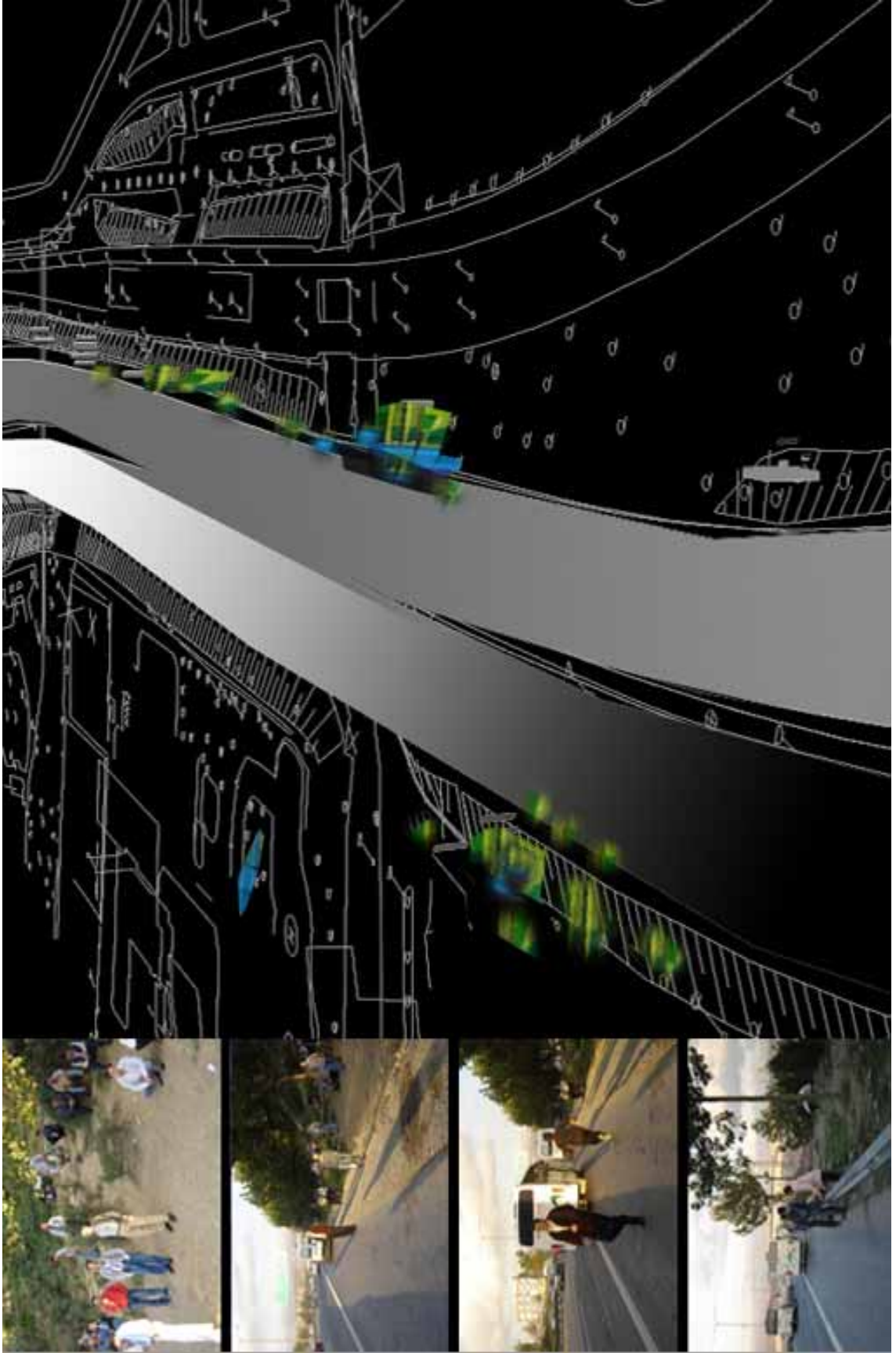
Mekanın Elemanları: Servis aracı bekleyen kalabalıklar, emniyet şeridinde duran servis araçları, emniyet şeridinden kalkış yapan servis araçları, yoldan geçen otomobiller, otoban, bariyer.

Eylemin Programı: Kalabalıklar tarafından gerçekleştirilen bekleme eylemi ve alt eylemleri: Yere çömelme, gazete okuma, bariyerlere dayanma, emniyet şeridinde bariyerlerin üzerinden atlama, ayakta durma. Yürüme, patikadan yürüme, koşma, gelen araca binme.

Eylemin Sınırları: Mekan, eylemin kendiliğindenliğinin biçimlendirdiği sınırlarda okunabilmektedir. Yol kenarında bekleyen kalabalığın kendi aralarında, emniyet şeridi ve emniyet şeridine giren araçlarla biçimlendirdiği bekleme ve alt eylemlerinden oluşan kurgu ile yoldan hızla geçen otomobillerin arasındaki ilişkiden üretilmektedir

Bekleme eyleminin gerçekleştiği alan: Otobanın kenarındaki patikanın bulunduğu yer ile emniyet şeridinin yolla olan sınırı arasındadır. Emniyet şeridine giren, giden servis araçları, hız yolu ile bekleyen kalabalık arasındaki ilişkiyi kurgulamaktadır. Bekleyen bireylerin, araçları geldiği an, - çömelme, dayanma, oturma - eylemleri, yürüme, bariyerlerin üzerinden atlama ve koşma eylemlerine dönüşmektedir. Kalabalıkların ağır hareketleri, durgunluklarına karşın yoldan hızla geçen otomobiller arasında doğan gerilim, kendiliğinden sınır oluşturmaktadır. Bu hızın biçimlendirdiği bir sınırdır. Otobandaki bariyerlerin değil de emniyet şeridinin yolla kesiştiği çizgiye kadar olan sınırı, yaşmakta servis araçları bile değiştirememektedir.





Şekil 3.2.9: Mekan 7

### 3. 2. 8 Mekan 8

Yer: Taksim Nevizade Sokağı

Zaman Aralığı: 10 Nisan 2004, 20.40 – 21.15

Sokak o kadar kalabalıktı ki önde; ilerlemeye çalışan bedenlerin dışında hiçbir Şey görülemiyordu. Yürüyücü önündeki ve arkasındaki ritme ayak uydurmalıydı. Adım adım ilerliyordu; ne daha yavaş ne de daha hızlı gidebilirdi. Yürümesi sırasında; ara sıra başka bir yürüyenin hemen yanında oturan ve yemek yemekte olanların bedenlerini sıyırmak zorunda kalıyor; önünü göremediğinden nedeni belirsiz duraksamalarda bekliyordu. Yürüyen kalabalık, sanki önceden nereye gideceğini biliyormuşçasına, restoranların kapılarından, onları içeri davet eden garsonlara aldırış etmiyor havasındaydı. Halbuki başkasının ayağına basmamaya çalışıp, bir yandan da kendi ayaklarını korumaya çalışırken gözlerine kestirdikleri, boş bir yere oturacak gibi, bakınıyorlardı etrafa.

Beraber yemek yemeğe gelenlerin; birazdan masada devam edecek olan sohbetleri; birbirlerinin yüzünü görmeye olanak tanımayan tek sıra halindeki kalabalığın

İçinde tanıyanlar arasında çoktan başlamıştı. Yemek yemekte olanlar; kalabalığın, çalan müziklerin; satıcıların bağırılışları, diğer oturanların sırtları dirsekleri arasında, seslerini duyurmak için daha yüksek sesli konuşuyor; mimiklerini ekliyor; kadehlerini tokuşturuyor; masanın diğer ucunda kalan yiyecekleri birbirlerine uzatıyor ara sıra yürüyen kalabalığa göz gezdiriyorlardı.

Bazı yürüyenlerin vitrini, oturanlar; oturanların vitrini, yürüyenler olmuştu. Bir tabağa uzanırken, oradan geçen birisinin bedenine çarpmak, ona değmek her iki tarafı da rahatsız etmemişti.

Karşı yönden gelenler ve masaların başında duran müzisyenler, satıcılar daralmış alanı biraz daha daraltıyor sıkıştırıyor, bir başkasına değmeden yürüyebilmeyi ya da durabilmeyi olanaksızlaştırıyorlardı. Ancak kimse birbirine değiyor olmaktan Őikayetçi değildi. Yürüyenler, oturanlar, servis yapanlar, müzisyenler, badem ceviz satanlar, yemeğini yemekte olanlar için olağan bir haldi bu. Garsonlar masaların arasında gidip geliyor; bir müşterinin başının üzerinden bir başka müşterinin tabağını uzatıyor; diğer müşterinin bardağını başkasından alabiliyorlardı.

Masaların başında duran müzisyenler iki üç Şarkı sonra gözlerini kestirdikleri başka bir masada yada onları yanlarına çağırın başka birilerinin yanlarında olacaklardı. Badem ceviz veya piyango bileti satanlar, garsonları ve müzisyenlerin arasından sıyrılmış, satışlarını yapmaya çalışmaktaydı. Kalabalık ve duraksamalar

devam ediyordu. Bazı yerlerde, alan iyice daralıyor, sıkışıyor, iyice masaların başında duranlar, yer değiştirdikçe ya da karşı taraftan gelene yol verdikçe bedenlerde yer ve yön değiştiriyordu. Yürüyenler onların yanından sıyrılıp geçeceklerdi. Kalabalığın içindekiler, aktörleri; yürüyenler, oturanlar, servis yapanlar, satıcı ve müzisyenler değişiyordu ama görüntü eylem biçimi değişmiyordu.

Mekanın elemanları: Yürüyenler, oturanlar, masalar, sandalyeler, satıcılar ceviz badem satıcıları, milli piyango satıcıları, garsonlar, müzisyenler.

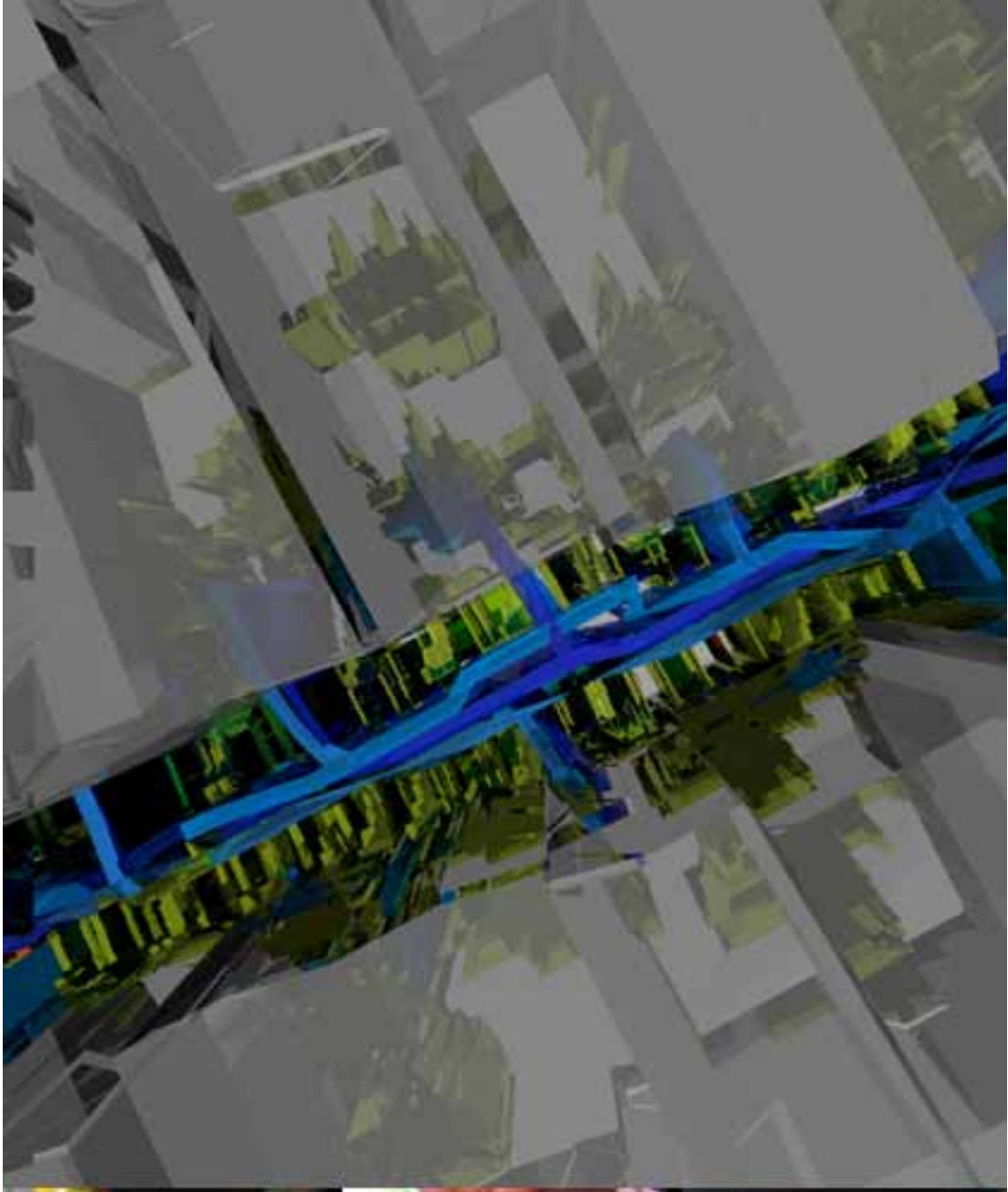
Eylemin Programı: Masada oturup yemek yeme ve alt eylemleri: içki içme, yemek yeme eylemi içinde, çatal ve bıçakla yemek yeme, su içme, uzaktaki ekmeğe uzanma, bıçağı yere düşürme, ekmek bitince ekmeğe tekrar uzanma, tabağını bir başkasına uzatma, bir başkasından veya garsondan tabak alma, sigara içme vb. Yürüme eylemi ve alt eylemleri: Duraksama, önündekinin bedenine dokunma, masadakilere ve birbirine değme.

Eylemin Sınırları: Mekan, Yürüyenler, oturanlar, masalar, sandalyeler, satıcılar ceviz – badem satıcıları, milli piyango satıcıları, garsonlar, müzisyenler tarafından gerçekleştirilen bütün bu eylemlerin birbirini kesme, değme, sıyırma, sıkıştırma, dönüştürme ve arasındaki gerilim tarafından üretilmektedir.

Ayakta ve oturarak gerçekleştirilen eylemler, başka bir deyişle yürüme ve oturmaya bağlı eylemler, hem kendi içlerinde hem de birbirlerine değerek birbirlerini keserek oluşmaktadır. Örneğin, kalabalığın içinde servis yapan garson, tabakların olduğu tepsiyi taşıırken, oradan geçmekte olan biri, kafasını eğmekte, aynı anda garsonda bedeninin pozisyonunu değiştirmektedir. İkisi de birbirlerine çarpmaktan, birbirlerinin bedenlerini sıyrarak kurtulmuşlardır.

Oturma ve yürüme alanlarının sınırları inşa edilmiş olan platformların üzerindeki masalarla belli edilmiştir. Kalabalığın biçimi de (ayaktakiler ve oturanlar olarak) bu sınırı keskinleşmektedir. Ancak yapılmakta eylemlerin birbirine dönüşmesi durumunda, sınırdan anlık kayganlıklar oluşabilmektedir.

Eylemlerin birbirine dönüşmesi ise; oturma ve yemek yeme eyleminin, ayağa kalkma yürüme eylemlerine veya tam tersi olarak yürüme eyleminin oturma eylemine dönüşmesi ile gerçekleşmektedir.



Şekil 3.2.10 : Mekan 8

### 3.2.9 Mekan 9

Yer: Avrupa yönü: Boğaziçi Köprüsü' ne 3–4 km kala, D100 Karayolu.

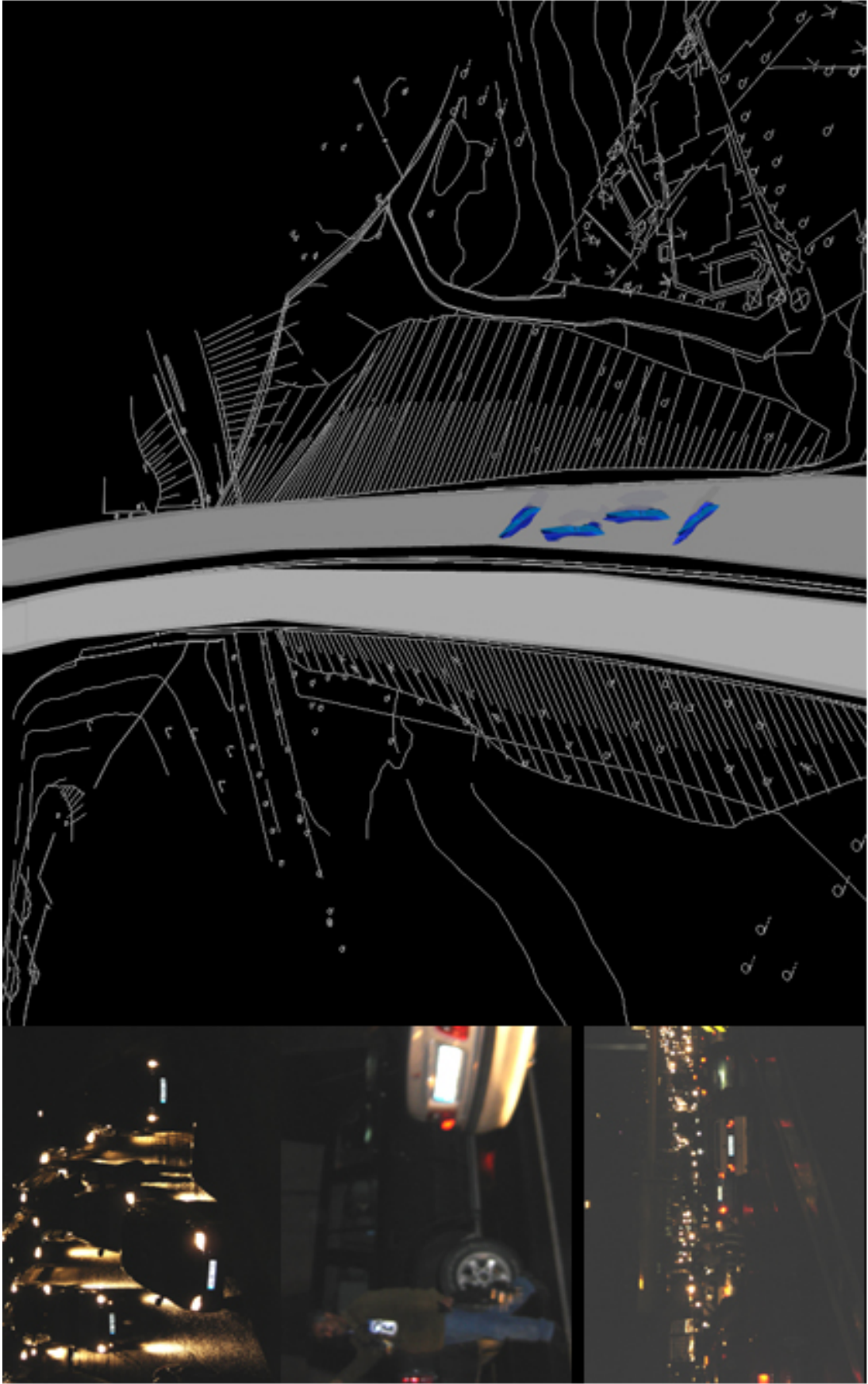
Zaman Aralığı: 12 Aralık 2004, 19.40 – 20.20

Boğaziçi Köprüsüne yaklaştıkça durma noktasına gelen trafikte, arabaların arasında seyyar satıcılar dolaşıyorlardı. Bazı yerlerde de dilenciler, yanlarında küçük çocuklarla bariyerlere dayanmış, öylece duruyorlardı. Seyyar satıcıların bazıları kağıt helva, bazıları cep telefonu aksesuarı bazıları da çiçek satıyorlardı. Sattıkları her şeyi üzerlerinde taşıyorlardı. Bedenleri hem tezgahları hem de vitrinleri olmuştu. Arabalar yavaş yavaş ilerlerken, kendilerince belirledikleri bir merkezin etrafında yürüyüp geri geliyorlardı. Bazen de onlar oldukları yerde duruyor, arabalar yanlarından geçiyorlardı. Hem arabalar onların arasından ilerliyordu hem de onlar arabaların. Gözlerine kestirdikleri bir arabanın yanına gidiyor, ön camdan ürünü belli ediyor, sonrada sürücünün yanında ki cama ilişiyorlardı. Bazen biraz pazarlıktan sonra satabiliyor bazen bir kaç saniye bile durmadan ilerlemeye devam ediyorlardı. Eğer satış işlemi bitmeden, trafik ilerlemeye başladıysa, satıcı araba ile beraber hareket ediyordu. Bedeni arabayla bütünleşiyordu. Sonra geri geliyor aynı eylemleri tekrarlıyorlardı. Bir süre sonra trafik azalmaya, arabalar hızlanmaya başladı. Arabalar hızlandıkça, satıcılar kenarlara çekilmeye başladılar. Biraz sonra, artık arabalar hızla gelip geçmekteydi, yolda da hiç seyyar satıcı kalmamıştı.

Mekanın elemanları: Otomobiller, seyyar satıcılar, sürücüler, simit, kağıt helva, çiçek, dilenci.

Eylemin programı: Yürüme ve alt eylemleri: Belirli bir çapta yürüme ve geri gelme, satış yapmak için durma, duraksama. Otomobille yolun üzerinde ilerleme, zaman aralığının gerçekleşen eylemlerin programını oluşturmaktadır.

Eylemin sınırları: Mekan, hız yolu üzerindeki, akışın yavaşlaması sonucu, satıcılar eylemleri ve otomobiller arasında ve bir arada yapılan eylemlerle kurulan ilişkiler ağı tarafından üretilmektedir. Yürüme – satış yapma - ve otomobil sürme eylemlerinin birbirine dönüşmesi söz konusu değildir. Satış yapma eyleminin otomobile değdiği tek nokta, seyyar satıcının otomobile yanaştığı, sürücünün yan tarafında bulunduğu cama iliştiği noktadır. Trafik ilerlediği zaman, eğer satış yapma işleminin bitmemişse, satıcı otomobille beraber ilerlemekte, sınırları birbirine değmekte, satış yapma eylemi, otomobil sürme eylemi ile bir arada yapılmaktadır.



Şekil 3.2.11:Mekan 9

### 3.2.10 Mekan 10

Yer: Kadıköy Meydanı ve Rıhtım Caddesi

Zaman Aralığı: 27 Haziran 2004, 12.15 – 13.15

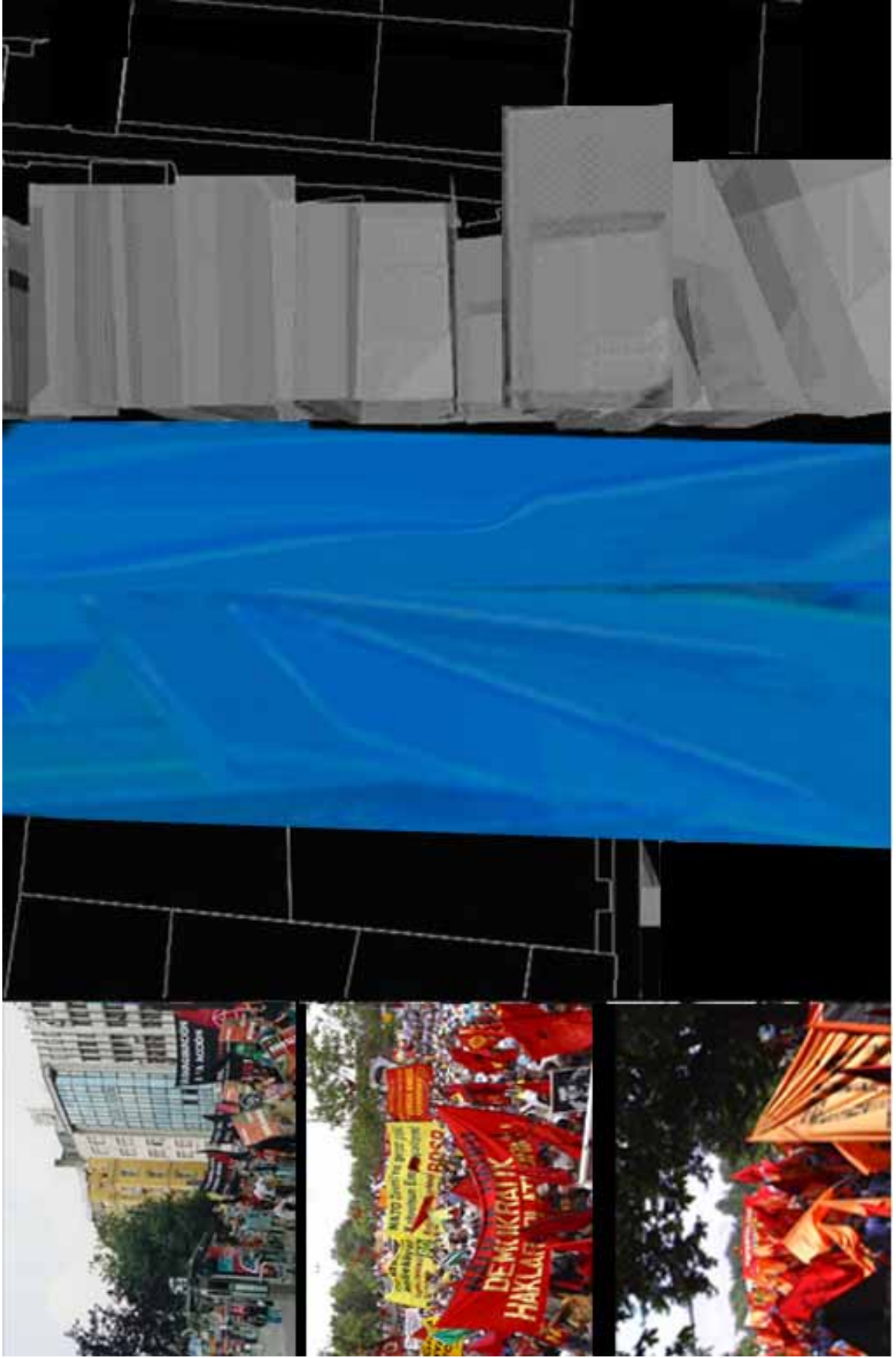
İzin alınmış ve ismi konulmuş olan 27 haziran 2004 “Nato’ya İşgale Bush’ a Hayır Mitingi” için önceden sözleşmiş olan farklı gruplardan örgütlü kalabalıklar, sözleştikleri yerlere geliyor, miting için yerlerini alıyorlardı. Daha önceden gerçekleştirileceği bilinen bir eylem olduğu için, yürüyüş yapacakları yol araç trafiğine kapanmıştı. Artıkça meydana yayılan kalabalığın etrafı, polisler tarafından çevrelenmişti. Hepsinin ellerinde pankartlar farklı renklerde ve biçimlerde bez afişler vardı. Sayıları daha da arttıkça, yürümeye başladılar. Çok sayıda farklı sivil toplum örgütü ve partiye ait, farklı biçimlerdeki kalabalıklar bir aradaydı. O kadar kalabalıktı ki, mitinge katılanlar dışında kimseler yoktu. O an orada bulunan herkes, miting kalabalığına aitti. Cadde boyunca yürüdükten sonra, kalabalık, bölünmeye başladı. Ancak tamamen dağılmaksızın, bölük bölük ara sokaklarda yürüyüşlerini devam ettirdiler.

Mekanın elemanları: Yürüyen kalabalık, pankart, bez afiş, flama, bayrak, polis.

Eylemin Programı: Yürüme ve alt eylemleri: Toplanma, slogan atma, pankart veya afiş taşıma, alkışlama, dağılma. Ayakta durma, bekleme. Yürüme eylemi ve alt eylemleri, kalabalığın görünümün uyumla ama dalgalı bir etkiye sebep olmaktadır.

Eylemin Sınırları: Mekan kalabalığının kendi bedenlerinin bir aradalığı ile üretilmiştir. Eylemin sonunda, yürüme eylemi devlet tarafından belirlenmiş sınırın dışına taşıp, ara sokaklara dağılmıştır. Kalabalık parça parça ara sokaklara dağılsa da, süregelmekte olan eylem devam etmektedir. Eylemin sınırı eylem biçim değiştirdikçe yeniden çizilmektedir.

Eylemin sınırları, eylem gerçekleştirilmeden önce, erk tarafından belirlenmiştir. Kalabalıklarla beraber metropolün görünümü yeniden değişmektedir. Araç trafiğine kapatılmış olan caddenin geliş ve gidiş olarak ikiye ayıran kaldırım, üzerindeki kalabalıklar yüzünden görünmemektedir. Kalabalık o kadar fazla ve yayılmıştır ki, ne yol çizgileri, ne meydan, ne de kaldırım okunamamaktadır. Alanda var olan fiziksel hacimlerin görünür sınırları silinmektedir.



Şekil 3.2.12 : Mekan 10



### 3.2.11 Mekan 11

Yer: Karaköy, Okçumusa Caddesi, Okçu Musa Camisi' nin önü.

Zaman Aralığı: 30 Nisan 2004, 13.17 – 13.30

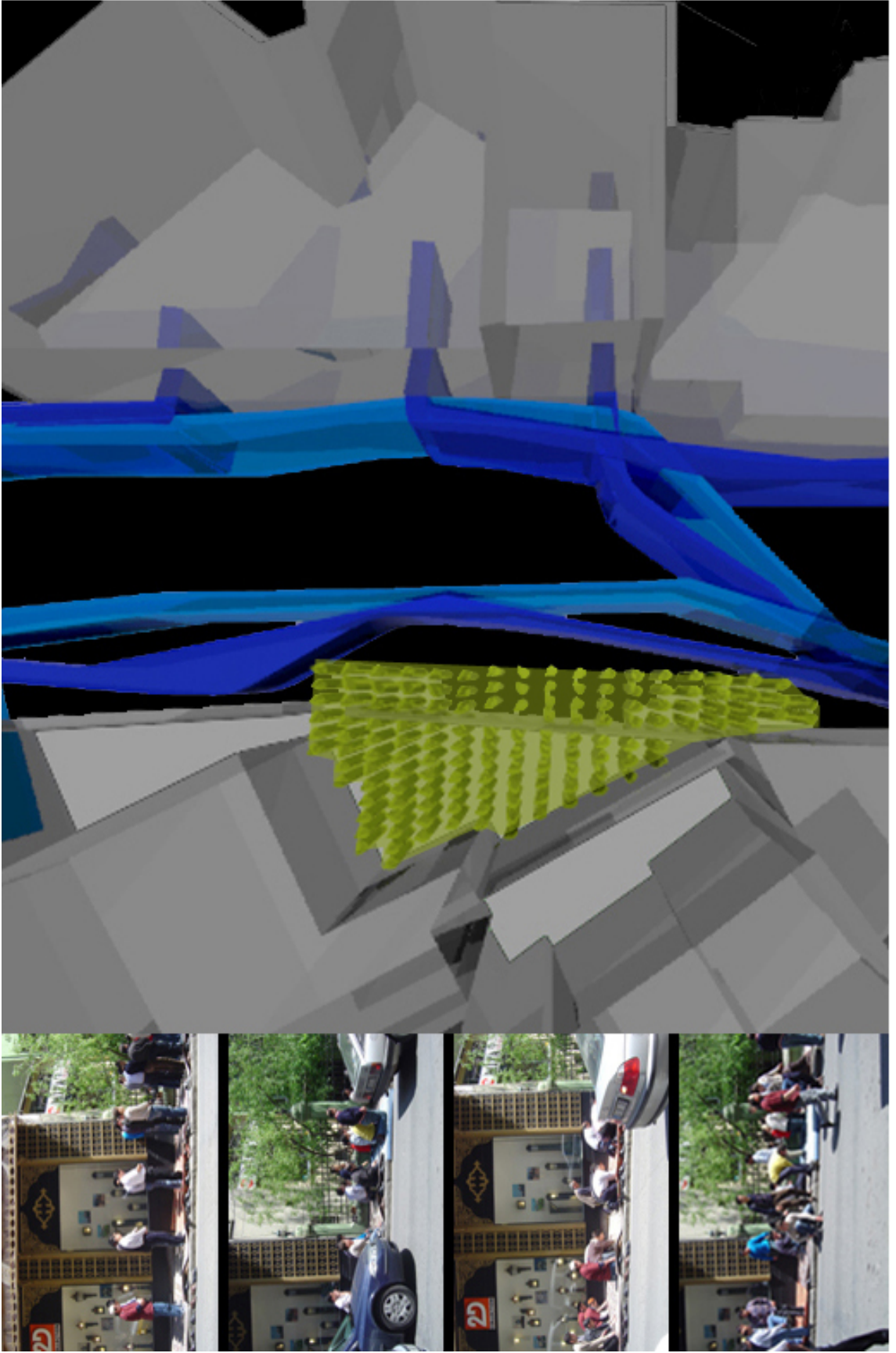
Ezanın okunmasıyla beraber, işyerlerinden çıkıp camide toplanmaya başlayan kalabalık, önce caminin avlusuna daha sonra avlunun da dışına taşmaktaydı. Caminin hemen önündeki kaldırıma konulan hasırların üzerine, ayakkabılarını kenara koyarak sırayla yerleşiyorlardı. Aynı zamanda kalabalık sayıları arttıkça kaldırımın gerisine doğru uzuyordu. Namaz kılma eyleminin başlaması ile hepsi aynı anda, düzenli bir biçimde namazın içinde hareketleri tekrarlayarak gerçekleştirmeye başladılar. Kaldırımda yapıla gelen, yürüme eylemi namaz kılanlarla karşılaştığı an, yön değiştirmekte veya caddeye taşmaktaydı. Yürüyenler, namaz kılanların yanından geçiyorlardı. Namaz kılma eylemi bittiği zaman, namaz kılanlar yerlerinden kalkmaya, ayakkabılarını giymeye ve yürüme eylemine katılmaya başladılar.

Mekanın elemanları: Namaz kılanlar, yürüyenler, yoldan geçen otomobiller, yerdeki hasırlar.

Eylemin programı: Namaz kılma eylemi: Ayakta durma eylemi, elleri dizlere doğru dayayıp öne doğru eğilme ve alını, elleri dizlere yere koyarak eğilme. Yürüme, duraksama, dükkanlara girip çıkma eylemi

Eylemin Sınırları: Mekan namaz kılanlarla, oradan geçmekte olanların gerçekleştirdikleri eylemleri ile üretilmiştir. Caddede bir arada yapılmakta olan namaz kılma ve yürüme eylemleri, eylemin kendisi ve yapılış biçimi ile birbirine değmemekte ve kesişmemektedir. Namaz kılma eylemi kendi içinde, hareketlerini ritmik bir biçimde tekrarlarlarken, eylemin yapıldığı kaldırımdan geçmekte olan kalabalık yönünü değiştirmektedir. İki farklı kalabalık biçimi kendi aralarında çizili olmayan yeni bir sınır üretmektedirler.

Namaz kılma eylemi ile beraber caminin sınırı kaldırma, yürüme eyleminin sınırı da karşı kaldırım veya caddeye genişlemektedir. Otomobiller için ayrılan cadde ile, kaldırımın yeni sınırları birbirine geçmektedir. Aynı anda caddeden yürümeye başlayan kalabalıkta, otomobillerin arasından yürümeye başlamaktadırlar. Namaz kılma eylemi, namaz kılma süresi bittikten sonra, tekrar yürüme eylemine dönüşürken, var olan cami ve kaldırımın sınırları eski haline dönüşmektedir.



Şekil 3.2.13: Mekan 11

### 3.2.12 Mekan 12

Yer: Beyoğlu, Tünel çıkışı ve Tramvay durağı

Zaman Aralığı: 11 Nisan 2004, 14.30 – 14.37

Tünelden çıkan kalabalık, İstiklal Caddesi'ne doğru dağılmaktaydı. Onları Galatasaray'a veya caddenin başına taşıyacak olan tramvay henüz gelmediği için, bazıları İstiklal Caddesi' ne doğru yürümeye başlamıştı.

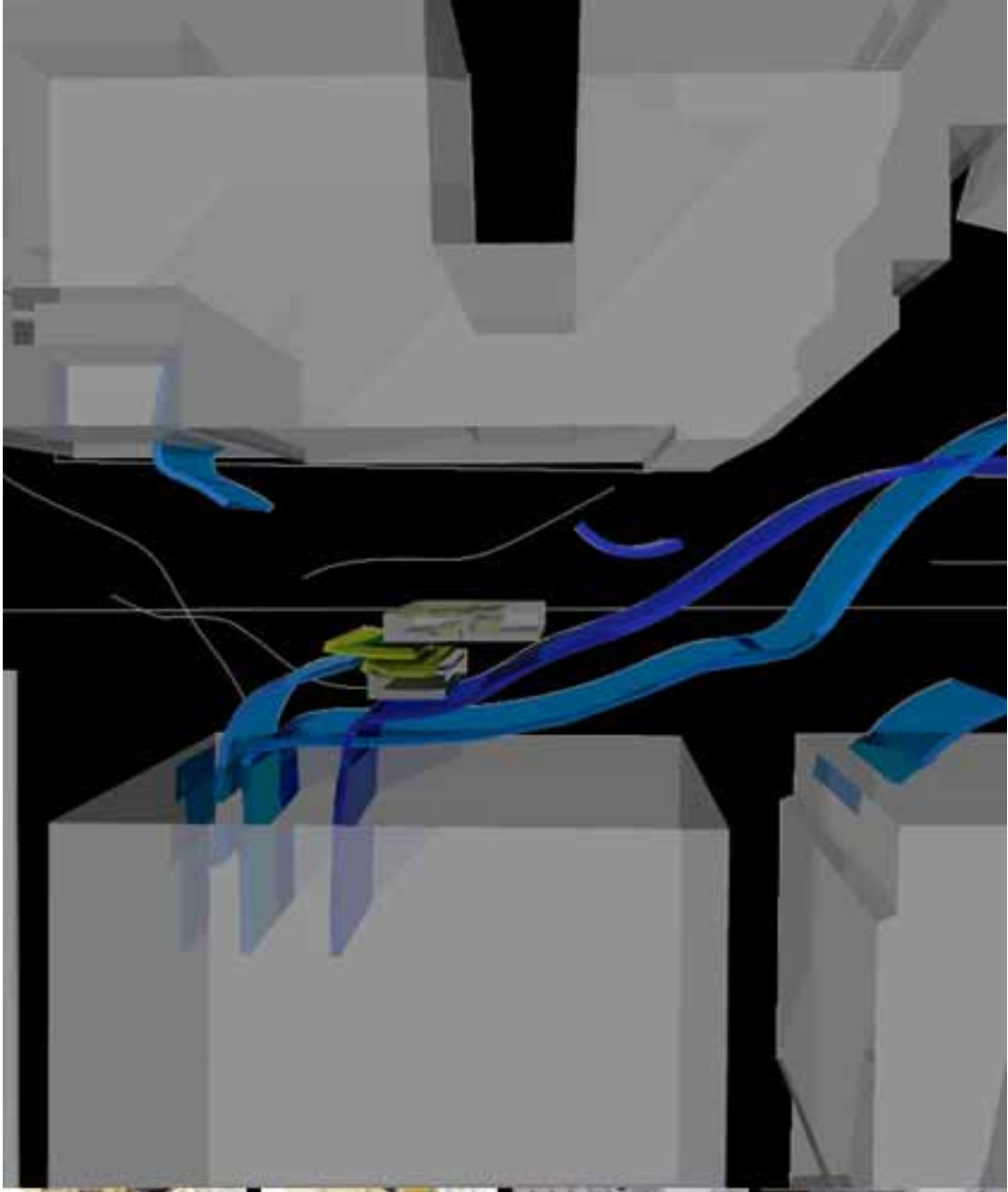
Aynı anda başka bir kalabalıkta yukarıda, metroyu kaçırmayı kaçırmadığını bilmeksizin tünele doğru yürüyordu. Bazıları da, ne zaman geleceğini tam kestiremedikleri tramvay durağında sıraya geçtiler. Kimisi farklı biçimlerde katladıkları gazetelerini okuyorlardı. Durağan önceden gelip oturanlar vardı. Oturma yerinin dolmasıyla sıra uzamaya başlamıştı. Tramvayın gelip, aşağıdan dönmesiyle; oturanlarda ayağa kalktı, duvar gibi bir sıra belirginleşti ve tek tek tramvaya binmeye başladılar. Her biri bindiğinde, sıra kısalıyor, adeta duvar ortadan kalkıyordu. Birkaç geç kalan ve yetişmeye çalışan dışında, herkes binmişti. Tramvayın gitmesiyle, durakta da kimse kalmamıştı.

Mekanın elemanları: Tramvay, tramvay durağı, yürüyenler, sırada bekleyenler.

Eylemin programı: Tramvay bekleme ve alt eylemleri: Ayakta durma, Oturma, gazete okuma. Yürüme, tünele doğru yürüme ve tünelden çıkıp İstiklal Caddesi' ne doğru yürüme. Tramvaya binme.

Eylemin Sınırları: Mekan, yürüyenlerin arasında durakta bekleyen kalabalığın bekleme eylemi ile üretilmektedir. Yapılmakta olan, tramvay bekleme eylemi, tramvayın gelmesiyle beraber, tramvaya binme eylemine dönüşmektedir.

Cadde üzerinde bir yandan yürüme eylemi devam ederken, bekleme eyleminin sınırı, var olan fiziksel hacim olan durağın belirlediği alanın dışına taşarken, durakta oluşturulmuş olan, sıra aynı şekilde devam etmektedir. Bedenlerin oluşturduğu yüzey, durağın devamında yeni bir sınır oluşturmaktadır. Tramvayın gelmesiyle, bekleme eylemi yürüme ve tramvaya binme eylemine dönüşmekte, sınırın yer değiştirmesi ve kısılmasıyla beraber; üretilmiş olan mekan da dağılmaktadır.



Şekil 3.2.14:Mekan 12

### 3.2.13 Mekan 13

Yer: Bakırköy, Sahil yolu; Kennedy Caddesi üzeri.

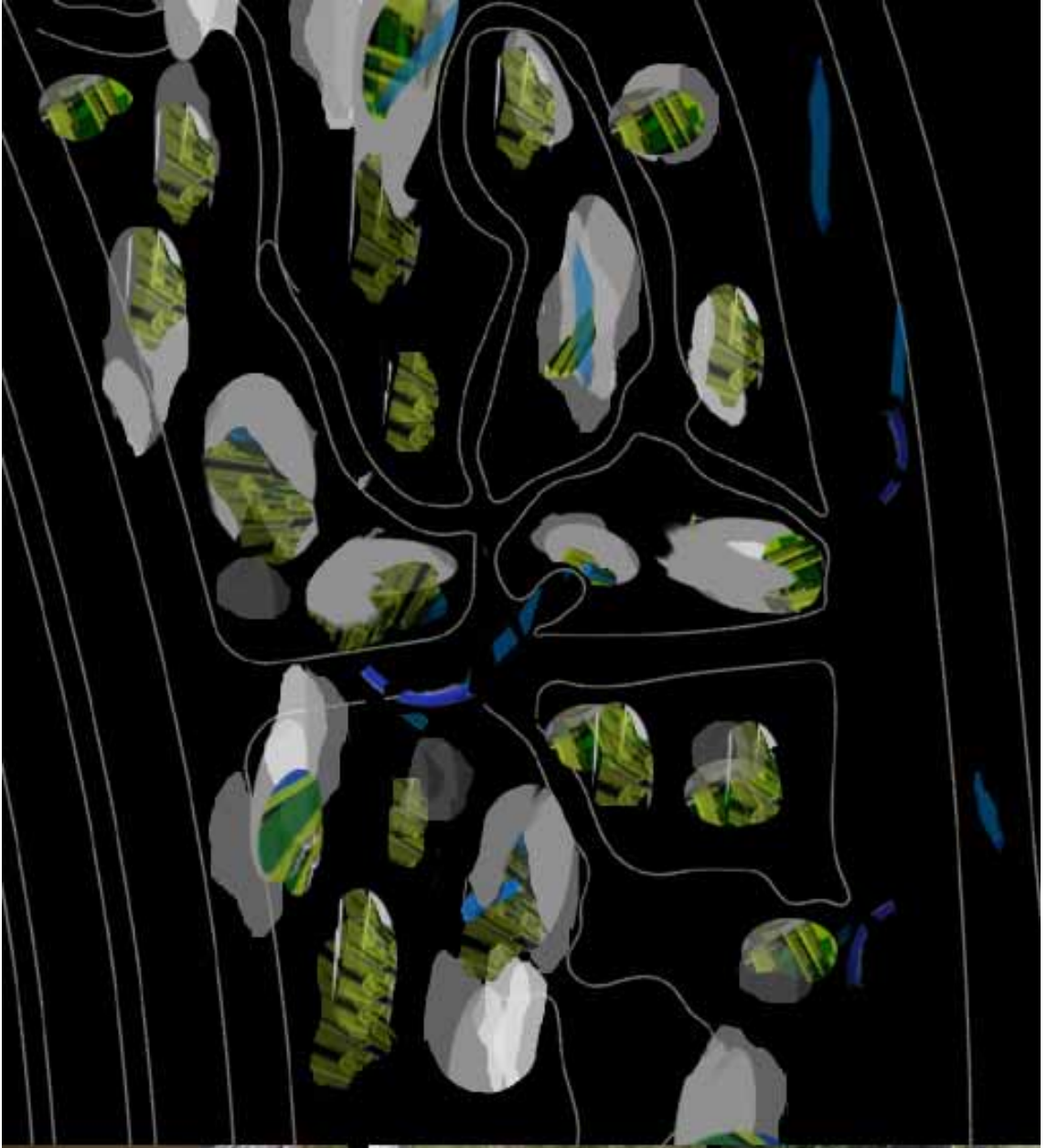
Zaman Aralığı: 6 Ağustos 2004, 14.30 – 15.40, 18.10 – 20.30

Bir şeyin olmasını veya birinin gelmesini beklemiyorlardı. Olup bitmesini bekledikleri hiç bir şey yoktu. Denizle ana caddenin arasında gözlerine kestirdikleri bir yerde, çoğu zaman kalabalık bir aile bazen de bir arkadaş grubu; ağacın altında piknik yapıyorlardı. Birbirini tanımayan bu kalabalık gruplarının aralarında ki mesafe, ağaçların birbirleriyle olan uzaklığı kadardı. Bir günlerini geçirmeleri için gerekli olabilecek her şey yanlarındaydı. Bazen çay şeker veya tuz istemek için, birbirlerinin yanlarına gidiyor, sonra tekrardan kendi yerlerine geri dönüyorlardı. Tüpün üzerinde ki tencerede yemeklerini pişiriyor, bir kâsenin içinde salata yapıyor, yerdeki hasırın veya halının üzerinde oturuyor, yemek yiyor, biraz uyuyor, uyanıyor yine güne devam ediyorlardı. Mısırcı kalabalığın arasında dolaşmaktan çok sanki yerini herkes onun yerini biliyormuşçasına bir kenarda durmuş satış yapıyordu. Bazıları çekirdek yiyor, bazıları da topla oynuyor, bazıları yanındakiyle sohbet ediyor bazıları da öylece uzanıyorlardı. Bütün gün, o yer onlarındı ve gün; onlar için güneş batana kadar sürüyordu.

Mekanın Elemanları: Ağaçların gövdelerinin diplerine konulmuş olan nesnelere; tüp, plastik sepet, büyük su bidonu, büyük boy pet şişe, karpuz, yere serili hasır, halı, tencere, termos, Piknik yapanlar, mısırcı, simitçi, topla oynayanlar, yürüyüş yapanlar;

Eylemin Programı: Piknik yapma ve alt eylemleri: Hasırın, halının veya çimlerin üzerinde oturma, yemek Pişirme, uyuma, uzanma, oturma, oynama. Yürüme, satış yapma , satın alma eylemin programını oluşturuyordu.

Eylemin Sınırları: Mekan, farklı biçimlerdeki kalabalık öbeklerini piknik yapma eylemi tarafından üretilmektedir. Piknik yapma eyleminin sınırları; yürüme yollarının arasında bulunan altında buldukları ağacın gölgesi tarafından belirlemektedir. Eylemin içindeki; uyuma uyuklama uzanma ve yemek yeme eylemlerinin sınırlarını ise, üzerinde gerçekleştirildikleri yere serilmiş olan halı veya hasır genişliği belirlemektedir. Diğer eylemler ise, farklı grupların piknik alanları arasında kalan bölgede gerçekleşmektedir. Farklı kalabalık grupları, birbirlerine, birbirlerinden bir nesne istedikleri anların dışında, birbirleriyle kesişmemekte ve değmemektedir.



Şekil 3.2.15:Mekan 13

### 3.2.14 Mekan 14

Yer: Eminönü Yeni Camii Meydanı

Zaman Aralığı: 10 Nisan 2004, 14.10 – 16.30

Meydanda, seyyar satıcılar hepsinin yerleri önceden belirlenmişçesine sırayla tezgahlarını dizmişlerdi. Seyyar satıcılardan bazıları, mallarının bir kısmını çevrede bulunan direklerin arasına asmışlardı. Gittikçe artan, alışverişten dönen veya alışverişe giden kalabalık; ellerinde ki siyah büyük naylon torbalarıyla, tezgahların arasında geziniyordu. Tezgahların etrafında kimin satıcı kimin alıcı olduğu belli değildi. Kalabalıkta hangisinin satıcı olduğu ancak tezgahın yanına yaklaşıp, üstündeki mala tutulup yerinden oynatıldığı zaman, satıcının konuşmalarıyla belli oluyordu. Satıcılardan bazıları tezgahın üzerine çıkmış oradan satış yapıyordu. Büyük uzun tezgahların dışında, kenarlarda satıcılar, birbirlerini hizalayacak biçimde ve aralarında belirli bir mesafe bırakarak karton kolileri ters çevirip ya da muşambayı yere açıp tezgaha dönüştürmüşlerdi.

Kalabalık arttıkça arasında yürümek gittikçe zorlaşıyordu. O kalabalıkta, kimin onlara çarptığının dokunduğunun bir önemi yoktu sanki arkalarına bile dönüp bakmıyorlardı. Caddeden gelip Mısır Çarşısı tarafına gitmek isteyen birinin, bu kalabalığın arasından çabucak geçebilmesi mümkün değildi. Oradan gelip geçmek isteyenler, kalabalığın etrafından dolaşmak zorunda kalıyorlardı.

Kalabalığın tezgahların arasındaki yürüyüşü, durma noktasına gelmiş kim yerlerde, eline alıp bakıp sonra tezgahın üzerine bırakmayla devam eden, bir bakınma eylemine dönüşmüştü. Satılan giysiyi deneyecek bir kabin veya ayakkabıyı giyebilmek için oturacak bir yer yoktu. Almak isteyen hemen oracıkta bedenine üstüne tutuyor veya kendi giysisinin üzerine geçiriyordu. Deneyeceği ayakkabıyı ise, yanındakine tutunup ayağına geçiriyordu. Kimisi aceleyle bir kaç tanesini birden alıp, küçük poşetleri elindeki büyük poşetin içine koyuyor; kimisi de uzun pazarlıklardan sonra, elindeki bırakıp başka bir tezgaha yöneliyordu. Ancak satıcının arkadan yaptığı kendince yaptığı son indirimleri içeren seslenişleri sürüyordu. Alışveriş yapmayanlardan bazıları Yeni Camii' nin giriş kapısındaki merdivenlere oturup etrafı izliyorlardı bazıları da kapının önünde ayakta durmuş fotoğraf için poz veriyorlardı. Hemen yanında bir turist kafesi, gruba katılmak gelecek üzere birilerini bekliyorlardı.

Fotoğraf çekenler, fotoğraflarını çekebilmek için, her defasında önlerinden geçen birilerinin durmasını bekliyorlardı. Merdivenlerin önünde, kuşyemi satan kadın öylece oturuyordu çünkü kalabalıktan yere inemeyen kuşlar, yere değil caminin duvarlarına konuyorlardı.

Zaman ilerledikçe, kalabalıkta azalmaya başladı, tezgahların arasında ilerlemek daha da kolaylaşmaya başlamasına rağmen, kalabalığın arasından sıyrılmak güçtü. Bazı seyyar satıcılar gidince, kuşlar da kendilerine yer bulup yere inmeye başladılar. Geriye kalan tezgahların etrafı da boşladıkça, tek tek toplanıp geriye çöplerini bırakıp satıcılar meydanı terk etmeye başlamışlardı.

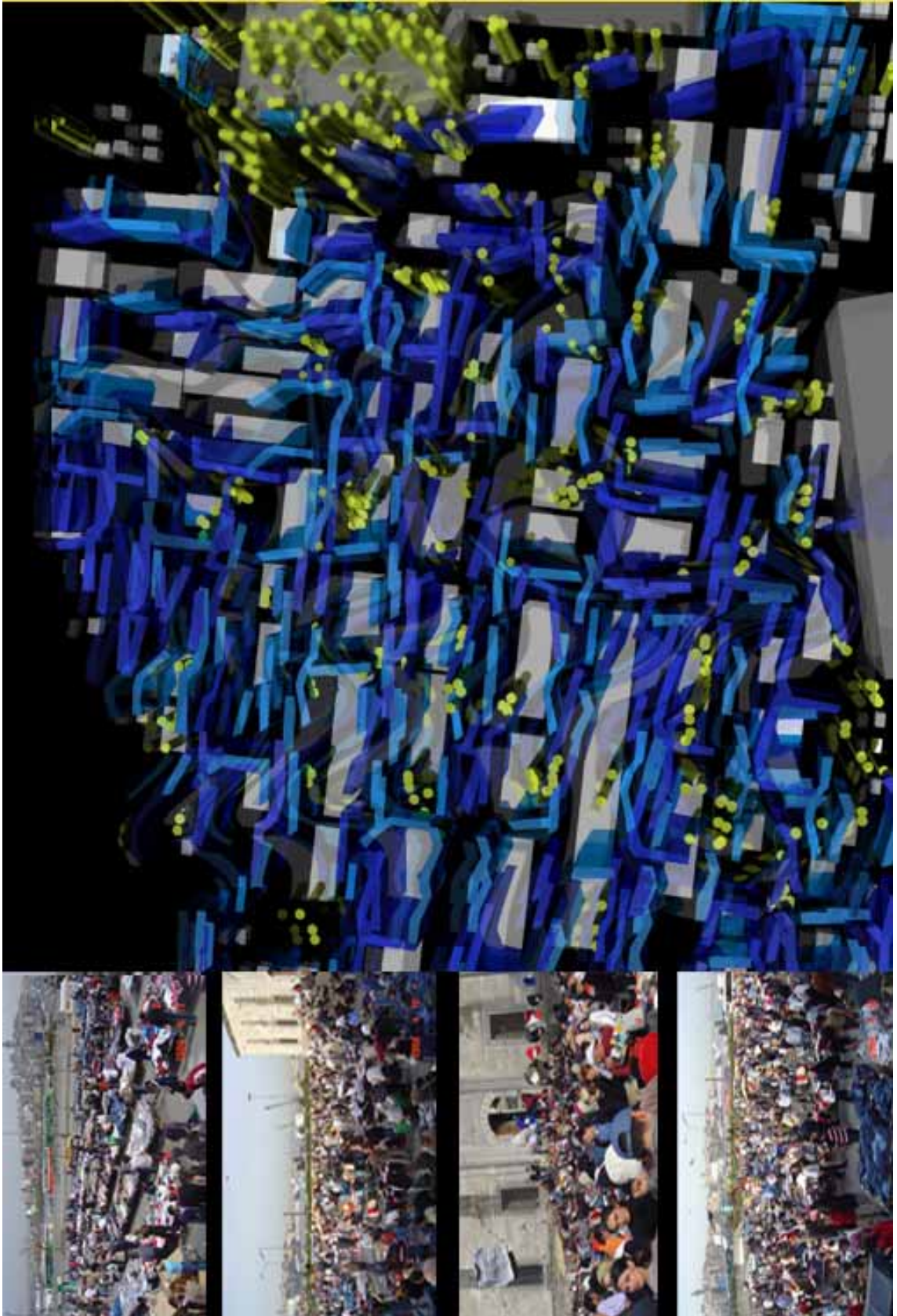
Mekanın Elemanları: Seyyar satıcılar, tezgahlar, karton koliler, alışveriş yapanlar, gezinmekte olanlar, kuş yemi satanlar, fotoğraf çekenler, fotoğraf çektirenler, merdivenlerde oturanlar, var olan fiziksel hacimler arasında gerilmiş ipler, oradan gelip geçmekte olanlar, ayakta duranlar, turist kafilesi.

Eylemin Programı: Alışveriş yapma eylemi ve alt eylemleri: Tezgahların arasında gezinme, tezgahın üzerindeki malları ele alma, durma, bakma ( üzerinde deneme) yerine bırakma, deneme, satış yapma, poşetin içine nesne koyma, satın alma, poşet taşıma. Fotoğraf çekme eylemi ve alt eylemleri: Durma, poz verme, bekleme, bir araya gelme. Kuşyemi satma, merdivenlerde oturma, etraftaki büfelerden yiyecek satın alma, çekirdek yeme, etrafı izleme, ayakta birilerini bekleme, kuş besleme eylemleri meydana gerçekleşen eylemlerin programını ifade etmektedir.

Eylemin Sınırları: Mekan kalabalıkların tezgahların arasında ve üzerinde gerçekleştirdiği alışveriş yapma eylemi, merdivenlerde farklı sebeplerden gerçekleşen oturma ve durma eylemlerinin ve tüm bunların gelip geçmeye çalışanların bir aradalığıyla üretilmektedir. Alışveriş yapma eyleminin sınırları meydana seyyar satıcılar tarafından yerleştirilmiş olan tezgahlar tarafından tezgahların arasında olacak gerçekleşecek belirlenmişken, alışveriş yapma eyleminin alt eylemleri bu sınırları dağıtmakta; tezgahın üzerine ve gerili olan iplere taşımaktadır. Fotoğraf çekme ve kuş besleme eylemleri, Yeni Camii'nin giriş kapısındaki merdivenlerin etrafında alışveriş yapma eyleminin aralıklarında gerçekleşmektedir.

Merdivenlerin üzerinde oturma ve durma eylemleri, camiye girip çıkanların ve fotoğraf çektirenlerin arasında gerçekleşmektedir. Meydandan ve meydanın etrafından geçmekte olanların yürüme eylemleri, sıkışıklıktan, Yeni Cami' nin kapısının önünde fotoğraf çekme, alışveriş yapma, durma eylemleri ile kesişebilmektedir ve onları sıyırmaktadır. Meydan alışveriş yapanlar ve tezgahlarıyla beraber seyyar satıcılar tarafından boşaltıldıkça, diğer eylemlerin eyleme sınırları genişlemektedir.





Şekil 3.2.16 :Mekan 14

#### 4.SONUÇ

Tarihin ilk zamanlarından bugüne kadar varlığını sürdüren mimarlık disiplinde, tasarımların, söylemlerin dile geldiği an, onların beden bulduğu an olarak mekandır. Mimarlığın varlık nedeni olan mekanda tarih boyunca farklı kavramlar üzerinden tasarlanmış, okunmuş ve tanımlanmıştır.

Günümüzde yaşam alanlarının geçirdiği değişim ve dönüşümlere bakıldığında, mimarlığın mekana ait kavramsal araçlarını geliştirmesi beklenmektedir. Farklılaşmanın açığa çıktığı alanlardan biri olan metropolde, olup biteni kavramanın mekana ait yeni kavramsal araçların geliştirilmesinde bir yol olduğuna inanılmaktadır. İkinci bölümde aktarıldığı gibi, kalabalıklar metropoldeki yaşamın dayatmalarının arasında, üzerinde ve içinde kendi mekanlarını üreterek metropolün yapısını her an yeniden değiştirebilmektedirler.

Bu bağlamda, metropolde kalabalıklar ya da kalabalıkları oluşturan bireyler için tasarım yapan mimarın kalabalıklar ile metropolün ilişkisine dair mimari bilgiye gereksinimi bulunmaktadır. Bu bilgi metropolde kalabalıkların üçüncü bölümde aktarıldığı gibi bir aylak gözülle izlenmesi ve deneyimlenmesi ile elde edilmiştir. Kalabalıkların farklı zaman ve farklı biçimlerde hem kendi bedenleriyle hem de eylem / olayı gerçekleştirme anlarında kurdukları geçici yapılarla beraber ürettikleri mekanları açığa çıkartmak amacıyla mekansal bir okuma gerçekleştirilmiş ve mimarlığa ait bilgi üretmek için imgeler oluşturulmuştur.

İmgelerin içerdiği bilgiler bağlamında, kalabalıkların metropolde ürettikleri mekanlara ve üretim biçimlerine ait durumlar saptanmış ve bu saptamalar mimarlık alanına ait bilgi olarak sunulmuştur.

Tez kapsamında, İstanbul metropoliten alanında gerçekleştirilmiş olan bir dizi okuma bağlamında elde edilen sonuçların mekansal açıdan ortak yönleri göz önünde bulundurularak, var olan gündelik hayatın, “şimdi” ve “burada”lığının getirdiği gerçekliğine dayanarak aşağıdaki bilgi üretilebilmektedir:

Kalabalıklar çevrelerini farklı biçim ve boyutlarda en, boy, yükseklik, zaman olarak algılayabilirler.

Gündelik hayatın, bölümlerine ayırdığı farklı zaman dilimlerinde; gece – gündüz, kimi zaman sabahın erken bir saatinde kimi zaman gün ortasında, kimi zaman hafta sonu, kalabalıklar farklı biçimlerde farklı nedenlerle bir araya gelebilmektedirler.

Metropolde bulunan kalabalık grupları, kendi içlerinde ve birbirleriyle gerçekleştirdikleri eylem bağlamında; yer değiştirebilmekte, çakışabilmekte, birbirlerine eklenilebilmekte, birbirleriyle kesişebilmekte, birbirlerinin içine geçebilmekte, katmanlaşabilmekte ve ayrılabilirler.

Kalabalıklar metropoldeki yaşamın dayatmalarının arasında, üzerinde ve içinde kendi mekanlarını üreterek metropolün yapısını her an yeniden değiştirip dönüştürebilen bir güçtür.

Metropolde kalabalıklar farklı örgütlü veya örgütsüz biçimlenmeleri bağlamında, farklı yapıda mekanlar üretebilmektedirler.

Kalabalıklar mekanı üretirken yeri, zamanı ve programı metropolde bulunan toplu taşıma, farklı ağların kesişimi, zaman aralıkları, algı, vb. çeşitli büyüklüklerdeki görünür ve/veya görünmez durumlardan yararlanırlar

Kalabalıklar mekanları üretirken hem kendi bedenlerini hem de ellerinde ve yakın çevrelerinde bulunan nesnelere üretim elemanı olarak kullanırlar.

Kalabalıkların bedensel sınırları ve davranış modelleri içinde buldukları eylem / mekana göre sürekli ve hızlı bir şekilde değişir.

Kalabalıklar tarafından üretilen mekanda ortak zaman dilimi içerisinde eylemler kendi alt eylemleriyle ve diğer eylemler etkileşerek yer alırlar.

Kalabalıklar eşzamanlı olarak gerçekleştirdikleri farklı eylemler bağlamında yapısal ve biçimsel olarak farklı mekanlar üretebilmektedirler. Farklı eylemler birbirlerine – bir eylem başka bir eyleme – dönüşebilmektedir.

Aynı eylemler aynı veya farklı kalabalıklar tarafından ayrı zaman dilimlerinde farklı biçimlerde gerçekleştirilebilmekte ve üretilen mekanlarında farklı biçimlenmesine sebep olabilmektedir

Kalabalıkların ürettikleri mekanlar değiştirilip dönüştürülebilmeğe açık yapılardır: mekanları oluşturan eylemler arasında geçişler, üst üste binmeler, yan yana durmalar, çakışmalar, tekrarlar, kaymalar sürekli gerçekleşmekte ve böylece üretilen mekanlar geçici olmaktadır.

Metropolün çok merkezli, esnek ve değişken yapısal özelliğine bağlı olarak, bu yapının sürekli değişip dönüşeceği düşüncesiyle beraber her an oluşabilecek yeni durumlarda kalabalıklarında farklı zamanlarda farklı biçimlerde bir araya gelip kendi

mekanlarını yeniden yeniden üreteceklerine, kendilerine ait olanı kurabileceklerine inanılmaktadır.

Ayrıca; kuşkusuz kalabalıklar metropolde farklı zamanlarda farklı mekanlar üretmekle kalmayacaklar mekan kavramı da bir çok farklı alanda değişip dönüşecektir. Bu açıdan; “şimdi” ve “burada” gerçekleştirilen tez çalışmasının hızla değişmekte ve her an yeniden oluşmakta olanın içinde ve kendisinde mekan kavramının da mimarlık disiplininde farklı biçimlerde anlamlandırılması mümkündür.

## KAYNAKÇA

- Agrest, D.I.** "Architecture from without: Body, Logic and Sex" in Gender Space Architecture, J.Rendell. et. al. (eds). London, New York : Routledge 1993
- Akay, A, E. Zeytinoğlu.** Kavramın Sınırlarında. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1998.
- Barthes, R.** Göstergibilimsel Serüven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993
- Baudrillard, J.** Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu, (Çev.O.Adanır). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 1991
- Baudrillard, J.** Simülakrlar ve Simülasyon, (Çev. O. Adanır).İzmir Dokuz Eylül Yayınları, 1998.
- Baudrillard,J.**Tüketim Toplumu, (Çev.H.Deliçaylı, F.Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997.
- Bochenski, I.M.** Çağdaş Avrupaa Felsefesi, (Çev.S.R.Kırkoğlu). İstanbul: Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Koop., 1983
- Broadbent, G.** Deconstruction A Student Guide. London: Academy Editions, 1991.
- Benjamin, W.** Pasajlar, (Çev.A.Cemal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1992.
- Benjamin, W.** Son Bakıta Aok, (Çev :A.Doğukan, H. Barıncan, N. Gürbilek, S.Yücesoy, O.Koçak, İ. Savaır). Metis Yayınları, 2001.
- Çüçen, K.A.** Heidegger'de Varlık ve Zaman. Bursa: Asa Kitabevi, 1997.
- Delleuze, G.** Proust ve Göstergeler. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2004.
- Delleuze, G, F.Guattari.** Kapitalizm ve şizofreni 1 Göçebibilimi İncelemesi: Savaş Makinası, (Çev.A.Akay). İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1990.
- Debord G.** Gösteri Toplumu ve Yorumlar. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1996.
- De Certeau, M.** The Practice of Everday Life.,Los Angeles, and California: University of California Press, 1988.
- Elias, N.** Zaman Üzerine. (Çev. Veysel Atayman ) İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.
- Foucault, M.** Hapishanenin Doğu, (Çev. M.A.Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi, 1992.

- Foucault, M.** "Öteki mekanlara dair" , Defter 4 (1988 ): 7-14
- Grosz, E.** Architecture from the Outside : essays on virtual and real space . MIT, 2001
- Hançerlioğlu, O.** Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1989.
- Harvey, D.** Postmodernliğin Durumu, (Çev. S.Savran). İstanbul: Metis Yayınları, 1996.
- Himmelbau, C, P. Eisenman, Z. Hadid, D. Libeskind, Morphosis, J. Nouvel, M. Sorkin, B. Tschumi, L. Woods.** Architecture in Transition Munich, Germany: Prestel, 1991.
- Işık, O.** Değişen toplum/meکان kavrayışları: meکانın politikleşmesi, politikanın mekansallaşması, Toplum ve Bilim. Ankara: Birikim Yayıncılık, 1994.
- Işık, O., Güvenç M.,** İstanbul'u okumak : Statü – konut mülkiyeti farklılaşmasına ilişkin bir çözümleme denemesi Ankara: Birikim Yayıncılık, 1996.
- Kruft, H.W.,** A History of Architectural Theory : From Vitruvius to the present, (Trans. R. Taylor, E. Callender and A. Wood), Zwemmer, London, 1994
- Lefebvre, H.** Critique of Everyday Life, Vol.1: Introduction, (Trans.J.Moore). London, England: Verso, 1947.
- Lefebvre, H.** The Production of Space, (Trans.D.N.Smith). London, England: Blackwell Publishers, 1991.
- Lefebvre, H.** Yaşamla Söyleyi: Sosyalizm, Günlük Yaşam, Ütopya, (Çev.E.Oğuz). İstanbul: Belge Uluslararası Yayıncılık, 1995.
- Lefebvre, H.** Writings on Cities. (Trans. Kofman., E., Lebas. E.) London, England: Blackwell Publishers, 2000.
- Lefebvre, H.** Modern Dünyada Gündelik Hayat, (Çev.I.Gürbüz). İstanbul: Metis Yayınları, 1998.
- Lefebvre, H.** Elements of Rhythmanalysis, ( Trans. Kofman., E., Lebas. E. ) New York, Continuum 2004
- Libeskind, D.,** Boyut Yayınları Çağdaş Dünya Mimarları 12, 2001
- M.Roth, L.** Mimarlığın Öyküsü. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2000
- Misler, N.** "Designing Gestures in the Laboratory of Dance" in Theatre in Revolution:Russian Avant-Garde Stage Design. London: Theames and Hudson, 1991.
- Norberg-Schulz, C.** Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture. NY, USA: Rizzoli International Publications, 1980

- Nalbantoğlu, H.Ü.**” Gündelik hayat 2:U.Baker, M.Uluğ ve K.Güvenç ile söyleşi”, Mimarlık 273 (1997):
- Onat, E, S. Özgencil Yıldırım.** Gösterge Bilim Tartışmaları. İstanbul: Multilingual, 2001.
- Ocak, E.** “Kentin değişen anlamı”, Birikim No:86/87 (1996): 32-41
- Papadakis, A., Cooke, C., Benjamin, A.,** Deconstruction, Academy Editions, London, 1989
- Peat, D.** Space and The Body.Talk given to Oxford Brooks Univ.School of Architecture. 1996.
- Sennett, R.** Otorite, (Çev.K.Durand). Ayrıntı Yayınları, İstanbul: 1992.
- Şenyapılı,Ö.** Mimar Anlam Beğeni , YEM Yayın İstanbul: Aralık 1999
- Sennett, R.** Gözün Vicdanı. İstanbul: Ayrıntı yayınları, 1999.
- Simmel, G.** Ya°amı, sosyolojisi, felsefesi, W. Jung, (Çev. Doğan Özlem). Ankara: Ark Yayınevi, 1990.
- Tschumi, B.** Architecture and Disjunction. Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press, 1994.
- Tschumi, B.** The Manhattan Transcripts. London: Academy Editions, 1994.
- Tschumi, B.** “The Architecture of Event”, Architectural Design1/2 (1992):25-27
- Tschumi, B.** Event- Cities (Praxis). England: Blackwell Publishers, 2000.
- Taburoğlu, Ö.** “Gündelik yaşam, kent ve Flaneur”, Birikim 90 (1996):34-37.
- Uluğ, M.** Mimarlığın Varlık Koşulu Olarak Mekan ve İrdelenmesi, (Doktora Tezi).GaziÜniv. Ankara: Fen Bilimleri Enst. 1996.
- Vidler, A.** The Architecture Uncanny: Essays in the Modern Unhomely. Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press, 1992.
- Yıldırım,S.** Mimar Anlam Beğeni , YEM Yayın İstanbul: Aralık 1999
- Yırtıcı, H.** Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005
- Westfall, W., Pelt, R.** Architectural Principles in the age of Historicism, Yale University Press 1991
- Wigley, M.** The Architecture of Deconstruction: Derrida’ Haunt. Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press, 1993,

## ÖZGEÇMİŞ

Muna Güvenç, 1980 yılında İstanbul'da doğdu. Lisans öncesi eğitimini 1998 yılında Özel Boğaziçi Lisesi'nde, Lisans eğitimini İstanbul Kültür Üniversitesi'nde 2002 yılında tamamladı.

### Ödüller:

İzmir Konak Belediyesi Yeşilyurt Spor Kompleksi Mimari Proje Yarışması, 4. Mansiyon 2003 (Dilek Derman ile).

Türkiye Noterler Birliği Merkez Binası ve Kültür Sosyal Tesisleri Mimari Proje Yarışması, 1.Mansiyon 2003 ( Bünyamin Derman ile ),

Antalya Tarihsel Karaalioğlu Parkı Belediye Binası ve Çevresi Kentsel Koruma Proje Yarışması, 2. lik Ödülü. 2002 (Yardımcı Mimar)

Antalya Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması, 3.Mansiyon 2002 (Yardımcı Mimar ),

Archiprix Türkiye Ulusal Bitirme Projeleri Yarışması, "Otel Okulu", Anakız Gebizli Özel Ödülü, 2002

Mimed 2002 " Tophane Antrepolarda Tasarım", Başarı Ödülü

### Projeler:

Detay Aydınlatma, Showroom, Uygulama Projesi 2005

Kongre Vadisi Mimari Tasarım Yarışması, 2004

Rio Evi, Uygulama Projesi Adapazarı, 2004

Pananos Plajı Kentsel Tasarım ve Peyzaj Proje Yarışması 2004

Karşıyaka Belediyesi Hizmet Binası Uygulama Projesi, (db Mimarlık) 2003

Kuşulu park Uygulama Projesi, Ankara (db Mimarlık) 2003

ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampusu, Kampus Yönetim Binası, Kütüphane, Bilgi İşlem Merkezi Mimari Proje Yarışması (db Mimarlık) 2003

Osmanlı İmparatorluğu' nun 700. Kuruluş Yıldönümü Anıt Kompleksi ve Parkı Yarışma Projesi (db Mimarlık) 2003



Sunum ve alışmalar:

UIA İstanbul Dñya Mimarlık Kongresi, Poster Sunumu , “Temporary Structures as City Spaces” (2005)

Water and the city of İstanbul, Workshop on Film and Architecture 2005, by Jordan Hollender , “ What a Wonderful View ” sunum.

Archiprix International , Istanbul Performance, ITU 2003